

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Vietos gyventojams kuriama kultūros paslaugų vertė Kauno rajo savivaldybėje

Baigiamasis magistro studijų projektas

Živilė Jurgaitienė

Projekto autorė

Doc. dr. Rūta Petrauskienė

Vadovė

Kaunas, 2024

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Vietos gyventojams kuriama kultūros paslaugų vertė Kauno rajono savivaldybėje

Baigiamasis magistro studijų projektas

Viešasis administravimas (6211LX040)

Živilė Jurgaitienė

Projekto autorė

Doc. dr. Rūta Petrauskienė

Vadovė

Doc. dr. Eglė Gaulė

Recenzentė

Kaunas, 2024

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Živilė Jurgaitienė

Vietos gyventojams kuriama kultūros paslaugų vertė Kauno rajono savivaldybėje

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Živilė Jurgaitienė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Jurgaitienė, Živilė. Vietos gyventojams kuriama kultūros paslaugų vertė Kauno rajono savivaldybėje. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovė doc. dr. Rūta Petrauskienė; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų kryptių grupė): 03S (L07).

Reikšminiai žodžiai: viešosios paslaugos, kultūros paslaugos, kultūros paslaugų kuriama vertė, vietos gyventojai, paslaugų prieinamumas.

Kaunas, 2024. 88 p.

Santrauka

Teikiamų kultūros paslaugų kuriama vertė yra aktuali tema šių dienų kontekste. Kultūros paslaugos praturtina visuomenės kultūrinį gyvenimą, puoselėja identitetą, formuoja žmonių gyvenimo įpročius, kuria vertybes, skatina socialinę integraciją, bendruomeninę sanglaudą. Ucinavičiūtė ir Prapiestienė (2019) teigia, kad kultūros įstaigos teikia unikalias paslaugas ir praturtina visuomenės kultūrinį gyvenimą, tačiau globalizacija, technologijų plėtra ir socialinės transformacijos daro didelę įtaką kultūrinėms paslaugoms, jų prieinamumui bei kokybei. Evans (2020) pabrėžia, kad būtina gilinti mūsų supratimą apie šiuolaikinius visuomenės poreikius ir kaip kultūros įstaigos gali prisidėti prie gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo bei viešosios vertės kūrimo. Dauguma kitų autorių analizuoja kultūros ekonominį poveikį regionams ir miestams, tačiau vietos bendruomenėms, kurios yra tiesiogiai veikiamos kultūros paslaugų, yra skiriama mažai dėmesio. Tyrimo problema – kokią vertę Kauno rajono savivaldybės vietos gyventojams kuria kultūros paslaugos. Baigiamojo projekto tyrimo objektas – kultūros paslaugų kuriama vertė Kauno rajono savivaldybės vietos gyventojams. Projekte iškeltas tikslas – įvertinti kultūros paslaugų kuriamą vertę Kauno rajono savivaldybės vietos gyventojams. Tikslui pasiekti formuojami trys uždaviniai: 1) atlikti teorinę kultūros paslaugų sampratos ir kultūros paslaugų kuriamos vertės analizę; 2) išnagrinėti nacionalinius ir tarptautinius kultūros paslaugų kuriamos vertės teisinius ir strateginius dokumentus; 3) atlikti kultūros paslaugų kuriamos vertės Kauno rajono savivaldybėje vietos gyventojams tyrimą. Tyrimui atlikti pasirinkta pirminių ir antrinių duomenų analizė – mokslinių straipsnių ir teisinių dokumentų analizė bei pusiau struktūruotas interviu. Projektą sudaro trys skyriai: kultūros paslaugų kuriamos vertės vietos gyventojams teorinė analizė, kultūros paslaugų kuriamos vertės analizė tarptautinių organizacijų ir Lietuvos teisės aktuose, vietos gyventojams kuriamos kultūros paslaugų vertės Kauno rajono savivaldybėje tyrimas. Tyrimo informantais pasirinkti aštuoni ekspertai, kurie kiekvieną dieną savo darbinėje praktikoje susiduria su kultūros paslaugų teikimu, prieinamumu ir tų paslaugų kuriama verte vietos gyventojams. Pasirinkta apklausti skirtingų institucijų – LR Kultūros ministerijos, Kauno rajono savivaldybės, kultūros centrų, viešųjų įstaigų ir kitų kultūros paslaugas teikiančių įstaigų atstovus, siekiant išsiaiškinti skirtingus požiūrius į analizuojamą temą. Atlikus tyrimą išsiaiškinta, kad kultūros paslaugų kuriama vertė klasifikuojama remiantis ekonominiais, socialiniais ir kultūriniais veiksniais. Kultūros paslaugų kuriama vertė yra sudėtingai matuojamas rodiklis, tačiau ją galima identifikuoti per gyventojų poreikių tenkinimą, nacionalinio paveldo išsaugojimą, kultūrinio identiteto kūrimą, darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimą, kultūros paslaugų prieinamumo užtikrinimą, Europos kultūros sostinės vardo titulo siekimą, kokybiškų ir naudingų paslaugų teikimą. Atlikus empirinį tyrimą pastebėta, kad informantų nuomonės sutampa daugelyje klausimų – tai patvirtina analizuojamos temos aktualumą bei identifikuoja egzistuojančias problemas kultūros

paslaugų kuriamos vertės vietos gyventojams kontekste. Tyrimo duomenys atskleidė, kad kultūros paslaugų vertė turi glaudų ryšį su tiesiogine nauda gyventojams, o pastarosios didinimas yra prioritetas. Siekiant didinti vertę reikalinga užtikrinti patogų kultūros paslaugų prieinamumą vietos gyventojams, didinti finansavimą kultūros įstaigoms, skatinti gyventojų įsitraukimą, tirti jų poreikius kultūros paslaugoms ir renginiams, stiprinti komunikaciją tarp politikos formuotojų, teikėjų ir gavėjų. Atlikus tyrimą formuluojamos išvados bei pateikiamos rekomendacijos kultūros paslaugų kuriamai vertei didinti.

Jurgaitienė, Živilė. Value Created of Cultural Services for Local Residents in Kaunas District Municipality. Master's Final Degree Project / supervisor assoc. prof. dr. Rūta Petrauskienė; Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): 03S (L07).

Keywords: public services, cultural services, value creation of cultural services, local residents, availability of services.

Kaunas, 2024. 88 p.

Summary

Value creation of cultural services is a relevant topic in today's context. Cultural services enrich the cultural life of society, enhance identity, shape people's life habits, create values, develop social integration and social cohesion. Ucinavičiūtė and Prapiestienė (2019) state that cultural institutions offer unique services and enrich the cultural life of the society, however, globalization, technological development and social transformations have a significant impact on cultural services, their accessibility and quality. Evans (2020) points out the need to deepen the understanding of contemporary societal needs and how cultural institutions can contribute to improving the quality of life and public value creation. Although most other academic papers analyze the economic impact of culture on regions and cities, little attention is paid to the local communities that are directly affected by cultural services. The object of the Final Degree Project is the value created by cultural services for local residents of Kaunas District Municipality. The aim of the project is to assess the value created by cultural services for local residents of Kaunas District Municipality. To achieve this aim, three objectives have been set: 1) to carry out a theoretical analysis of the concept of cultural services and value created by cultural services; 2) to analyze national and international legal and strategic documents on the value created by cultural services; 3) to research the value created by cultural services in Kaunas District Municipality for local residents. The research method chosen for the project was the analysis of primary and secondary data - analysis of scientific papers and legal documents and semi-structured interviews. The project consists of three parts: theoretical analysis of the value created by cultural services for local residents, analysis of the value created by cultural services in the legal acts of international organizations and Lithuania, and the study of the value created by cultural services for local residents in Kaunas District Municipality. For this project, eight experts were chosen as informants, who in their professional practice deal with the provision of cultural services, accessibility and the value they create for local residents on a daily basis. Representatives of different institutions such as the Ministry of Culture of the Republic of Lithuania, Kaunas District Municipality, culture centers, public institutions and other institutions providing cultural services were chosen to be interviewed in order to determine the different approaches towards the researched topic. The results show that the value created by cultural services is classified on the basis of economic, social and cultural factors. The value created by cultural services is a difficult indicator to measure, however, it can be identified through the satisfaction of residents' needs, the preservation of national heritage, the creation of a cultural identity, the achievement of sustainable development objectives, the accessibility of cultural services, the pursuit of the title of European Capital of Culture, and the provision of high-quality and useful services. After the empirical research it was found that the respondents' views agree on many issues, which confirms the relevance of the research topic and identifies the existing problems in the context of the value created by cultural

services for local residents. The research results revealed that the value of cultural services is closely related to the direct benefits to the residents, and that increasing the latter is a priority. Increasing the value of cultural services requires making them easily accessible to local residents, increasing funding for cultural institutions, promoting the involvement of residents, analyzing their needs for cultural services and events, and strengthening communication between policy-makers, implementers and recipients. The research provides conclusions and recommendations for increasing the value created by cultural services.

Turinys

Lentelių sąrašas	9
Paveikslų sąrašas	10
Terminų sąrašas.....	11
Įvadas.....	12
1. Kultūros paslaugų kuriamos vertės vietos gyventojams teorinė analizė	15
1.1. Viešųjų paslaugų samprata ir jų kuriama vertė	15
1.2. Kultūros paslaugų samprata ir jų reikšmė	21
1.3. Kultūros paslaugų kuriama vertė vietos gyventojams.....	24
2. Kultūros paslaugų kuriamos vertės analizė tarptautinių organizacijų ir Lietuvos strateginiuose ir teisiniuose dokumentuose.....	30
2.1. Kultūros paslaugų samprata bei šių paslaugų kuriamos vertės reglamentavimas tarptautiniuose teisės aktuose	30
2.2. Kultūros paslaugų samprata bei šių paslaugų kuriamos vertės reglamentavimas Lietuvos teisės aktuose	34
2.3. Kultūros paslaugų vertė „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022” projekto kontekste	44
3. Vietos gyventojams kuriamos kultūros paslaugų vertės Kauno rajono savivaldybėje tyrimas	48
3.1. Tyrimo metodika	48
3.2. Kultūros paslaugų kuriamos vertės didinimo priemonės Kauno rajono savivaldybėje	52
3.3. Tyrimo rezultatų analizė.....	55
3.3.1. Kultūros paslaugų kuriamos vertės samprata ir prieinamumas vietos gyventojams	55
3.3.2. Kultūros paslaugų teikimo priemonės, jų kokybė ir vertė.....	65
3.3.3. Rekomendacijos ir galimos alternatyvos kultūros paslaugų kuriamai vertei didinti.....	73
Išvados	80
Rekomendacijos	82
Literatūros sąrašas	83
Informacijos šaltinių sąrašas	86
Priedai.....	89
Priedas	89
Pusiaus struktūruoto interviu klausimynas	89

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Viešųjų paslaugų samprata (sudaryta autorės, remiantis Vitkienė, 2004; Gebasi, Warner, 2007; Langvinienė, Vengrienė, 2008; ir kt.)	16
2 lentelė. Viešųjų paslaugų grupės ir charakteristika (sudaryta autorės, remiantis Paulauskienė, 2008)	17
3 lentelė. Kultūros paslaugų skirstymas (Balvočiūtė ir Motiekaitytė, 2022)	22
4 lentelė. Kuriamos kultūros paslaugų vertės prielaidos (sudaryta autorės, remiantis moksliniais šaltiniais).....	26
5 lentelė. Naujos Europos kultūros darbotvarkės tikslai (sudaryta autorės, remiantis Europos Komisijos komunikatu, 2018)	32
6 lentelė. Kultūrinė Lietuvos raida nuo įstojimo į ES (sudaryta autorės, remiantis „Kultūra 2030“ strategija)	38
7 lentelė. Informantų charakteristikos (sudaryta autorės, 2023)	49
8 lentelė. Interviu klausimynas (sudaryta autorės, 2023)	50
9 lentelė. KRS kryptys, tikslai, uždaviniai (sudaryta autorės, remiantis Kauno rajono savivaldybės kultūros strategija 2022–2027 m., 2023)	53
10 lentelė. Kauno rajono savivaldybės informantų nuomonė apie kultūros paslaugų kuriamos vertės sampratą ir reikšmę (sudaryta autorės, 2023).....	55
11 lentelė. Kauno rajono savivaldybės informantų nuomonė apie kultūros paslaugų tiesioginę naudą vietos gyventojams (sudaryta autorės, 2023)	57
12 lentelė. Kauno rajono savivaldybės informantų nuomonė apie kultūros paslaugų prieinamumą vietos gyventojams (sudaryta autorės, 2023)	60
13 lentelė. Kauno rajono savivaldybės informantų nuomonė apie kultūros paslaugų teikimo priemones (sudaryta autorės, 2023).....	65
14 lentelė. Kauno rajono savivaldybės informantų nuomonė apie kultūros paslaugų kokybę ir vertę (sudaryta autorės, 2023)	69
15 lentelė. Kauno rajono savivaldybės informantų rekomendacijos kultūros paslaugų kuriamos vertės didinimui (sudaryta autorės, 2023).....	74

Paveikslų sąrašas

1 pav. Kultūros paslaugų skirstymas pagal paslaugų poreikio dažnumą (sudaryta autorės, remiantis Kurk Lietuvai programa, 2020)	24
2 pav. Kultūros paslaugų kuriamos vertės skirstymas (sudaryta autorės, remiantis Armbrecht, 2012)	25
3 pav. Kultūros paslaugų kuriamos vertės modelis (sudaryta autorės, 2023)	28
4 pav. Kultūros paslaugų kuriamos vertės modelis remiantis empirinio tyrimo duomenimis (sudaryta autorės, 2023)	78

Terminų sąrašas

Terminai:

Kultūros įvairovė – įvairūs būdai, kuriais išreiškiama grupių ir visuomenių kultūra. Šios kultūros raiškos formos perduodamos grupių ir visuomenės viduje ir tarp jų. Kultūros įvairovė pasireiškia ne tik raiškos formomis, kuriomis per įvairias raiškos priemones išreiškiamas, turtinamas ir perduodamas žmonijos kultūros paveldas, bet ir įvairiais kultūros raiškos formų meninio kūrimo, gamybos, sklaidos, platinimo bei naudojimosi jais būdais, nesvarbu, kokios priemonės ir technologijos būtų naudojamos (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, 2016).

Kultūros paslaugos – tai kultūros įstaigų teikiamos paslaugos, kultūros renginiai bei infrastruktūra, skirta gyventojų kultūriniais poreikiams tenkinti (LR Vidaus reikalų ministerija, 2010).

Kultūros paslaugų kuriama vertė – kiekvienos šalies ekonomikoje svarbų vaidmenį atliekantis mechanizmas, pasižymintis pridėtinės vertės ir apyvartos kūrimu, per švietimo sistemą, kultūros paveldą ir vietos kultūrą (Kiaušienė, Mikalauskienė, 2020).

Viešosios paslaugos – tai valstybės ar savivaldybių įsteigtų specialių įstaigų ir organizacijų veikla, teikianti gyventojams socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto, poilsio ir rekreacijos, komunalines, viešojo transporto ir kitas paslaugas (Brazienė, Merkys, 2015).

Vietos gyventojai – asmenys, oficialiai gyvenantys tam tikroje vietovėje (Cambridge Dictionary, 2023).

Vertė – tai materialinė arba nematerialinė tam tikro subjekto nauda, kur naudos gavėju yra laikomas asmuo arba asmenų grupė (Cambridge Dictionary, 2023).

Įvadas

Temos aktualumas. Kultūros sektoriaus kuriamos vertės tema yra itin aktuali šiandieninėje visuomenėje, kurioje kultūra ir jos paslaugos atlieka svarbų vaidmenį formuojant žmonių gyvenimo įpročius, kasdienę rutiną bei vertybes. Ucinavičiūtė ir Prapiestienė (2019), kalbėdamos apie Lietuvos miestų įvaizdį, išskiria kultūros įstaigų ir kultūros svarbą šiandieninėje visuomenėje. Autorės teigia, kad kiekvienas miestas ar vieta turi unikalių kultūros paveldo objektų, tradicinių švenčių, meno propagavimo ir kitų svarbių kultūrinių aspektų visumą. Kultūros centrai, muziejai, teatrai, bibliotekos ar koncertų salės, teikia unikalias paslaugas ir praturtina visuomenės kultūrinį gyvenimą. Tačiau šių paslaugų reikšmė ir prieinamumas šiuolaikinėje visuomenėje nepaliaujamai kinta. Globalizacija, technologijų plėtra ir socialinės transformacijos smarkiai įtakoja kultūrinės paslaugas ir jų prieinamumą bei kokybę, keičia žmonių poreikius ir jų požiūrį kultūrine prasme. Evans (2020, p.116) pabrėžia, kad kultūra yra prioritetinga priemonė, tarpininkaujant ir išreiškiant bendruomenės poreikius, planuojant ir kuriant vystymosi projektus. Todėl būtina atnaujinti ir gilinti mūsų supratimą apie tai, kaip kultūros įstaigos atitinka šiuolaikinius visuomenės poreikius ir kaip jos gali prisidėti prie gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo, o svarbiausia, kokią vertę jos kuria gyventojams.

Kultūra yra neatsiejama žmogaus gyvenimo bei viešųjų paslaugų dalis, todėl labai svarbu analizuoti, kiek šiuolaikiniam žmogui reikalingos kultūros paslaugos, kokia tų paslaugų paklausa, prieinamumas ir kokiais vertybiniais principais derėtų vadovautis, kuriant ir išlaikant kultūros vertę.

Kultūros paslaugų ir produktų vartojimas, kaip laisvalaikio praleidimo būdas, iki 2014 m. nebuvo itin populiarus. Lietuvos ūkio sektorių finansavimo galutinėje ataskaitoje nurodoma, kad kultūros veiklose dalyvaujančių gyventojų dalis Lietuvos mažuose miesteliuose ir kaimuose 2014 m. siekė 10,3 proc., o 2017 m. siekė 40,4 proc. Todėl galima daryti prielaidą, kad pastaraisiais metais ši atotrūkio problema mažėja, tačiau ir toliau išlieka aktuali (Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimas: Kultūra).

Siekiant išsiaiškinti problemos mastą, tikslinga pamatuoti gyventojų įsitraukimą į kultūros vyksmą. Jau 2018 m. pradžioje buvo žinoma, kad Kaunas ir Kauno rajonas 2022 metais taps Europos kultūros sostine. Pasiruošimo etape gyventojų ir įvairių kultūros institucijų įsitraukimas į pasirengimo ciklą ženkliai padidėjo. Kauno rajonas buvo neatsiejama „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“ (toliau – KEKS2022) programos dalis, todėl šio projekto kontekste bus įvertinta gyventojams sukurta kultūros paslaugų vertė šiame regione. Kadangi procesas vyko ne vienerius metus, tikimasi reprezentatyvių rezultatų. Kauno rajonas, kaip šio projekto teritorinis vienetas, pasirinktas tikslingai, nes tai yra žiedinė savivaldybė, išsidėsčiusi aplink Kauno miestą, vidurio Lietuvoje. Čia kultūros paslaugų prieinamumas vietos gyventojams yra platesnis, nes kultūrinės paslaugas patogiau gauti ir greitai pasiekti tiek mieste, tiek rajone.

Pasirinktą temą aktualu nagrinėti, nes pagal 2022 metų savivaldybių kultūros indekso rezultatus pastebėta, kad nei viena savivaldybė Lietuvoje nesurinko maksimalaus 100 balų vertinimo, o pirmoje vietoje pagal savivaldybių kultūros indeksą atsidūrusi Neringos sav. surinko tik kiek daugiau nei 57 balus. Tai reiškia, kad visos savivaldybės turėtų išsikelti tikslus ir siekti tobulėjimo kultūros srityje. 35-ojoje reitingo vietoje atsidūrusi Kauno rajono savivaldybė susiduria su tomis pačiomis problemomis (Lietuvos kultūros taryba, 2023).

Temos naujumas. Šio baigiamojo projekto naujumas pasireiškia gebėjimu išvelgti ir atskleisti kultūros paslaugų vaidmenį, kuriant viešąją vertę Kauno rajono savivaldybės gyventojams. Daugelis mokslininkų nagrinėjo kultūros ekonominį poveikį regionams ir miestams (Jusel ir Burinskienė, 2019; Richards, 2018), tačiau mažai dėmesio skyrė bendruomenėms, kurios yra tiesiogiai veikiamos kultūros paslaugų. Nemaža dalis kultūrą nagrinėja darnaus vystymo kontekste (Kiaušienė ir Mikalauskienė, 2020; Ćwikła, Góral, Bogacz-Wojtanowska ir Dudkiewicz, 2020; Sazonova, 2014). Kita dalis mokslininkų kultūros paslaugas teikiančias įstaigas nagrinėja kaip turizmo centrus arba kaip turizmo paslaugų teikėjus ar puoselėtojus. Atitinkamai galima rasti nemažai atliktų tyrimų, kurie nagrinėja kultūrą per turizmo kontekstą regione (Misevičiūtė, 2022; Golcova, 2018; Šareikaitė, 2020; Purvinas, 2020). Svarbu paminėti, kad Vaitkevičius ir Chraptavičiūtė (2023), dalyvavę įgyvendinant KEKS2022 programą, kultūrą nagrinėjo kitu aspektu. Jų tyrimo tikslas buvo įvertinti šios programos kultūrinės intervencijos poveikį Kauno miesto kultūriniam kontekstui, įskaitant jo poveikį gyventojų kultūrinei tapatybei ir miesto vertės kūrimui. Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip ši kultūrinė iniciatyva paveikė miesto ekonomiką, bendruomenės sąveiką ir darė įtaką tvariam vystymuisi. Galiausiai, buvo siekta paaiškinti politinius ir vertybinius aspektus, kurie nulemia kultūros politikos formavimą ir įgyvendinimą šiame kontekste.

Pasirinktoje projekto temoje nagrinėjama kokią vertę teikiamos kultūros paslaugos kuria bendrai gyventojams savivaldybėse. Būtina pažymėti, jog projekte nagrinėjama ne individualiai kultūros paslaugų kuriama vertė atskiriems asmenims, bet viešoji vertė – kaip visiems vienodai prieinama gėrybė. Nepaisant to, kad kultūros paslaugos yra svarbus elementas kultūrinėje ir ekonominėje infrastruktūroje, pastebėtina, kad yra atlikta nedaug mokslinių tyrimų, kuriuose išsamiai būtų nagrinėjama, kokią konkrečiai vertę šios paslaugos kuria vietos gyventojams. Tai ypač aktualu, nes tyrimuose dažnai pasigendama analizės / įvertinimo, kaip kultūros įstaigos prisideda prie bendros gyventojų gerovės, – vertės kūrimo. Todėl šio baigiamojo projekto tikslas yra užpildyti šią spragą ir išnagrinėti, kokį poveikį kultūros paslaugos turi vietos bendruomenei, kartu atsižvelgiant į tai, kokią vertę jos kuria gyventojams.

Išskirtina tai, kad baigiamajame projekte atliktas unikalus tyrimas, kuris pateikia išsamius esamos situacijos rezultatus apie kultūros paslaugų kuriamą vertę Kauno rajono savivaldybėje. Nagrinėjama Kauno rajono savivaldybės gyventojams kuriama kultūros paslaugų vertė, nes Kauno rajonas buvo KEKS2022 programos dalis. Gauti atlikto tyrimo rezultatai gali būti naudingi Kauno rajono savivaldybei ir kitoms regioninėms valdžios institucijoms, siekiant efektyviau planuoti ir plėtoti kultūros įstaigų veiklą. Tyrimo išvadamis bei rekomendacijomis taip pat galės pasinaudoti ir kultūros įstaigos, siekdamos didinti savo teikiamų paslaugų kokybę, kuriant vertę gyventojams bei prisitaikyti prie besikeičiančių aplinkybių. Šiame baigiamajame projekte siekiama nustatyti, kokią vertę kuria Kauno rajono kultūros įstaigos vietos gyventojams.

Tyrimo problema – kokią vertę Kauno rajono savivaldybės vietos gyventojams kuria kultūros paslaugos?

Tyrimo objektas – kultūros paslaugų kuriama vertė Kauno rajono savivaldybės vietos gyventojams.

Projekto tikslas – įvertinti kultūros paslaugų kuriamą vertę Kauno rajono savivaldybės vietos gyventojams.

Projekto uždaviniai:

1. atlikti teorinę kultūros paslaugų sampratos ir kultūros paslaugų kuriamos vertės analizę;
2. išnagrinėti nacionalinius ir tarptautinius kultūros paslaugų kuriamos vertės teisinius ir strateginius dokumentus;
3. atlikti kultūros paslaugų kuriamos vertės Kauno rajono savivaldybėje vietos gyventojams tyrimą.

Tyrimo metodai. Siekiant atskleisti kultūros paslaugų kuriamą vertę, pagrįsti problemos aktualumą bei atlikti analizę Kauno rajono savivaldybėje, buvo pasirinkta pirminių ir antrinių duomenų analizė – mokslinių straipsnių ir teisinių dokumentų analizė bei pusiau struktūruotas interviu. Mišrūs analizės metodai taikyti siekiant universaliai išnagrinėti egzistuojančią problemą bei suformuoti galimas alternatyvas problemos sprendimui. Kokybiniu tyrimu (struktūruotu interviu) siekiama atskleisti teorinėje dalyje nagrinėjamus klausimus bei patvirtinti tiriamuosius reiškinius, pateikiant tiriamos temos interpretacijas praktiniu požiūriu. Informantais pasirinkti aštuoni Kauno rajono kultūros lauko operatoriai bei specialistai. Remiantis interviu duomenų analize, formuojamos rekomendacijos. Tyrimo duomenims apdoroti pasirinkta kokybinė turinio analizė, kurios pagalba pagal prasmę panašūs informantų atsakymai grupuojami į kategorijas ir subkategorijas, interpretuojant juos pagal raktinius žodžius (Žydžiūnaitė, 2007). Baigiamajame projekte atliekama projekto KEKS2022 atvejo Kauno rajone analizė: programos veiklų bei leidinio „Kaunas 2022“ analizė. Ši analizė yra svarbi baigiamojo projekto temai, nes empirinio tyrimo duomenys papildys šio atvejo analizę bei atrastas kultūros paslaugų kuriamos vertės vietos gyventojams prielaidas.

Projekto struktūra. Baigiamąjį projektą sudaro trys skyriai. Pirmame skyriuje atliekama kultūros paslaugų svarbos ir jų kuriamos vertės vietos gyventojams teorinė analizė. Antrame skyriuje apibendrinami kultūros paslaugų kuriamos vertės strateginiai ir teisiniai dokumentai. Trečiame skyriuje pristatoma tyrimo metodika bei atlikto tyrimo Kauno rajono savivaldybėje duomenų analizė. Pateikiamos išvados bei rekomendacijos.

Projektą sudaro: 89 puslapiai (su priedais), 15 lentelių, 4 paveikslai, 1 priedas. Panaudota 50 mokslinės literatūros šaltinių ir 36 teisės aktų ir duomenų šaltinių.

1. Kultūros paslaugų kuriamos vertės vietos gyventojams teorinė analizė

Siekiant išanalizuoti kultūros paslaugų kuriamas vertes vietos gyventojams, šiame skyriuje yra nagrinėjama viešųjų paslaugų ir kultūros paslaugų sampratos skirtinguose mokslinės literatūros šaltiniuose. Analizuojami šių sampratų bruožai, paslaugų prieinamumą lemiantys veiksniai ir jų reikšmė, taip pat viešojo administravimo objektai, aktualūs baigiamojo projekto temai.

1.1. Viešųjų paslaugų samprata ir jų kuriama vertė

Siekiant atlikti teorinę viešųjų paslaugų sampratos analizę, pirmiausia būtina nagrinėti terminą „paslauga“. Pastaroji mokslinėje literatūroje apibrėžiama skirtingai. Vengrenė (2006) paslaugą apibūdina kaip tam tikrą tarpusavio kontaktą tarp paslaugos teikėjo ir jos gavėjo. Kitais žodžiais tariant, autorė tai vadina santykiais tarp dviejų subjektų. Tuo tarpu Gelderman ir kt. (2015) tai aiškina ne tik kaip kontaktą tarp paslaugos teikėjo ir gavėjo. Pasak autorių, tokie santykiai pasižymi socialiniais ir psichologiniais paslaugos gavėjo poreikiais, kurie atsiranda po paslaugos gavimo arba tik po tam tikro laiko tarpo. Be paslaugos sampratos vertinimo per santykių prizmę kitų autorių darbuose galima pastebėti, kad, visų pirma, paslauga neturi materialinės formos, tai reiškia, kad jos gamybos procesas ir vartojimas vyksta tuo pat metu, priešingai nei prekės. Tokias išvalgas pateikiantys autoriai Praniulis ir kt. (2008) pabrėžia, kad paslauga visuomet bus gamybos ir vartojimo procesų dalis. Tokias pat išvalgas pateikia Patapas ir Vilotytė-Žilienė (2013), teigdami, jog paslauga visų pirma yra veiksmas, o ne prekė. Remiantis autoriais, nagrinėjant paslaugų paskirtį galima pastebėti, kad prekė ir paslauga iš esmės skiriasi savo savybėmis, todėl ją vertinti kaip prekę nėra tikslinga. Tokį paslaugos požymį pastebi ir Aleksandravičius (2014), pabrėždamas, kad paslauga pasižymi neapčiuopiamumu bei nėra materialaus pavidalo. Kitaip tariant, paslauga negali būti vizualiai apčiuopiamas ar išmatuojamas daiktas, o paslaugos funkcionalumas yra procesas, grįstas paslaugos teikėjo ir gavėjo bendru sutarimu. Apžvelgus šias skirtingas išvalgas galima teigti, kad paslauga nėra vizualiai apčiuopiamas daiktas, tai procesas, pasižymintis santykiu tarp paslaugos teikėjo ir gavėjo, kuriam įtaką daro paslaugos gavėjo poreikiai bei paslaugos teikėjo galimybės. Taip pat paslaugos gamyba ir vartojimas, priešingai nei prekių, visada vyksta tuo pat metu, dviem subjektams susitarus dėl paslaugos teikimo. Išanalizavus paslaugos sampratą, toliau tikslinga nagrinėti viešųjų paslaugų sampratą.

Skirtinguose moksliniuose šaltiniuose viešoji paslauga formuluojama skirtingai, o formuluotė priklauso nuo konkretaus analizės laikotarpio, vietos, viešosios politikos lygmenis, akcentuojamas procesas, veikla ir pan. Mokslinėje literatūroje dažnai vartojamas terminas „bendro intereso paslaugos“ (angl. *services of general interest*). Tai imponuoja, kad viešųjų paslaugų prioritetą turėtų būti viešasis interesas, tačiau, kaip pastebėta analizuojant baigiamojo projekto temą, pastarasis yra sunkiai įgyvendinamas, o vartotojų poreikių tenkinimą sudėtinga pamatuoti. Šio projekto temos kontekste viešųjų paslaugų samprata analizuojama kaip viešojo sektoriaus funkcija.

Visuotinėje Lietuvių enciklopedijoje (2023) pateikiamoje viešųjų paslaugų sampratoje teigiama, jog šios teikiamos gyventojams ir jomis nemokamai gali naudotis visi. Pastarosios paslaugos teikiamos valstybiniu ir savivaldybiniu lygmeniu, tačiau pilnai nemokamomis jų laikyti nėra tikslu. Viešųjų paslaugų finansavimas įgyvendinamas per valstybės ar savivaldybių biudžetus, kurių pajamos generuojamos iš gyventojų mokamų mokesčių. Viešosioms paslaugoms priskiriamos švietimo, sveikatos, krašto apsaugos, aplinkosaugos, infrastruktūros, socialinės, civilinės ir teisėsaugos

paslaugos. Visos jos gali būti skirstomos į grynąsias ir negrynąsias. Grynosiomis gali naudotis neribotas skaičius žmonių ir tokių paslaugų naudingumas nesumažėja atskiriems paslaugos gavėjams. Priešingai traktuojamas naudojimas negrynosiomis viešosiomis paslaugomis. Čia naudingumas dažnu atveju gali būti konkurencingas dėl per didelio paslaugos gavėjų skaičiaus. Infrastruktūra ar švietimas puikus to pavyzdys, kai viešasis interesas ne visuomet gali būti užtikrinamas. Riboti paslaugos gavėjų gabumai ar jų stoka neužtikrina viešojo intereso išsilavinimo atžvilgiu, o didelės automobilių spūstys neužtikrina viešojo intereso infrastuktūros atžvilgiu (Visuotinė Lietuvių enciklopedija, 2023).

Kaip jau minėta prieš tai, viešosios paslaugos sąvokos apibrėžiamos skirtingai, priklausomai nuo aplinkybių analizuojamoje srityje. Viešųjų paslaugų teikimo ir organizavimo procesai dabartiniame viešojo valdymo modelių raidos kontekste yra dinamiški, o viešųjų paslaugų apibrėžtis ir reikšmė skirtinga. Lentelėje apačioje (žr. 2 lent.) pateikiami skirtingų autorių viešųjų paslaugų sąvokos apibrėžimai.

1 lentelė. Viešųjų paslaugų samprata (sudaryta autorės, remiantis Vitkienė, 2004; Gebasi, Warner, 2007; Langvinienė, Vengrienė, 2008; ir kt.)

Autorius, metai	Sąvokos apibendrinimas
Vitkienė (2004)	Vartotojo ir paslaugų teikėjo sąveiką fiziniais ištekliais, paslaugomis arba teikimo sistemomis, kurios užtikrina vartotojo problemos išsprendimą
Gebasi, Warner (2007)	Valdžios rūpinimasis viešųjų gėrybių teikimu.
Langvinienė, Vengrienė (2008)	Tai tokios paslaugos, kurios yra teikiamos ne siekiant pelno, o norint patenkinti visuomenės poreikius.
Walle, Scoto (2009)	Tai piliečių ryšys su valstybe.
Stasiukynas (2010)	Viešosios paslaugos yra tiesiogiai susijusios su esminėmis valstybės funkcijomis, kuriomis siekiama užtikrinti svarbiausių visuomenės poreikių patenkinimą, teisių bei laisvių užtikrinimą.
Brazienė, Merkys (2015)	Paslaugos teikiamos siekiant patenkinti viešąjį interesą – suteikti viešuosius gėrius, vertinguosius gėrius.

Analizuojant 1 lentelėje pateikiamas viešosios paslaugos sampratas galima išskirti kelis panašumus. Visų pirma, analizuojant mokslinę literatūrą pastebima, kad viešųjų paslaugų pagrindą sudaro teikėjo ir vartotojo ryšys, kaip minėta prieš tai, analizuojant paslaugos sampratą, – teikėjo ir vartotojo santykiai. Šiuo atveju paslaugų administravimo teikimą organizuoja valdžios institucijos, o viešojo sektoriaus organizacijos atlieka paslaugų teikėjo vaidmenį, tuo tarpu paslaugų gavėjas – gyventojai. Stasiukynas (2010) teigia, kad viešųjų paslaugų sampratos kontekste valstybė yra pagrindinis teikėjas, užtikrinantis, kad visuomenės poreikiai būtų patenkinti, o teisės bei laisvės užtikrintos. Tai pagrindžia autoriai Walle ir Scoto (2009) teigdami, kad viešųjų paslaugų teikimo procesas yra „piliečių ryšys su valstybe. Tokios autorių išvalgos įrodo, kad viešosios paslaugos apima išskirtinai valdžios ir visuomenės narių santykius. Vitkienė (2004) taip pat pabrėžia, kad viešosios paslaugos pasižymi vartotojo ir paslaugų teikėjo sąveika, kai paslaugos išsprendžia vartotojo problemas. Kitaip tariant, valdžios institucijos tenkina visuomenės narių poreikius, teikdamos atitinkamai reikalingas viešąsias paslaugas. Brazienė ir Merkys (2015) viešąsias paslaugas sieja būtent su viešojo intereso tenkinimu. Pasak autorių, šios paslaugos yra orientuotos į visuomenės poreikių tenkinimą, kuriant viešąjį gėrį visiems visuomenės nariams. Tokią pat nuomonę išsako autoriai Gebasi ir Warner (2007) teigdami, kad sąvoka „viešojo gėrybė“ yra objektas, kurį valdžios institucijos teikia gyventojams jais

besirūpindamos. Langvinienė ir Vengrienė (2008), apibrėždamos viešųjų paslaugų sąvoką, taip pat orientuojasi į visuomenės poreikius ir viešąjį interesą, sprendžiant egzistuojančias problemas. Autorės pabrėžia, kad viešąją paslaugą apibrėžti universaliai yra sudėtinga dėl plačios paslaugų įvairovės, tačiau bendrąja prasme galima pažymėti, kad tai nematerialinė, pelno nesiekianti veikla, kuri padeda tenkinti gyventojų poreikius bei turi paklausą.

Pasak Burkšienės ir kt. (2017), sudėtingą viešosios paslaugos sampratos apibrėžimą įtakoja nuolat besikeičiantys ekonominiai ir politiniai faktoriai, vis modernesni viešojo administravimo metodai bei jų pritaikomumas praktikoje. Nuolatinė internacionalizacija, artėjimas prie vakarietiško vertybių bei vis dažnesnė robotizuotų sistemų integracija įvairiose pramonės šakose keičia visuomenės poreikius ir viešųjų paslaugų paklausą. Tuo tarpu privataus sektoriaus dalyvavimas viešajame administravime ir, bendrąja prasme, viešo ir privataus sektoriaus partnerystė viešųjų paslaugų atžvilgiu, keičia šių paslaugų teikimo principus. Todėl viešosios paslaugos sampratos apibrėžimas turi poreikį būti keičiamas nuolat (Burkšienė ir kt., 2017).

Urvikis (2016) analizuoja viešųjų paslaugų sampratą, kaip sudėtingą ir neatsiejamą nuo kitų struktūrinių viešojo valdymo elementų ir koncepcijų: viešųjų gėrybių, viešosios vertės, visuomenės intereso. Pasak jo, viešosios paslaugos suprantamos per administracinę prizmę, nes savo turiniu atitinka viešųjų paslaugų tikslus ir jų organizavimui keliamus reikalavimus (Urvikis, 2016). Kaip ir analizuota prieš tai, visuomeninį interesą viešųjų paslaugų teikimo kontekste dažnu atveju yra sudėtinga užtikrinti. Pasak Urvikio (2016), viešojo valdymo elementai įgauna ginčytiną prasmę ir apsunkina viešosios paslaugos sampratos sukonkretinimo klausimą.

Paulauskienė (2018) savo darbe, analizuodama viešųjų paslaugų vartotojų pasitenkinimo indekso apskaičiavimo metodiką, pateikia penkiolika viešųjų paslaugų grupių bei pagrindines jų charakteristikas (žr. 2 lent.).

2 lentelė. Viešųjų paslaugų grupės ir charakteristika (sudaryta autorės, remiantis Paulauskienė, 2008)

Viešųjų paslaugų grupės	Charakteristika
Įsidarbinimo paslaugos	užimtumo tarnybos teikiamos paslaugos
Komunalinio ūkio ir aplinkos tvarkymo paslaugos	atliekų tvarkymo, vandens, dujų, elektros, šilumos tiekimo ir nuotekų valymo, būsto ir pastatų ūkio administravimo, viešosios aplinkos tvarkymo ir priežiūros paslaugos
Kultūros ir sporto paslaugos	kultūros įstaigų ir sporto organizacijų teikiamos paslaugos, kultūros ir sporto renginiai bei infrastruktūra, skirta gyventojų kultūriniais ir sporto poreikiams tenkinti
Mokesčių administravimo paslaugos	pajamų deklaravimo, mokesčių deklaracijų tvarkymo, konsultavimo mokesčių klausimais paslaugos
Paslaugos verslui	licencijų ir leidimų išdavimas verslo subjektams, paramos suteikimas, paslaugos susijusios su smulkiojo ir vidutinio verslo skatinimu ir plėtra, mokymai ir konsultacijos smulkiojo ir vidutinio verslo atstovams
Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo paslaugos	paslaugos, skirtos visuomenės, materialiojo turto ir aplinkos apsaugai ekstremalių situacijų atvejais
Paslaugos, susijusios su nekilnojamojo turto tvarkymu	nuosavybės registravimo, kadastrinių matavimų, nekilnojamojo turto vertinimo paslaugos, leidimų, skirtų statybai, pastatų atnaujinimui, išdavimas
Socialinės paslaugos	paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui (šeimai), dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų, iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniui (šeimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime

Susisiekimo ir ryšių paslaugos	viešojo transporto paslaugos, automobilių parkavimo ir pašto teikiamos paslaugos
Sveikatos apsaugos paslaugos	valstybės sveikatos priežiūros įstaigų teikiamos paslaugos
Švietimo paslaugos	formalaus ir neformalaus švietimo įstaigų teikiamos paslaugos, taip pat informacinė, psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba bei sveikatos priežiūra mokykloje, informacinė, konsultacinė, kvalifikacijos tobulinimo bei kita pagalba mokytojui bei besimokančiam
Teisėsaugos institucijų ir įstaigų paslaugos	teisėsaugos institucijų ir įstaigų (policijos, teismų, prokuratūros ir kt.) teikiamos paslaugos
Teisinės paslaugos	pirminės ir antrinės teisinės pagalbos paslaugos, notarų, antstolių paslaugos.
Turizmo informacijos paslaugos	turizmo informacijos centrų teikiamos paslaugos
Kitos paslaugos	civilinės būklės aktų registravimas, asmens dokumentų išdavimo paslaugos, pažymų ir išrašų išdavimas, skundų ir prašymų nagrinėjimas

Lentelėje pateikiamas viešųjų paslaugų skirstymas į grupes, pažymint jų charakteristikas, yra svarbus analizuojamos temos kontekste bei viešųjų paslaugų sampratos suvokimui. Platus spektras viešųjų paslaugų ir jos teikėjų apunkina viešosios paslaugos sampratos sukonkretinimą bei atskleidžia, kiek svarbių gyvenimo sričių ši tema apima. Pasak Paulauskienės (2018), viešosios paslaugos apima beveik visas visuomenėje vyraujančias žmonių gyvenimo sritis, už kurias atsakingos yra valdžios institucijos. Viešosios paslaugos padeda žmonėms įsidaibinti, kurti verslą, gauti paramas ir licencijas, spręsti įvairias socialines, civilines ir teisines problemas. Taip pat padeda užtikrinti susisiekimo viešuoju transportu ar automobiliais paslaugas, formalaus ir neformalaus švietimo paslaugas, sveikatos, turizmo, mokesčių, nekilnojamojo turto paslaugas. Išskiriamos ir analizuojamai temai svarbios kultūros paslaugos, kurios, pasak autorės, apima kultūros ir sporto renginius bei infrastruktūrą, susijusią su renginiais. Viešosios kultūros paslaugos, pasak Paulauskienės (2018), yra skirtos gyventojų „kultūriniais ir sporto poreikiams tenkinti“. Pasak Urvikio (2016), viešųjų paslaugų skirstymas į grupes yra naudingas ir aktualus praktine prasme, ypač skirtingoms institucijoms, organizacijoms ir savivaldybėms. Kadangi baigiamojo projekto tyrimo objektas yra Kauno rajono savivaldybės kultūrinių paslaugų vertė, toks grupavimas tolimesnėje tyrimo eigoje padeda atskleisti kultūrinių paslaugų svarbą bendrame viešųjų paslaugų kontekste.

Apibendrinant mokslinės literatūros analizę galima teigti, kad paslauga, priešingai nei prekė, yra neapčiuopiama. Tai ne daiktas, o procesas, apimantis santykį tarp paslaugos vartotojo ir teikėjo, kurio gamybos ir vartojimo procesai vyksta vienu metu. Moksliniuose šaltiniuose ši samprata analizuojama skirtingai, tačiau turi bendrus požymius. Tuo tarpu viešosios paslaugos samprata iki šių dienų yra sudėtingai apibrėžiama sąvoka, neturinti universalaus suvokimo, tačiau, remiantis analizuotais mokslininkų straipsniais ir išvalgomis, galima teigti, kad viešosios paslaugos yra pelno nesiekianti procesų visuma, sąveikaujanti tarp viešųjų paslaugų gavėjų ir teikėjų – valdžios institucijų ir visuomenės narių, siekiant užtikrinti visuomenės funkcionavimą, tenkinti visuomenės poreikius bei viešąjį interesą. Svarbu pabrėžti, kad viešosios paslaugos traktavimas dažnu atveju priklauso nuo konteksto bei interpretuojamas skirtingai ne tik skirtingų autorių, bet ir skirtingame laiko tarpsnyje.

Modernėjant visuomenei, keičiasi ne tik viešųjų paslaugų samprata, bet ir jos reikšmė. Apžvelgus viešosios paslaugos sampratą skirtinguose literatūros šaltiniuose ir atradus panašumus, tikslinga atskleisti viešųjų paslaugų požymius bei kokią vertę viešoji paslauga turi visuomenėje. Pasak autorių Badulescu ir Bucur (2012, p. 489), viešųjų paslaugų požymiai yra penki:

1. viešosiose paslaugose egzistuoja nuolatinis, įstatymiškai įtvirtintas santykis su viešuoju administravimu, kuris formuoja paslaugą ir ją tvarko;
2. viešosios paslaugos tenkina atskiros žmonių grupės ar visos visuomenės interesus;
3. viešųjų paslaugų valdymas (pagal viešosios teisės principus) yra skirtingas nei tas, kurį teikia privataus kapitalo įmonės;
4. viešųjų paslaugų teikimas inicijuojamas ir stabdomas administraciniu sprendimu;
5. viešųjų paslaugų teikimą užtikrina valstybinės institucijos (Badulescu, Bucur, 2012, p. 489).

Tuo tarpu Stumbraitė (2010, p. 149), remdamasi moksline literatūra, kurioje lyginami viešųjų paslaugų teikimo aspektai viešajame ir privačiame sektoriuje, nurodo, kad vienas pagrindinių skiriamųjų požymių yra paslaugos viešumas. Pasak autorės, viešųjų paslaugų viešumo faktorius yra neatsiejamas nuo lygybės principo, bet, kaip jau minėta prieš tai, viešasis interesas šioje srityje yra sunkiai užtikrinamas. Dėl to galima daryti prielaidą, kad ir lygybės principas šiandieninėje visuomenėje tam tikrose viešojo administravimo objektų veiklos srityse gali neegzistuoti. Stumbraitė (2010) teigia, kad piliečiai turi galimybę gauti skirtingas viešąsias paslaugas pagal savo poreikius, tokiu būdu susiformuoja plati paslaugų įvairovės paklausa. Egzistuojant įvairovei, užtikrinti vienodas galimybes pasinaudoti paslaugomis yra lengviau įgyvendinimas uždavinys (Stumbraitė, 2010).

Stasiukynas (2010, p. 294-299) teigia, kad viešoji paslauga kaip veikla yra kontroliuojama juridinių asmenų, siekiant teikti įstatymų numatytas paslaugas valstybės ir savivaldos lygmenyje, turi tiesioginę sąsają su esminėmis valstybės funkcijomis bei privalo užtikrinti piliečių poreikius, pagrindines teises ir laisves bei sklandų jų įgyvendinimą. Tačiau išskiria, kad paslaugas gali teikti ir kiti asmenys, kuriems yra išduoti leidimai, pavyzdžiui nevyriausybinės organizacijos. Pasak jo, tokių organizacijų veiklą turi užtikrinti viešojo administravimo subjektas, kontroliuoti bei prižiūrėti, kad paslauga būtų teikiama kokybiškai ir teisėtai, kitu atveju bus sudėtinga užtikrinti vienodas galimybes visiems. Vienodos galimybės šiame kontekste glaudžiai siejasi su prieš tai minėtu lygybės principu, todėl veiklos kontrolė yra būtina priemonė, kad viešųjų paslaugų teikimas būtų sklandus ir visiems vienodai prieinamas. Stasiukynas (2010, p. 294-299) taip pat išskiria esminius viešųjų paslaugų sampratos bruožus. Pasak autoriaus, skirtingose valstybėse viešosios paslaugos samprata gali būti skirtinga dėl nevienodo ekonominio, kultūrinio bei socialinio išsivystymo lygmens. Tačiau nepaisant konteksto, autorius teigia, kad viešoji paslauga pasižymi šiais bruožais:

- užtikrina visuotinai svarbios veiklos kryptingumą;
- ja gali naudotis neribotas skaičius gyventojų;
- jos kuriamos viešos ir privačios nuosavybės pagrindu;
- jos teikiamos valstybiniu ir savivaldybių lygmeniu (Stasiukynas, 2010).

Apibendrinant viešosios paslaugos sampratos reikšmę galima teigti, kad viešosios paslaugos esmė yra valstybės bei savivaldybės įsteigtų įstaigų bei organizacijų vykdomas paslaugų teikimas gyventojams, tenkinant piliečių interesus ir poreikius. Analizuojamai projekto temai svarbu išsiaiškinti, kokia yra viešųjų paslaugų kokybė ir vertė.

Viešųjų paslaugų vertė yra glaudžiai susijusi su jų kokybiniais rodikliais. Kokybę Lietuvos visuotinė enciklopedija apibrėžia kaip sąnaudų ir kainos santykį vertės požiūriu. Nors pati kokybė gali būti vertinama per skirtingų kriterijų prizmes, jos sąvokos apibrėžimas nėra reikalingas, nes visuotinai suvokiama, kas tai yra. Svarbu paminėti, kad analizuojamoje temoje viešosios paslaugos kokybės samprata yra formuojama paslaugos tiekėjo ir paslaugos vartotojo atžvilgiu, todėl svarbu, kad abiejų

subjektų požiūris į kokybės standartus sutaptų. Tuo tarpu vertė matuojama per ekonominio naudingumo prizmę ir efektyvumą. Vertė taip pat dažnai siejama su ekonominėmis gėrybėmis, jų naudingumu vartotojams, pasiūlos ir paklausos santykiu konkrečioje rinkoje (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2023).

Autoriai Andrews ir Entwistle (2013, p. 248), analizuodami viešųjų paslaugų kokybę, nurodė, kad pastaroji gali būti didinama, proporcingai didėjant viešųjų paslaugų efektyvumui prioritetinėse srityse. Pirmiausia būtina užtikrinti ekonominius veiksnius, tokius, kaip gamybinis efektyvumas. Kitas svarbus aspektas vertinant viešųjų paslaugų kokybę yra tokių paslaugų maksimalus pritaikomumas tenkinant vartotojų poreikius bei gebėjimas pasiekti kokybiškos veiklos rezultatus mažiausiais įmanomais kaštais. Urvikis (2016, p. 38) nurodo, kad viešųjų paslaugų kokybės aspektai turėtų būti vertinami remiantis keturiais kriterijais:

1. veiksmingumo kriterijus – įgyvendinamos viešosios programos ir iškeltų tikslų atitikimas;
2. efektyvumo kriterijus – įvertinama, ar viešosios paslaugos teikiamos mažiausiais kaštais, siekiant nustatytą kokybės bei kiekybės rodiklių;
3. paslaugų teikimo alternatyvų kriterijus – viešųjų paslaugų plėtros ir prieinamumo vertinimas, veiklų, kurios gali būti perduodamos privačiam sektoriui, nustatymas;
4. pinigų vertės kriterijus – viešųjų lėšų panaudojimo ir jų teikiamos naudos įvertinimas.

Viešajame sektoriuje vienas pagrindinių siektinų tikslų yra kuo geresnės kokybės paslaugų teikimas, atsižvelgiant į piliečių lūkesčius ir poreikius. Toks paslaugų kokybės standartas gali būti apibrėžiamas ir vertinamas visais keturiais viršuje išvardintais kriterijais. Viešųjų paslaugų teikimo organizavimas yra neatsiejamas nuo tokių paslaugų vartotojų poreikių pokyčių, todėl bendrasis paslaugų kūrimas laikytinas nauju viešųjų paslaugų teikimo modeliu. Viešųjų paslaugų kokybės koncepcija yra sudėtingas mechanizmas, kurį lemia ne tik specifiniai ypatumai, bet ir bendrųjų paslaugų savybių komplikotumas. Atliekant viešųjų paslaugų kokybės vertinimą bet kokioje srityje, naudingiausia identifikuoti kokybės įgyvendinimo politikos efektyvumą atskiruose paslaugos teikimo etapuose bei kategorizuoti vartotojų segmentus, atsižvelgiant į galimą skirtingą kokybės sampratą.

Pasak Gaulės ir kt. (2023), viešųjų paslaugų reikšmingumas ir svarba pajuntama, kai suprastėja jų prieinamumas arba kokybiniai rodikliai. Kitais žodžiais tariant: sumažėjus paslaugos teikimo kokybiniais rodikliais, vertė tampa reikšmingesnė, ypač tais atvejais, kai tai trukdo normaliam gyvenimo ritmui, pavyzdžiui, infrastruktūros klausimai savivaldybėje, kurioje gyvenama. Tokiais atvejais paslaugų kokybę ir vertę visuomenė vertina itin nepalankiai. Tolimesnėje tyrimo eigoje analizuojamas Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymas, formuluoja visiems vienodas naudos prieinamumo galimybes, kaip būtina teisė ir laisvė užtikrinanti įrankį. Pastarasis glaudžiai susijęs su viešųjų paslaugų verte bei yra svarbus analizės aspektas (Gaulė ir kt., 2023).

Gaulė ir kt. (2023) teigia, kad vertę galima apibrėžti įvairiai: tarkim, per naudos ir sąnaudų skirtumo ar santykio prizmę. Vertės sampratoje gali būti įtraukti ir kiti elementai, tokie, kaip rizikos dydis. Reikia pastebėti, kad viešųjų paslaugų vertė yra dvilypė – nauda tiesioginiam paslaugos vartotojui ir nauda visai visuomenei gali skirtis. Šis vertės dvilypumas yra esminė kiekvienos viešosios paslaugos savybė. Autoriai paslaugos vertę laiko subjektyvia dėl skirtingų paslaugos gavėjų lūkesčių. Kitaip tariant, kiekvienas visuomenės dalyvis viešąsias paslaugas vertina skirtingai, dažniausiai per savo asmeninę prizmę. Esant skirtingiems visuomenės narių individualiems lūkesčiams ir poreikiams, tikėtis vienareikšmio paslaugos vertės įvertinimo nėra realu (Gaulė ir kt., 2023). Šios išvalgos yra

reikšmingos analizuojamos temos kontekste, nes kultūros paslaugos kuria viešąją vertę. Viešoji vertė vietos gyventojams yra baigiamojo projekto analizės objektas, todėl baigiamajame projekte yra analizuojami veiksniai, kuriais remiantis yra kuriama viešoji vertė.

Apibendrinant viešųjų paslaugų vertę galima teigti, kad paslaugų kokybės vertinimas laikytinas integralia viešojo sektoriaus veiklos dalimi bei turi glaudžias sąsajas su verte. Kokybės ir vertės veiksniai yra esminiai rodikliai, į kuriuos reikia atsižvelgti, siekiant pagerinti visuomenės piliečių aptarnavimą ir viešųjų paslaugų teikimą, tuo pačiu derinant viešųjų paslaugų efektyvumo ir veiksmingumo sąveikavimo ypatumus. Nors viešųjų paslaugų samprata mokslinėje literatūroje analizuojama plačiai, tačiau bendrąja prasme galima teigti, kad viešosios paslaugos skirtos visuomenės poreikiams patenkinti, o viešasis interesas ne visada yra užtikrinamas, taip pat sunkiai pamatuojamas. Kultūrinis identitetas yra viena iš sunkiai išmatuojamų verčių, tačiau atlieka svarbų vaidmenį visuomenės ir jos narių elgsenos kontekste. Todėl svarbu atrasti universalius viešųjų paslaugų vertinimo rodiklius, kurie būtų laikytini tokių paslaugų kokybės apibrėžimo pagrindu.

1.2. Kultūros paslaugų samprata ir jų reikšmė

Patogiai prieinamos kultūros paslaugos kuria gyvybingas vietas ir tiesiogiai daro įtaką mūsų gyvenimo kokybei. Kultūra vis dažniau tampa svarbiu, bendruomenę telkiančiu veiksmu ir reikšmingai prisideda prie ekonomikos augimo. Analizuojamai temai svarbi kultūros paslaugų samprata ir jos reikšmingumas visuomenėje, todėl šiame poskyryje bus nagrinėjami moksliniai literatūros šaltiniai ir kiti reikšmingi šaltiniai, padėsiantys atskleisti kultūros paslaugų sampratą moksliniu požiūriu bei išanalizuoti jos reikšmę.

Kultūros paslaugos atlieka išskirtinį vaidmenį visuomenėje, o įgyvendinimo procesas yra neatsiejamas nuo kultūros elementų. Kultūros sąvokos apibrėžimas kilęs iš lotyniško žodžio, reiškiančio ugdymą iš to, kas sukurta visuomenės fiziniu ir protiniu darbu. Remiantis Loyland (2016, p. 498) klasifikacija, kultūros paslaugas galima suskirstyti į aštuonias skirtingas paslaugų kategorijas:

1. su kultūra susijusios veiklos teikimas vaikams ir jaunimui;
2. bibliotekos;
3. muziejai;
4. kultūros paveldas;
5. meno sklaida;
6. kino teatrai;
7. kultūros mokyklos;
8. kitos kultūros paslaugos.

Toks sąlyginai paprastas kultūrinių paslaugų skirstymas padeda lengviau atpažinti pagrindines sritis, kuriose įgyvendinamas kultūrinių paslaugų teikimas, tačiau šiam baigiamajam projektui aktualu giliau išnagrinėti šios sampratos charakteristikas. Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje (2023) kultūra yra apibrėžiama kaip žmogaus sąveika su savimi, visuomene ir aplinka bei apima daugybę kitų sričių: asmeninį ir kolektyvinį suvokimą, tapatybę, gyvenimo stilių, pažiūras į pasaulį, mąstymo būdus, kūrybinę veiklą, vaizduotės galimybes bei protinį ir dvasinį augimą. Kultūra taip pat turi sąsajų su mitologija, įvairių sričių mokslu, menu, filosofija, religija, morale, teise, technika, papročiais, folkloru, ritualais, žaidimais, pramogomis, sportu, komunikacija ir įvairiais kitais elementais. Galima teigti, kad kultūra įtakoja visas žmogaus gyvenimo sritis, o kultūrinėmis paslaugomis gali būti

laikoma bet kokia veikla, kuri sąveikauja su visuomene ir aplinka kultūrine prasme. JAV antropologai ir kultūros teoretikai Kroeber`is ir Kluckhohn`as pažymi, jog egzistuoja daugiau nei 300 skirtingų kultūros apibrėžimų (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2023).

Balvočiūtė ir Motiekaitytė (2022, p. 129-130) kultūros paslaugas analizuoja per gamtinės ekosistemos prizmę. Autorės šias paslaugas skirto į tiesiogines ir netiesiogines. Tiesioginės kultūrinės ekosisteminės paslaugos yra skirstomos į dar du pogrupius – fizinę, patyrimų paremtą sąveiką, ir intelektualinę, suvokimu paremtą sąveiką, o netiesioginė į – dvasiniais, kultūriniais ir kitais patyrimais paremtas sąveikas su gyvąja gamta bei kitas gyvosios gamtos savybės turinčias sąveikas (žr. 3 lent.).

3 lentelė. Kultūros paslaugų skirstymas (Balvočiūtė ir Motiekaitytė, 2022)

Paslaugos tipas	Grupė	Aprašymas	Pavyzdžiai
Tiesioginės paslaugos: vietoje, atvira ore sąveikos su gyvąja gamta, kurios reikalauja individo būvimo natūralioje aplinkoje	Fizinė ir patyrimu (pažinimu) paremta sąveika su gyvąja gamta	Sportas, rekreacija gamtoje – aktyvus ir tiesioginis gyvosios gamtos panaudojimas	Ekologinės girios savybės, darančios ją patrauklią žygeiviams; nardymo, plaukimo galimybės
		Augalų, gyvūnų stebėjimas jų natūralioje aplinkoje; streso mažinimas buvimo gamtoje pagalba	Ekologinės girios savybės, darančios ją patrauklią žygeiviams; nardymo, plaukimo galimybės
	Intelektinė ir suvokimu paremta sąveika su gyvąja gamta	Gamtos moksliniai tyrimai ir tyrinėjimai	Natura 2000 saugomos teritorijos
		Mokymasis/ ugdymas gamtoje	Vietovė, kurioje galima užsiimti savanoriškomis gamtos saugos veiklomis
		Objektai gamtoje, leidžiantys žmonėms identifikuotis su jų kilmės vietos istorija ar kultūra	Lietuvoje: Nemuno kilpos; Labanoro giria ir kita
		Gamtos grožis, estetiški patyrimai	Lietuvoje: Nemuno kilpos; Labanoro giria ir kita
Netiesioginės paslaugos: nuotolinės, sąveikos su gyvąja gamta, kurios nereikalauja individo būvimo natūralioje aplinkoje	Dvasiniais, kultūriniais ir kitais patyrimais paremtos sąveikos su gyvąja gamta	Augalai, gyvūnai ir kt., naudojami kaip nacionaliniai ar kiti simboliai	Objektai gamtoje, naudojami įkvėpimui filmų gamyboje, knygų rašyme ir pan.
		Objektai gamtoje, turintys didelę dvasinę svarbą žmonėms	Garbinamos gyvūnų ir augalų rūšys (pvz. žalčiai)
		Objektai gamtoje, naudojami įkvėpimui filmų gamyboje, knygų rašyme ir pan.	Skirtingų medijų kolekcijos, archyvai
	Kitos gyvosios gamtos savybės turinčios ne panaudos vertę	Objektai gamtoje, kurie turėtų būti saugomi, dėl jų savaiminės vertės	Saugomos laukinės gamtos teritorijos
		Objektai gamtoje, kuriais norime, kad ateities kartos galėtų naudoti ar mėgautis	Nykstančios rūšys ar buveinės

3 lentelės duomenimis, pirmosios grupės – tiesioginių paslaugų teikimas – siejamas su visuomenės narių buvimu natūralioje aplinkoje, gamtoje, atliekant tam tikras kultūrinės funkcijas. Įvairios sporto ar rekreacijos veiklos gryname ore, augalų ir gyvūnų stebėjimas, gamtos tyrinėjimas, pavyzdžiui, Natura 2000 saugomų teritorijų tyrimai bei įvairių objektų lankymas, tokių, kaip kraštovaizdžiai,

Nemuno kilpos, saugomi draustiniai, girios, paveldo objektai. Antrosios grupės – netiesioginių paslaugų teikimas, siejamas su nuotoline sąveika, kai visuomenės narių buvimas nereikalauja būti konkrečioje vietoje ar natūralioje aplinkoje. Įvairūs gamtos objektai naudojami įkvėpimui, kuriant menines instaliacijas, filmus ar rašant knygas, nuotoliniu būdu garbinamos ir saugomos gyvūnų ir augalų rūšys, taip pat nykstančių gyvūnų rūšys ar laukinės gamtos teritorijos. Netiesioginių paslaugų sąveika su natūraliąja aplinka ir gamtos bei gyvūnijos puoselėjimas sukuria vertę, kuri neturi panaudos ar tam tikro atsiperkamumo.

Kaip paaiškėjo tolimesnėje tyrimo eigoje, kultūros paslaugų kuriamą vertę galima nagrinėti per kultūrinio identiteto prizmę, todėl vertinga paanalizuoti jo esmę, remiantis moksliniais šaltiniais. Pasak Krukauskienės (2007, p. 27), kultūrinis identitetas – „tam tikras individualaus ir kolektyvinio identifikavimosi sąveikos būdas“. Autorė, remdamasi kitų mokslininkų darbais, išskiria klasikinę identiteto formulę: „iš kur mes atėjome, kas mes esame ir kur einame“, kuri paaiškina kultūrinį identitetą šių dienų kontekste. Pastarasis pasižymi interaktyvumu bei yra formuojamas jame dalyvaujančių individualybių elgsenomis ir suvaržymais. Taip pat pabrėžiamas priklausomybės tam tikrai visuomenės grupei bruožas. Panašią perspektyvą mato Pruskus (2013), aiškindamas, kad „individo priklausomybė kuriai nors kultūrai ar kultūrinei grupei, formuojanti vertybinį individo santykį su pačiu savimi, kitais žmonėmis, visuomene ir pasauliu“ yra kultūrinio identiteto sampratos esmė. Pasak autoriaus, asmuo perima kultūrinės normas ir praktikas sąmoningai, siekiant susitapatinti su jį supančia visuomene. Kultūriniai reiškiniai, egzistuojantys aplinkoje, sukelia asmeniui simpatiją arba antipatiją, todėl pastarasis renkasi bendravimo su aplinka manieras ir formas, tokiu būdu formuodamas savo asmenines savybes. Identiteto skirtumai išryškėja, kai asmuo susitinka su kitokioje kultūrinėje aplinkoje gyvenančiais atstovais, o panašumai pasireiškia santykiuose su ta pačia visuomenės dalimi, kuriai jis priklauso. Autorius teigia, kad kultūriniai „identitetai susieja žmones ir kartu kiekvieną žmogų individualiai izoliuoja ir atskiria jį nuo kitų“ (Pruskus, 2013). Apibendrinant autoriaus išvalgas, kultūrinis identitetas yra svarbi dedamoji visame kultūrinių paslaugų kuriamos vertės kontekste, tačiau galima daryti prielaidą, kad tai sudėtingai matuojamas rodiklis.

Galima teigti, kad visos kultūrinės paslaugos pasižymi lengvu prieinamumu kiekvienam visuomenės nariui, neturi finansinės naudos faktoriaus bei kuria vertę, puoselėjant supančią aplinką. Pastebėtina, kad kultūrinėms paslaugoms svarbus ir viešojo intereso užtikrinimas. Sąveika su gamta, tiesioginiu ar netiesioginiu būdu, neturi konkurencingumo elemento, kiekvienas norintis šiomis paslaugomis naudotis, gali tą padaryti nevaržomai. Vadinasi, paslaugų prieinamumas turi aukštą rodiklį, tačiau Kurk Lietuvai (2020) atstovė Vėjūnė Žalalytė pastebi, kad kultūros paslaugos pagal jų prieinamumą ir poreikį gali būti skirstomos į keturias rūšis: būtino poreikio, dažno poreikio, vidutinio poreikio ir reto poreikio kultūros paslaugas (žr. 1 pav.).

1 pav. Kultūros paslaugų skirstymas pagal paslaugų poreikio dažnumą (sudaryta autorės, remiantis Kurk Lietuvai programa, 2020)

Erdvinėje kultūros paslaugų tinklo analizėje (2020), kurią parengė programos „Kurk Lietuvai“ atstovai, kultūros paslaugų skirstymas pagal poreikio dažnumą pasižymi matavimo rodikliais, nurodančiais, kaip greitai kultūrinės paslaugos gali būti pasiekiamos. Pasak analizės rengėjų, būtino poreikio paslaugos gali būti pasiekiamos per 30 minučių laikotarpį, jei asmuo keliaus automobiliu, dažno poreikio – per 45 minutes, vidutinio poreikio – per 60 minučių, o reto poreikio paslaugos neturi apibrėžto laiko pasiekiamumo standarto. Taip pat analizės (2020) rengėjai nurodo, kad šis klasifikavimas turi ir kitus matavimo lygmenis pagal paslaugų reikšmę:

1. būtino poreikio – vietinės reikšmės kasdienės kultūros paslaugos;
2. dažno poreikio – savivaldybės ar miestelio svarbos kultūros paslaugos;
3. vidutinio poreikio – regioninės svarbos kultūros paslaugos, pritraukiančios gyventojus iš toliau;
4. reto poreikio – nacionalinės svarbos kultūros paslaugos (Kurk Lietuvai, 2020).

Erdvinės kultūros paslaugų tinklo analizės (2020) tikslas buvo išsiaiškinti, kurios iš šių kultūrinių paslaugų yra prieinamiausios, ir kaip galima pagerinti jų prieinamumą visuose Lietuvos regionuose ir savivaldybėse (Kurk Lietuvai, 2020). Toks klasifikavimas yra svarbus elementas analizuojamam projektui, nes nagrinėjama tema siejasi su dažno poreikio kultūrinėmis paslaugomis, kurios priskiriamos savivaldybiniam lygmeniui. Baigiamojo projekto tyrimo eigoje bus analizuojamas Kauno rajono savivaldybės atvejis, kultūrinių paslaugų prieinamumo ir kuriamos vertės klausimu.

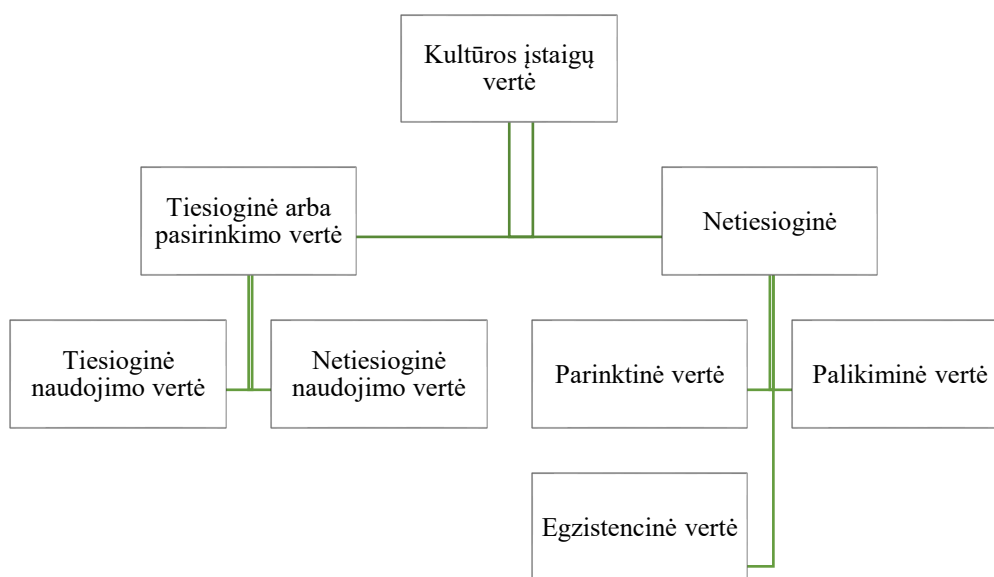
Apibendrinant galima teigti, kad kultūros teikiamos paslaugos gali būti tiesioginės ir netiesioginės, visuomenės nariams dalyvaujant kultūriniame gyvenime konkrečioje vietoje arba tą darant per nuotolį. Kultūros paslaugos turi glaudų ryšį su kultūriniu identitetu, kai asmuo save priskiria tam tikrai visuomenės grupei, pasižyminčiai panašiais bruožais. Taip pat kultūrinės paslaugos pasižymi lengvu prieinamumu kiekvienam visuomenės nariui, neturi finansinės naudos faktoriaus, kuria vertę, puoselėjant supančią aplinką, ir gali būti skaidomos į keturias rūšis pagal prieinamumą ir poreikį: būtino poreikio, dažno poreikio, vidutinio poreikio ir reto poreikio. Toks skaidymas ir vertinimas padeda pagerinti jų prieinamumą visuose Lietuvos regionuose ir savivaldybėse.

1.3. Kultūros paslaugų kuriama vertė vietos gyventojams

Kaip išsiaiškina prieš tai esančiame skyriuje, kultūros sektoriaus vaidmuo neapsiriboja tik meno ir pramogų sfera, jis yra glaudžiai susijęs su daugybe įvairių sričių ir kultūros paslaugų vertės kūrimu. Šiame poskyryje bus nagrinėjama kultūros paslaugų kuriama vertė ir svarba vietos gyventojams.

Kalbėdamas apie kultūros paslaugų kuriamą vertę Armbrecht'as (2012) išskiria, kad pirmiausia tokia vertė turi būti skirstoma į tiesioginę ir netiesioginę. Kultūrinėje aplinkoje tiesioginė naudojimo vertė atsispindi kultūrinėse veiklose, tokiose kaip muziejaus parodos ar teatro spektaklio pasirodymas. Netiesioginė naudojimo vertė apima visą tai, ką vartotojai patiria, naudodamiesi kultūros paslaugomis. Tai laisvo laiko leidimas viešojo maitinimo įstaigose, restoranuose, kavinėse, baruose, kuris prisideda prie bendros vartotojų patirties ir kuriamos visuotinės kultūrinės paslaugos vertės (Armbrecht, 2012).

Visuomenės nariai apsilankymą muziejuje gali laikyti vertybe, tai būtų tiesioginės vertės pavyzdys, tačiau jis siejamas su pasirinkimo laisve, kai vartotojas turi pasirinkimą apsilankyti ar neapsilankyti. Tokį laisvos valios pasirinkimą naudotis kultūrine paslauga ar ne, autorius vadina pasirinkimo verte ir pastarąją priskiria netiesioginei vertei. Muziejus, kaip kultūros paslaugų objektas, atlieka ne tik tiesioginės paslaugos funkciją; jis siejamas su vertingumu faktoriumi dėl galimybės perduoti svarbią praeities informaciją dabarties ar ateities kartoms. Dėl šių priežasčių tokių objektų vertė yra laikoma palikimine verte. Pastaroji atspindi tai, ką žmonės gauna iš pačios institucijos egzistavimo, ir yra priskiriama netiesioginei vertei. Muziejų egzistavimas, nepaisant fakto, ar jie lankomi ar ne, egzistuoja kaip kultūros dalis. Toks egzistencinis buvimas sukuria egzistencinę vertę, kuri, pasak autoriaus, yra laikoma viena iš kultūros paslaugų netiesioginių verčių (Armbrecht, 2012) (žr. 2 pav.).

2 pav. Kultūros paslaugų kuriamos vertės skirstymas (sudaryta autorės, remiantis Armbrecht, 2012)

Apžvelgus kultūros tiesiogines ir netiesiogines reikšmes visuomenės nariams, svarbu paminėti, kad kultūros paslaugos apima daugybę nematerialios ir materialios naudos. Dėl finansinio aspekto dvilypumo kultūros paslaugų vertinimas per kokybinę prizmę tampa sudėtingu uždaviniu. Pasak autorių Romanazzi ir kt. (2023), kultūros paslaugų naudos gyventojams gali būti skirstomas į tokias septynias sritis, kurių kokybinių rodiklių matavimas neturi sąsajų su finansiniu aspektu, ir yra klasifikuojamas remiantis patirtimis ir vertybėmis:

1. estetinis įkvėpimas. Pasireiškia, kai žmonės praleidžia laiką gamtoje, pavyzdžiui, nacionaliniame parke, po kurio aplanko įkvėpimas, palengvėjimas ir pasitenkinimas;
2. kultūrinis identitetas. Pasireiškia, kai vietinės bendruomenės kultūrinei praktikai naudoja vietines žemes, teritorijas ir išteklius;

3. švietimo vertybės. Pasireiškia per mokyklų aplinkosaugos švietimo programose naudojamas netoliese esančios gamtos teritorijas;
4. meninis ir kūrybinis įkvėpimas. Pasireiškia, kai vietiniai menininkai savo darbams semiasi įkvėpimo iš gamtos kraštovaizdžių;
5. poilsis ir ekoturizmas. Pasireiškia per ekologinio turizmo veiklą pakrantės zonoje, kuri skatina vietos verslą ir darbo galimybes;
6. dvasinės ir religinės vertybės. Pasireiškia dvasinėmis praktikomis, susijusiomis su gamtiniais ritualais;
7. kultūros paveldo vertybės. Istoriskai reikšmingų kraštovaizdžių ar paveldo objektų išsaugojimas (Romanazzi ir kt., 2023).

Galima pastebėti, kad tokia vertės klasifikacija apima įvairias bendruomenių ir švietimo įstaigų veiklas ir iniciatyvas, kurios įgyvendinamos natūralioje aplinkoje, arba turi tiesioginių sąsajų su gamta. Naudojami gamtos išteklių ar aplinka sukuria naudą ne tik kultūriniai, bet ir socialiniai požiūriu. Tokios paslaugos prisideda prie atskirų visuomenės narių ir bendruomenių gerovės bei viešojo intereso vystymosi.

Skirtingi autoriai mokslinėje literatūroje vietos gyventojams kuriamą vertę klasifikuoja per ekonominius, socialinius ir kitus kultūrinius faktorius. Ekonominė nauda, pasak Floridos (2022), pasireiškia per turizmo ir ekonomikos vystymąsi, kai kultūriniai objektai tampa traukos vietomis turistams. Tuo tarpu Redaelli (2016, p. 12-13) išskiria darbo vietų kūrimo naudą. Kuriantis kultūros įstaigoms konkrečioje vietovėje, atsiranda daugiau galimybių įsidarbinti ir plėsti kultūros sektoriaus darbo vietų potencialą ateityje. Autoriai Throsby, Zednik ir Araña (2021, p. 348-349) pažymi nekilnojamojo turto vertės augimo principą. Kultūrinės reikšmės institucijos, pasak jų, turi teigiamos įtakos turto vertei konkrečioje vietovėje, kurioje yra steigiamos, ir vystoma jų veikla. Lentelėje apačioje pateikiama kultūros vėrečių naudos detalizacija, sudaryta remiantis autorių įžvalgomis (žr. 4 lent.).

4 lentelė. Kuriamos kultūros paslaugų vertės prielaidos (sudaryta autorės, remiantis moksliniais šaltiniais)

Kuriamos vertės	Detalizavimas
Ekonominės vertės	<p><i>Turizmas ir ekonomikos augimas.</i> Kultūros paslaugos gali būti svarbios turizmo varomosios jėgos, pritraukiančios lankytojus, kurie išleidžia pinigus nakvynei, pietums ir apsipirkimui. Pavyzdžiui, Richardo Floridos (2022) tyrime „Kūrybinės klasės kilimas“ (2002) pabrėžiamas kultūrinių patogumų vaidmuo miesto ekonomikos vystymuisi.</p> <p><i>Darbo vietų kūrimas.</i> Kultūros sektorius suteikia galimybę įsidarbinti vietos gyventojams. Nacionalinio menų fondo (NEA) atlikti tyrimai išryškino meno ir kultūros sektoriaus darbo vietų kūrimo potencialą (Redaelli, 2016, p. 12-13).</p> <p><i>Nekilnojamojo turto vertė.</i> Arti esantys kultūriniai patogumai gali padidinti turto vertę. 2015 m. žurnale „Journal of Cultural Economics“ paskelbtas Throsby ir Zednik tyrimas atskleidė, kad kultūros institucijos gali turėti teigiamos įtakos vietos turto vertei (Throsby, Zednik ir Araña, 2021, p. 348-349).</p>
Socialinės vertės	<p><i>Švietimas ir mokymasis visą gyvenimą.</i> Kultūros įstaigos dažnai siūlo švietimo programas, didinančias gyventojų galimybes gauti žinių ir skatinančias mokymąsi visą gyvenimą (Korn, 2018).</p> <p><i>Bendruomenės sanglauda.</i> Kultūros paslaugos veikia kaip socialiniai centrai, skatinantys priklausymo jausmą ir bendruomenės sanglaudą (Silva ir Alvarez-Castro, 2017).</p> <p><i>Geresnė gyvenimo kokybė.</i> Dalyvavimas kultūrinėje veikloje yra siejamas su geresne psichine sveikata ir bendra gerove. Clift (2012, p. 120) sieja kultūrinį dalyvavimą su geresniais sveikatos rezultatais (Cliff, 2012).</p>

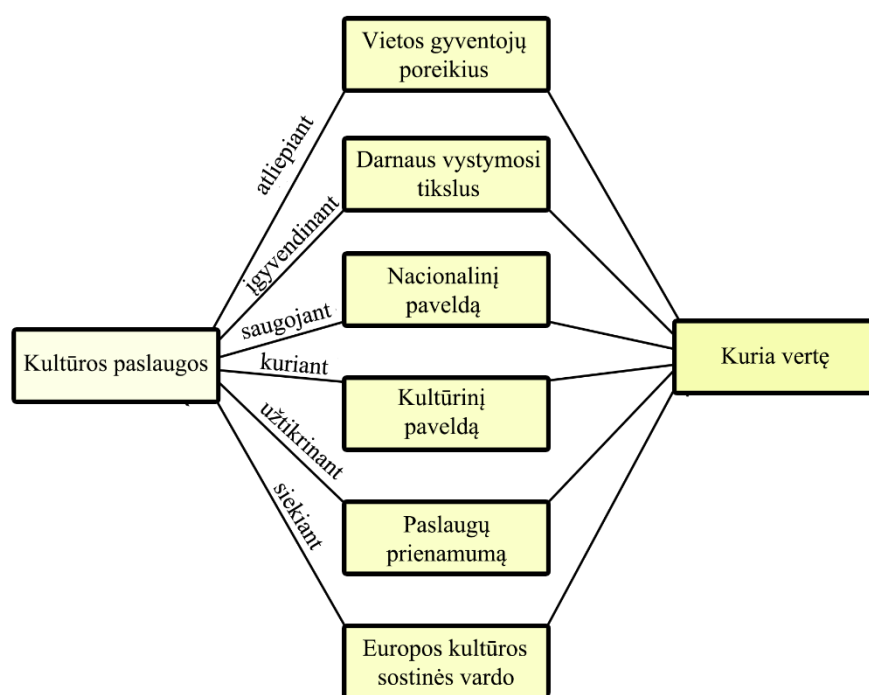
Kiti privalumai	<p><i>Kultūros paveldo išsaugojimas.</i> Kultūros paslaugos dažnai atlieka gyvybiškai svarbų vaidmenį, išsaugant bendruomenės paveldą ir istoriją. Vienas to pavyzdžių – tai UNESCO Pasaulio paveldo konvencija, kuri skatina kultūros ir gamtos paveldo objektų išsaugojimą.</p> <p><i>Inovacijos ir kūrybiškumas.</i> Kultūros paslaugų poveikis gali paskatinti kūrybiškumą ir naujoves. Pink (2005) savo knygoje teigė, kad kūrybiškumas ir kultūra yra pagrindinis XXI amžiaus sėkmės variklis (Pink, 2005).</p> <p><i>Įvairovė ir įtraukumas.</i> Kultūros paslaugos gali skatinti įvairovę ir įtraukti, švenčiant skirtingas kultūras ir skatinant tarpusavio dialogą. Sennett (2008) savo darbe aptarė kultūrinės raiškos svarbą skatinant įvairovę (Sennett, 2008).</p> <p><i>Kultūros diplomatija.</i> Kultūros paslaugos gali būti tarptautinės diplomatijos įrankiai, padedantys kurti teigiamus tarptautinius santykius. Nye (2004) savo knygoje „Minkštoji galia“ pabrėžia kultūros vaidmenį diplomatijoje (Nye, 2004).</p>
-----------------	---

Apžvelgus ekonomines kultūrinių paslaugų naudas, galima panagrinėti, kokias socialines vertes skirtingi autoriai išvelgia moksliniuose šaltiniuose. Pasak Korn (2018), socialinė vertė pasireiškia per švietimą ir švietimo programas, kuriomis galima naudotis visą gyvenimą. Tuo tarpu autoriai Silva ir Alvarez-Castro (2017) socialinę vertę matuoja per bendruomenių sanglaudą. Pasak jų, kultūrinės paslaugos skatina vieningumą ir puoselėja bendruomenių kūrimąsi. Kitas autorius Cliff (2012, p. 120) savo darbuose socialinės naudos vertę gretina su geresne gyvenimo kokybe, kuri pasireiškia per psichinę gerovę ir bendra gera savijauta. Be ekonominių ir socialinių naudų dar galima pastebėti ir kitokio tipo privalumų, kuriuos formuoja kultūros paslaugos. Pasak Pink (2005), kultūrinių paslaugų vertė pasireiškia per inovacijas ir kūrybiškumą, skatindamas pastarųjų augimą. Tuo tarpu Sennett (2008) teigia, kad kultūrinės paslaugos geba įtraukti ir sudominti visuomenės narius savo įvairiapusiškumu. Nye (2004) išvelgia kultūros diplomatijos aspektą, kuris padeda vystyti internacionalizacijai bei kurti teigiamus tarptautinius santykius.

Vertinant Lietuvos kultūrinės vertės situaciją, galima analizuoti autorių Kvieskienė ir Kvieska (2020, p. 109) darbą, kuriame jie pastebi, kad Lietuvoje kultūros sektoriuje veikia apie 10 tūkstančių organizacijų. Pastarosios sudaro apie 5,5 procento visų Lietuvos organizacijų. Nors šių organizacijų metinė apyvarta siekia nepilnai vieną procentą visos Lietuvos ekonomikos, jos kuria 1,8 procento visos ekonomikos pridėtinės vertės. Tai reiškia, kad kultūros sektorius sudaro reikšmingą dalį Lietuvos ekonomikoje, o kultūros įstaigos gali ir kuria ekonominę vertę valstybėje (Kvieskienė ir Kvieska, 2020). Be ekonominės vertės, svarbu paminėti darnaus vystymosi tikslus, nes kultūra daro teigiamą poveikį pastarųjų įgyvendinimui. Remiantis autorių Kiaušienė ir Mikalauskienė (2022) darbu, kuriame jos kalba apie kultūros kuriamą vertę darnaus vystymosi kontekste, galima pastebėti, kad kultūra padeda spręsti žmonių fizines ir emocines problemas, susijusias su sveikata. Autorės pabrėžia, kad „sparčiai vystantis ekonomikai, didėja neigiamas jos poveikis aplinkai, o tai atsiliepią žmonių fizinei ir emocinei sveikatai“. Todėl kultūra padeda spręsti šias problemas, nes sveiki, išsilavinę, laimingi žmonės, kuria tvirtą ir stabilią ekonomiką, puoselėja gamtą, kultūros paveldą, gerina gyvenimo sąlygas, mokosi visą gyvenimą, tuo pačiu užtikrindami asmeninį ir visuotinį interesą. Pasak autorių, kultūros poveikis bendraja prasme darnaus vystymosi procese „gali būti lygiavertis kitoms dimensijoms (ekonominėi, socialinei ir aplinkosauginei)“. Tai reiškia, kad kultūra ne tik daro teigiamą poveikį šioms sritims, bet ir lygiaverčiai prisideda prie darnaus vystymosi tikslų bei jų įgyvendinimo. Kadangi vienas iš darnaus vystymosi tikslų yra neformalus žmonių ugdymasis (Augaitytė, 2020), o kultūros teikiamos paslaugos skatina visuomenės narius plėsti savo menines kompetencijas bei yra teikiamos visoms amžiaus grupėms, galima teigti, kad žmonės, dalyvaujantys kultūriniuose renginiuose ar kitaip gaunantys kultūros teikiamas paslaugas, mokosi visą gyvenimą.

Apibendrinant kultūrinių paslaugų teikiamą naudą visuomenės nariams, bendrajam viešajam interesui ir darnaus vystymosi tikslams, remiantis moksliniais šaltiniais, galima daryti prielaidą, kad kultūros paslaugų kuriama vertė daro reikšmingą įtaką kultūros gyvavimo, progresavimo ir išsaugojimo mechanizms, tuo pačiu tenkina įvairių sričių ir visuomenės narių poreikius. Sukuriama laisvo pasirinkimo, egzistavimo ir paveldo vertė, atstovaujami ekonomikos ir socialinės politikos interesai, pasireiškiantys per geresnę gyvenimo kokybę bendrąja prasme, taip pat skatinamas mokymasis visą gyvenimą. Tai reiškia, kad yra tenkinami ne tik individualūs poreikiai, bet ir viešasis interesas. Taip pat pastebėtina, kad Lietuvoje kultūros organizacijos kuria ekonominę vertę, kas parodo šių organizacijų reikšmę kultūriniu požiūriu.

Apibendrinant pirmąjį skyrių galima teigti, kad viešoji paslauga pasižymi santykiu tarp vartotojo ir paslaugų teikėjo, kai pastarasis yra valstybė, o gavėjas – visuomenė. Viešosios paslaugos dažniausiai suvokiamos kaip viešosios gėrybės, kurių pagalba užtikrinamas viešasis interesas bei visuomenės narių poreikiai. Viešųjų paslaugų sampratą galima apibūdinti kaip pelno neteikiančią valstybės funkciją, kuri visada turi paklausą. Už tokių paslaugų teikimą atsakingos valstybės institucijos ir joms pavaldžios įstaigos kuruoja ir įgyvendina kultūrinių paslaugų teikimą daugybėje gyvenimo sričių bei užtikrina sklandų visuomenės funkcionavimą. Kadangi visuomenė yra nuolat kintantis ir progresuojantis mechanizmas, viešųjų paslaugų samprata turi poreikį būti nuolat keičiama ir pildoma. Dėl šių priežasčių nėra vieno universalus šios sampratos apibrėžimo, bet pastaroji turi skiriamuosius bruožus ir vertinimo kriterijus, kurių pagalba galima identifikuoti viešosios paslaugos esmę ir paskirtį. Kultūrinių paslaugų kuriamą vertę dažnu atveju išmatuoti yra sudėtinga, tačiau analizuojant mokslinius straipsnius pastebimi du pagrindiniai analizės objektai – tiesioginė ir netiesioginė nauda visuomenės nariams. Prieš pradėdant analizuoti teisinius dokumentus ir tyrimo duomenis, svarbu pabrėžti, kad atlikus mokslinių straipsnių analizę, suformuotas kultūros paslaugų kuriamos vertės modelis, kuriame paaiškinama, per kokius veiksmus kuriama kultūros paslaugų vertė (žr. 3 pav.).

3 pav. Kultūros paslaugų kuriamos vertės modelis (sudaryta autorės, 2023)

Kultūros paslaugų kuriama tiesioginė ir netiesioginė vertė pasireiškia per poreikių tenkinimą, darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimą, nacionalinio paveldo išsaugojimą, kultūrinio identiteto kūrimą, kultūrinių paslaugų prieinamumo užtikrinimą bei dalyvavimą Europos kultūros sostinės programose. Remiantis šiuo modeliu bus rengiamas tyrimo instrumentas, analizuojami gauti duomenys bei ieškoma sąsajų tarp pateikto modelio ir kokybinio tyrimo duomenų rezultatų. Svarbu paminėti, kad atlikus empirinių duomenų analizę, šis modelis gali būti papildytas pagal poreikį.

Išanalizavus kultūrinių paslaugų sampratą ir reikšmę moksliniuose šaltiniuose, toliau reikėtų nagrinėti, kaip kultūrinių paslaugų vertė yra formuojama, kaip kuriami jos tikslai bei uždaviniai tarptautiniu ir nacionaliniu lygmeniu remiantis strateginiais ir teisiniais dokumentais. Taip pat svarbu išnagrinėti, kokią kultūrinę reikšmę ir vertę turėjo projektas KEKS2022, nes, kaip paaaiškėjo atliekant empirinį tyrimą, šis projektas ženkliai prisidėjo prie pagrindinio analizuojamos temos objekto – kultūrinių paslaugų kuriamos vertės vietos gyventojams.

2. Kultūros paslaugų kuriamos vertės analizė tarptautinių organizacijų ir Lietuvos strateginiuose ir teisiniuose dokumentuose

Šiame skyriuje apžvelgiami reikšmingiausi Jungtinių Tautų organizacijos (UNESCO), Europos Sąjungos institucijų strateginiai dokumentai, aktualūs analizuojamai temai. Analizuojama viešųjų paslaugų samprata, kaip kultūros paslaugų kuriama vertė atsispindi tarptautiniuose dokumentuose ir kokią svarbą ji įgauna tarptautiniame lygmenyje. Analizuojama Lietuvos teisinė bazė bei strateginiai dokumentai, padėsiantys atskleisti, kaip kultūros paslaugų vertės kūrimas deklaruojamas įvairiuose dokumentuose nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyje. Nagrinėjami kultūros įstaigų tinklo objektai ir jų funkcijos, tarptautinių ir valstybinių institucijų įsitraukimas į Lietuvos kultūrinės vertės kūrimą per iniciatyvas ir programas bei funkcijų pasiskirstymas per skirtingus viešojo administravimo objektus.

2.1. Kultūros paslaugų samprata bei šių paslaugų kuriamos vertės reglamentavimas tarptautiniuose teisės aktuose

Vienas pirmųjų Jungtinių Tautų organizacijos dokumentų, skirtų puoselėti kultūrą ir kultūrinių paslaugų kuriamą vertę, kuri Lietuva pasirašė vos tik atgavusi nepriklausomybę 1992 metais, buvo Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija (toliau Pasaulio paveldo konvencija), priimta dar 1972 metais. Šis tarptautinis teisinis dokumentas svarbus kultūrine prasme, nes įprasminama iki tol nenaudotą sąvoką – pasaulio paveldas, kurio saugojimas ir puoselėjimas tapo prioritetu valstybiniu ir tarptautiniu lygmeniu. Taip pat Pasaulio paveldo konvencijoje atkreipiamas dėmesys į kultūros ir gamtos paveldą, kaip į visuotinę vertę turinčius objektus, kurie yra svarbūs visai žmonijai (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, 2019). Analizuojamai temai svarbi kultūrinių paslaugų kuriama vertė savivaldybės lygmenyje, o ši konvencija yra vienas iš pamatinių ir pačių pirmųjų tarptautinių dokumentų, kuriuos Lietuva pasirašė, pradėdama nepriklausomos valstybės etapą. Lietuvos, kaip valstybės, prisijungimas prie Pasaulio paveldo konvencijos padėjo įsitraukti į tarptautinį bendradarbiavimą kultūros srityje bei įtvirtinti vertybines formas, kurių pagalba buvo kuriama kultūros politika.

Pasaulio paveldo konvencijos pagalba siekiama „nustatyti, apsaugoti, išsaugoti, pristatyti ir perduoti ateities kartoms išskirtinės visuotinės vertės kultūros ir gamtos paveldą“. Konvenciją ratifikavusios šalys įsipareigoja „skatinti mokslinius tyrimus ir imtis visų priemonių, padėsiančių paveldui suteikti funkciją kasdieniniame vietos bendruomenės gyvenime“. Vienas iš pagrindinių Pasaulio paveldo konvencijos tikslų yra kultūrinės patirties saugojimas ir puoselėjimas, tą darant solidariai ir atsakingai, bendradarbiaujant tarpusavyje (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, 2019). Už pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimą ir veiksmingumą atsakinga institucija yra Pasaulio paveldo komitetas. Pastarasis, po konvencijos priėmimo, papildomai priėmė ne vieną dokumentą, kuris laikomas konvenciją lydinčiais strateginiais dokumentais. Vienas tokių dokumentų – Budapešto deklaracija, dar kitaip vadinama „5 C“, kuri apima penkis esminius tikslus:

1. didinti pasaulio paveldo sąrašo patikimumą;
2. užtikrinti veiksmingą pasaulio paveldo vertybių išsaugojimą;
3. šalyse sudaryti palankias sąlygas veiksmingam gebėjimų stiprinimui;
4. pasitelkus komunikaciją ugdyti visuomenės sąmoningumą, skatinti jos dalyvavimą bei paramą pasaulio paveldui;

5. didinti bendruomenių vaidmenį, įgyvendinant pasaulio paveldo konvenciją (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, 2019).

Šių dokumentų ratifikavimas Lietuvai atnešė kultūrinį pagrindą, kurio dėka buvo plėtojama ir vystoma Lietuvos kultūros politika, steigiamos organizacijos, vystomi įvairūs projektai. Atsiradusios kultūros paslaugos kuria kultūrinę vertę šalyje nacionaliniu, savivaldybių bei instituciniu lygmeniu. Chronologine tvarka, dar vienas svarbus Jungtinių Tautų dokumentas, kurį Lietuva ratifikavo viena pirmųjų – Konvencija dėl kultūros raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo.

Jungtinių Tautų organizacija UNESCO dar 2005 metais priėmė Konvenciją Dėl kultūros raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo, kurią Lietuva ratifikavo 2006 metais. Nuo ratifikavimo Lietuva keturių metų laikotarpiui buvo išrinkta į Tarpvyriausybinį kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo komitetą, kurio tikslas buvo skatinti kitas šalis ratifikuoti konvenciją bei ruošti gaires konvencijos įgyvendinimui. Konvencija įsigaliojo 2007 metais deklaruodama, kad kultūros įvairovė turi būti branginama ir saugoma, nes tai yra žmonijos paveldas, kuriantis bendruomenių ir tautų darnaus vystymosi pamatą, padedantį klestėti demokratijai, tolerancijos principams, socialiniam teisingumui, taikai tiek tarptautiniame, tiek nacionaliniame lygmenyje (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, 2016). Atsižvelgiant į tai, buvo išsikelti tikslai, kurių privalo laikytis visos konvenciją ratifikavusios šalys:

1. apsaugoti ir skatinti kultūros raiškos įvairovę;
2. sudaryti sąlygas kultūroms klestėti ir laisvai kultūrų sąveikai, kad būtų juntama abipusė nauda;
3. skatinti kultūrų dialogą, siekiant pasaulyje užtikrinti didesnio masto ir tolygesnius kultūrų mainus, kad būtų ugdoma pagarba kultūroms ir taikos kultūra;
4. skatinti kultūrinių ryšių plėtrą, kad tiesiant tiltus tarp tautų vyktų kultūrų sąveika;
5. skatinti pagarbą kultūros raiškos įvairovei ir šios įvairovės vertės suvokimą vietos, nacionaliniu bei tarptautiniu lygiais;
6. patvirtinti kultūros ir vystymosi ryšio svarbą visoms šalims, ypač besivystančioms šalims, ir skatinti nacionaliniu ir tarptautiniu lygiais vykdomą veiklą, kad būtų pripažinta tikroji šio ryšio vertė;
7. pripažinti išskirtinį kultūrinės veiklos, kultūrinių prekių ir paslaugų pobūdį, kadangi jos perteikia tapatybę, vertybes ir prasmę;
8. patvirtinti, kad valstybės turi suverenias teises išsaugoti, priimti ir įgyvendinti politikos kryptis ir priemones, kurias jos mano esant tinkamas saugant ir skatinant kultūros raiškos įvairovę savo teritorijoje;
9. plėtojant partnerystę stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą ir solidarumą, ypač siekiant sustiprinti besivystančių šalių gebėjimą apsaugoti ir skatinti kultūros raiškos įvairovę (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, 2016).

Apžvelgiant tikslus, numatytus konvencijoje, kurią Lietuva yra ratifikavusi, galima pastebėti, kad didelis dėmesys skiriamas kultūros skatinimui, tokiu būdu didinant kultūrinės vertės reikšmę. Kultūrų tarpusavio sąveika ir klestėjimas išskiriamas kaip naudingumo faktorius, leidžiantis vykti natūraliems kultūriniam progresams. Kultūros raiškos įvairovė ir rūšių plėtra taip pat laikomi svarbiais objektais, iškeltų tikslų kontekste. Apibendrinant, kaip išsiaiškinta prieš tai, kultūros paslaugų kuriama vertė pasireiškia per socialinius ir ekonominius faktorius, o Jungtinių Tautų konvencijos tikslai formuojami

remiantis būtent šiais faktoriais, todėl kultūros paslaugų kuriamos vertės svarba atsispindi šios konvencijos pamatuose.

Apžvelgus Jungtinių tautų strateginius dokumentus, tikslinga išnagrinėti Europos Sąjungos lygmens svarbius teisės aktus. Europos Sąjungos mastu pirmieji žingsniai link kultūros pripažinimo, buvo žengti 1969 metais, kai valstybių viršūnių susitikime „poreikis saugoti Europą kaip išskirtinę plėtros, kultūros ir pažangos vietą“ tapo prioritetu (Dziegoraitienė, 2006). Tačiau veiksmų, koncentruotų į šią politiką nebuvo, o ES institucijos sąlyginai apatiškai vertino tikslą saugoti Europą. Tik pasirašius Maastrichto sutartį, 1992 metais buvo įteisinti konkretūs veiksmai kultūros srityje bei iškeltas tikslas nukreipti Europos Sąjungos veiklą į kultūrą ir švietimą, siekiant jų klestėjimo (Europos Parlamentas, 1993). Nuo to laiko Europos Sąjunga priėmė gausybę teisės aktų, strateginių dokumentų ir rekomendacijų šalims narėms kultūros klausimu. Šio darbo kontekste naudinga išanalizuoti kelis svarbiausius teisės aktus.

Vienas svarbiausių dokumentų – Europos Komisijos (toliau – EK) komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui „Nauja Europos kultūros darbotvarkė“ (2018). Pastarojoje teigiama, kad „visoms valstybėms narėms vienodai svarbu išnaudoti visą švietimo ir kultūros potencialą, skatinantį darbo vietų kūrimą, socialinį teisingumą bei aktyvų pilietiškumą, padedantį patirti visą Europos tapatybės įvairovę“ (Nauja Europos kultūros darbotvarkė, 2018). Darbotvarkėje nurodoma, kad reikalinga siekti darnios visuomenės vizijos, išnaudojant kultūros potencialą bei remiant kūrybiškumą, nes tai sąveikauja su ekonomikos augimu. Taip pat teigiama, kad 2017 metais buvo atlikta „Eurobarometro“ apklausa, kurios duomenimis nustatyta, kad valstybės narės yra atitolusios viena nuo kitos ir kultūra gali sumažinti atotrūkį. Pabrėžiamas kultūros svarbos faktorius įrodo, kad kultūra skatina bendruomeniškumo jausmą tarptautiniu lygmeniu, tačiau remiantis dienotvarkėje pateikiamais Eurostat duomenimis, net trečdalis ES gyventojų kultūrinėmis paslaugomis nesinaudoja ir niekaip nedalyvauja kultūriname gyvenime. Tuo remiantis EK užsibrėžia skirti finansavimą bei gilinti kultūros ir kitų politikos sričių tarpusavio ryšius, siekiant padėti kultūros sektoriams spręsti egzistuojančias atotrūkio problemas (Nauja Europos kultūros darbotvarkė, 2018).

EK kelia tikslus per tris aspektus – socialinį, ekonominį ir išorės, kuriuos verta paanalizuoti vertinant ES indėlį į Lietuvos regioninės kultūros politiką. Socialinis aspektas apima kultūrinės įvairovės pasitelkimą, siekiant socialinės sanglaudos ir gerovės. Ekonominis aspektas apima kultūrinio kūrybiškumo rėmimą, išskirtinai švietimo ir inovacijų srityse, siekiant ekonomikos progreso. Išorės aspektas apima tarptautinių kultūros ryšių stiprinimą tarp valstybių narių (Nauja Europos kultūros darbotvarkė, 2018). Lentelėje žemiau pateikiami išsikelti tikslai, remiantis šiais trimis aspektais (žr. 5 lent.).

5 lentelė. Naujos Europos kultūros darbotvarkės tikslai (sudaryta autorės, remiantis Europos Komisijos komunikatu, 2018)

Vertinimo aspektai	Išsikelti tikslai
Socialinis	<ul style="list-style-type: none"> • puoselėti visų europiečių kultūrinius pajėgumus, sudarant galimybę vykdyti įvairiausių kultūros veiklą ir suteikti galimybes aktyviai joje dalyvauti; • skatinti kultūros ir kūrybos sektorių specialistų judumą ir pašalinti jų judumo kliūtis; • saugoti ir skatinti Europos kultūros paveldą kaip bendrą išteklių, skatinti bendros mūsų istorijos ir vertybių suvokimą ir sustiprinti bendros Europos tapatybės jausmą.
Ekonominis	<ul style="list-style-type: none"> • visais lygmenimis skatinti meną, kultūrą ir kūrybišką mąstymą formaliojo ir neformaliojo švietimo ir mokymo srityse ir mokymosi visą gyvenimą srityje;

	<ul style="list-style-type: none"> • puoselėti kultūros ir kūrybos pramonei palankias ekosistemas, skatinant galimybę gauti lėšų, inovacinius gebėjimus, sąžiningą autorių ir kūrėjų atlygį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą; • skatinti įgūdžius, kurie reikalingi kultūros ir kūrybos sektoriuose, įskaitant skaitmeninius, verslumo, tradicinius ir specializuotus įgūdžius.
Išorės	<ul style="list-style-type: none"> • remti kultūrą kaip tvarios socialinės ir ekonominės plėtros variklį; • skatinti kultūrą ir tarpkultūrinį dialogą, siekiant taikių santykių bendruomenės viduje; • stiprinti bendradarbiavimą kultūros paveldo srityje.

Galima pastebėti, kad socialiniu požiūriu didelis dėmesys skiriamas kultūrinėms veikloms, geresniam jų prieinamumui, kad europiečiai būtų suinteresuoti intensyviau dalyvauti kultūrinėse veiklose. Tuo pačiu skatinama stiprinti savivoką apie Europos tapatybę, pasitelkiant kultūros paveldo objektus. Kitaip tariant, skatinama socialinė sąveika tarp šalių narių bei visų europiečių. Ekonominiu požiūriu siekiama gerinti kultūrinę vertę švietimo įstaigose, didinti biudžetus, skirtus kultūros kūrėjams ir puoselėtojams bei skirti didesnę dėmesį įgūdžių lavinimui kultūros sektoriuose. Išorės aspektas apima tarpkultūrinio dialogo skatinimą bendruomenėse, kultūros paveldo bei socialinės ir ekonominės plėtros srityse. Tikslams įgyvendinti pasitelkiamos „Kūrybiškos Europos“ programos lėšos ir kiti finansuojami projektai, o nuo 2021 metų finansavimo šaltiniu tampa daugiametė ES finansinė programa.

Kitas svarbus dokumentas yra 2021–2027 metų programa „Kūrybiška Europa“. Tai „pavyzdinė Europos Komisijos programa, skirta remti kultūros ir audiovizualinius sektorius“ (Europos Komisija, 2021). Šios programos pagrindu investicijos skiriamos veiksmams, kurių pagalba stiprinama kultūrų įvairovė šalyse narėse, atsižvelgiant į poreikius ir problemas, su kuriomis susiduriama. Programa turi du pagrindinius tikslus:

- apsaugoti, plėtoti ir skatinti Europos kultūros bei kalbų įvairovę ir paveldą;
- didinti kultūros ir kūrybos sektorių, visų pirma audiovizualinio sektoriaus, konkurencingumą ir ekonominį potencialą (Europos Komisija, 2021).

Kadangi ši iniciatyva ruošiamą kas šešerius metus, naujausia programa turi keletą naujovių, kurių trūko 2014–2020 metų programoje. Taip pat turi beveik dvigubai didesnę biudžetą kultūros paslaugoms įgyvendinti. Naujausiai programai numatyta 2,44 mlrd. eurų, kuomet praėjusių metų programos biudžetas buvo 1,47 mlrd. eurų. Naujojoje programoje daugiau dėmesio skiriama menininkų ir specialistų mobilumui, tarptautinei kūrybai bei inovacijoms. Išskiriamos didesnės galimybės gauti finansavimą architektūros, muzikos ir kultūros paveldo poreikiams. Programoje gali dalyvauti ES šalys narės bei jų kultūros ir kūrybos organizacijos, taip pat Sąjungai nepriklausančios šalys ir jų organizacijos – Europos Ekonominės erdvės šalys, šalys, kandidatuojančios tapti ES narėmis bei Europos kaimynystės politikai priklausančios šalys (Europos Komisija, 2021). Lietuvoje yra įsteigtas „Kūrybiškos Europos“ biuras, kuris dalinasi informacija apie finansavimo galimybes ir pačią programą, teikia konsultacijas, bendradarbiauja siekiant, kad ES teikiamos naudos taptų prieinamesnės Lietuvoje (Kūrybiškos Europos biuras, 2023).

Dar vienas analizuojamai temai bei tolimesniam tyrimui svarbus projektas – Europos kultūros sostinė. Šis kultūrinis projektas vykdomas nuo 1985 metų bei yra laikomas vienu sėkmingiausių projektų Europos Sąjungoje. Šiuo projektu, „remiantis nepriklausomų Europos Sąjungos institucijų paskirtų ekspertų grupės rekomendacija“, nominuojamas miestas, kuriam suteikiamas Europos kultūros sostinės vardas (Visuotinė Lietuvių Enciklopedija, 2023). Projektu siekiama supažindinti Europą su

skirtingų miestų kultūros įvairove, skatinti miestų kultūros plėtrą, turizmą, susidomėjimą kultūros teikiamomis paslaugomis bei didinti žinomumą tarptautiniu mastu (Europos Komisija, 2023). Vilnius tapo Europos kultūros sostine 2009 metais, kai buvo minimas Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetis. Pasibaigus visiems mieste vykusiems renginiams, kurių buvo 1500, kultūros plėtros indėlis mieste liko akivaizdus – nauji, renovuoti infrastruktūros objektai, išplėtota turizmo infrastruktūra, sutvarkytos ir apželdintos miesto žaliosios erdvės. Tuo tarpu Kauno regionas Europos kultūros sostine tapo 2022 metais. Kaunui suteiktas Europos kultūros sostinės vardas ir kultūrinis indėlis į miesto modernizaciją yra reikšmingas veiksnyss analizuojamos temos kontekste (Visuotinė Lietuvių Enciklopedija, 2023). Tolimesniuose skyriuose bus analizuojamas „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022” projektas, o vėliau, darbe analizuojant empirinio tyrimo duomenų rezultatus, pastebėtas ženklus šio projekto indėlis į kultūros paslaugų kuriamą vertę.

Apibendrinant galima teigti, kad kultūros paslaugų kuriamai vertei skiriamas didelis dėmesys Europos Sąjungos mastu. Kaip analizuota prieš tai, pastaroji pasireiškia per socialinių ir ekonominių naudų prizmes, todėl kultūros paslaugų kuriamos vertės prioritetas Europos Sąjungos dokumentų kontekste yra svarbus objektas. Išsikelti tikslai (formuluojami remiantis socialiniais ir ekonominiais aspektais) visoms šalims narėms įrodo, kad kultūros paslaugų kuriamos vertės reikšmė tarptautiniame lygmenyje yra dominuojantis veiksnys, formuojant bei įgyvendinant tarptautinę kultūros politiką. Programa „Kūrybiška Europa“, skirta remti kultūros plėtojimąsi ir augimą Europos Sąjungoje, yra vykdoma periodiškai, vertinant grįžtamąjį ryšį bei įgyvendinant naujoves tolimesnėse programose. Tokie veiksmai įrodo, kad kultūra yra svarbi ir prioritetinė sritis Europos Sąjungos mastu, o kultūros paslaugų kuriamą vertę siekiama nuolat didinti. Projektas „Europos kultūros sostinė“ turi didelę vertę kiekvienam nominuotam miestui visoje Europoje, tuo tarpu Lietuvos atveju indėlis į kultūrą, šio projekto dėka, yra reikšmingas ir ilgalaikis.

2.2. Kultūros paslaugų samprata bei šių paslaugų kuriamos vertės reglamentavimas Lietuvos teisės aktuose

Viešosios paslaugos ir viešasis administravimas yra glaudžiai susijęs bei reglamentuojamas Lietuvos teisės aktuose. Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymo (1999) antras straipsnis viešąjį administravimą įvardina kaip „teisės aktais reglamentuotą viešojo administravimo subjektų veiklą, skirtą teisės aktams įgyvendinti“, kurio pagrindinės sritys nurodomos šeštajame straipsnyje:

- 1) administracinis reglamentavimas;
- 2) administracinių sprendimų priėmimas;
- 3) administracinių paslaugų teikimas;
- 4) teisės aktų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo ir laikymosi priežiūra;
- 5) viešųjų paslaugų teikimo administravimas (LR Viešojo administravimo įstatymas, 1999).

Apibendrinant įstatymo straipsnyje pateiktą formulavimą, subjektų veikla reglamentuojama administraciniame lygmenyje: priimami sprendimai, įgyvendinama priimtų sprendimų priežiūra, administruojamas viešųjų paslaugų tiekimas. Viešoji paslauga Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymo (1999) antrajame straipsnyje įvardinama kaip veikla, kuri, įgyvendinant teisės aktus, sukuria visiems visuomenės nariams vienodai prieinamą naudą. Pastarąją garantuoja nacionalinio ir savivaldybių lygmens institucijos. Galima pastebėti, kad viešųjų paslaugų teikimo organizavimas reglamentuojamas tik administraciniame lygmenyje, o viešoji paslauga

reglamentuojama neminint viešo intereso ar viešos naudos (LR Viešojo administravimo įstatymas, 1999).

Kiekvienas Lietuvos Respublikoje gyvenantis pilietis moka mokesčius, kurie nukeliauja į valstybės ir savivaldybių biudžetus. Iš surinktų lėšų įgyvendinamos ir teikiamos įvairios viešosios paslaugos, todėl visuomenės nariai, mokantys mokesčius tikisi gauti kokybiškas, laiku atliekamas, poreikius atitinkančias ir visiems vienodai prieinamas viešąsias paslaugas. Savivaldybės pagal įstatymus yra atsakingos už tokių paslaugų teikimą ir kokybinius rodiklius, o tokių paslaugų teikimas turi suderinti efektyvų viešųjų paslaugų teikimo principą ir vietos gyventojų visuotinių poreikių tenkinimo principą. Suderinamumo iššūkius šioje temoje analizuoja Deviatnikovaitė (2019, p 409 - 411), nagrinėdama sąsajas tarp viešo intereso ir viešųjų paslaugų viešojo administravimo kontekste. Autorė pabrėžia, kad Lietuvoje viešųjų paslaugų teikimą užtikrina civilinė, o ne viešoji teisė. Pasak autorės Lietuvos administracinio teismo jurisprudencija taip pat nuolat pabrėžia šį paradoksą, kad viešųjų paslaugų teikimas Lietuvoje yra reguliuojamas civilinės teisės aktais, todėl viešųjų paslaugų teikime didesnę vaidmenį atlieka privatinė, o ne viešoji teisė. Autorė pabrėžia, kad šių principų suderinamumas dažnai sukelia įvairių iššūkių tiek savivaldybėms, tiek valstybinėms institucijoms.

Šiuo klausimu panašią nuomonę turi Urvikis (2016), kuris savo disertacijoje analizuodamas Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymą teigia, kad pagrindinis Lietuvos įstatymas, reglamentuojantis viešųjų paslaugų valdymą ir sampratą bendraja prasme, pateikia viešosios paslaugos apibrėžimą, tačiau sąveika tarp administracinės ir viešosios paslaugos lieka neaiški, kaip ir viešojo intereso užtikrinimo klausimas. Jis teigia, kad „pačios viešosios vertės, viešojo intereso ir visuomenės gerovės sampratos yra painios ir diskutuotinos, todėl iki šiol nėra sutarta dėl vieningo viešųjų paslaugų klasifikavimo, kaip nėra ir visuotinai pripažinto viešųjų paslaugų apibrėžimo. Toks neapibrėžtumas daro viešųjų paslaugų sampratą dar painesnę“ (Urvikis, 2016).

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė Valstybinėje audito ataskaitoje (2017) taip pat analizuoja sudėtingos viešųjų paslaugų sampratos temą. Ataskaitoje pažymima, kad dauguma institucijų (biudžetinės ir viešosios, valstybinės ir savivaldybinės) teikiančių administracines paslaugas, administruoja viešųjų paslaugų teikimą visuomenei, tačiau dalį jų teikia nevyriausybinių organizacijos ir privatus sektorius, dažnu atveju viena paslauga gali būti teikiama kelių subjektų. Taip pat ataskaitoje teigiama, kad Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymas viešosios paslaugos sampratą apibrėžia neaiškiai. Kadangi viešosios paslaugos teikėjas gali tapti bet koks įstatyme numatytas asmuo, o viešoji paslauga gali būti laikoma bet kokia įstatyme numatyta paslauga, atsiranda neaiškumų bendrame viešosios paslaugos sampratos suvokime. Pastaroji tampa beprasme, nes nėra vienareikšmių vertinimo kriterijų paslaugos rūšiai nustatyti. Todėl šie faktoriai lemia, kad Lietuvoje vis dar nėra universalios viešosios paslaugos sąvokos sampratos (Valstybinė audito ataskaita, 2017).

Apibendrinat teisinį reguliavimą, administracinių teismų praktiką ir autorių įžvalgas, kurie atliko tyrimus šioje srityje, galima teigti, kad viešos paslaugos instituciniame lygmenyje nėra aiškiai suformuluotos, sukelia daug neaiškumų bei neturi tiesioginės sąsajos su viešuoju interesu. Kitaip tariant, individualių asmenų nauda yra didesnis prioritetas nei bendra visuomenės narių tarpusavio sąveika ir visuomenės interesas šiuo klausimu. Toks požiūrio kampas ir sampratos neapibrėžtumo klausimas yra svarbus analizuojamoje temoje, vertinant kultūros paslaugų vertę savivaldos lygmenyje.

Lietuvos regioninės politikos vienas pagrindinių tikslų yra kiekvienam Lietuvos gyventojui, nepaisant lokacijos, suteikti galimybę turėti patogią prieigą prie kultūros paslaugų. Kultūros paslaugų įvairovė regionuose ir jų prieinamumas yra svarbi dedamoji dalis, siekiant skatinti kultūros plėtojimąsi savivaldybėse (Žalalytė, 2020). Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2021–2030 metų Nacionalinės pažangos plane nurodo, kad kultūrinių paslaugų prieinamumas regionuose yra prioritetinė sritis, tai atsispindi uždaviniuose:

- Didinti darbo vietų pasiekiamumą ir viešųjų paslaugų prieinamumą visiems;
- Kultūros paslaugų tolygumas ir prieinamumas regionų gyventojams (Nutarimas dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo, 2020).

Panašūs tikslai atsispindi ir kituose Lietuvos strateginiuose dokumentuose. Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, kurią parengė Valstybės pažangos taryba (2014), teigiama, kad kartu su žinomais „verslo, kultūros, meno, mokslo ir visuomenės“ veikėjais bei su Vyriausybės atstovais suburta grupė „sujungė trijų darbo grupių, socialinių partnerių ir visuomenės aptartas idėjas į šią strategiją.“ Pagrindinis strategijos tikslas ir vizija yra socialinio, kultūrinio ir ekonominio bendrumo siekis kartu su Šiaurės ir Baltijos regiono valstybėmis. „Lietuva 2030“ strategija yra „pagrindinis planavimo dokumentas, kuriuo turi būti vadovujamasi priimant strateginius sprendimus ir rengiant valstybės planus ar programas“ bet kokioje socialinėje, kultūrinėje ar ekonominėje srityje. Taip pat akcentuojamos kokybiškos kultūros paslaugos ir jų prieinamumas kiekvienoje šalies dalyje: „plėtoti aukštos kokybės kultūros paslaugas visoje šalyje, siekiant užtikrinti kultūros įvairovę ir jos prieinamumą“ bei kultūros partnerystės skatinimo elementai: „skatinti kultūros ir įvairių gyvenimo sričių partnerystę, panaudojant kūrybos produktus ir kultūros paslaugas.“ Pasak strategijos rengėjų, kultūra užima ypatingai svarbią vietą kiekvieno visuomenės nario gyvenime bei yra suvokiama ne tik per tiesioginę vertę, kuri buvo aptarta ankščiau projekte, bet ir „kaip visuomenės savivokos ir saviraiškos kultūra, kurianti pridėtinę vertę įvairiose visuomenės gyvenimo srityse“, todėl pažangos strategija kultūros puoselėjimą ir plėtojimą laiko viena iš prioritetinių sričių („Lietuva 2030“, 2014).

Šiais metais buvo pristatyta nauja Valstybės pažangos vizija „Lietuva 2050“, kuri yra laikoma vienu svarbiausių strateginių dokumentų bei apima ateinančių 27 metų laikotarpio perspektyvas. Strateginiame dokumente išskiriamos pagrindinės vertybės, kuriomis Lietuva vadovausis formuojant ateities politiką – „bendruomeniškumas, tapatybės išsaugojimas, laisvė ir lygybė, pagarba žmogaus orumui ir teisingumas.“ Tapatybės išsaugojimo vertybinis lūkestis yra glaudžiai susijęs su analizuojamai temai aktualiu kultūriniu identitetu, todėl tokia valstybės vizija įrodo, kad problemos egzistuoja ir jas siekiama spręsti. Ypatingas dėmesys, be daugiakultūriškumo, kalbos, bendros kultūros ir istorijos puoselėjimo, skiriamas ryšiui su gamta bei laukinės gamtos išsaugojimui. Taip pat akcentuojamas mokymasis visą gyvenimą, kaip vienas iš būdų pasiekti prasmingą ateitį bei kūrybiškų piliečių ugdymas, leidžiantis užtikrinti klestinčios valstybės principus. Vienas iš penkių „Lietuva 2050“ tikslų, svarbių analizuojamai temai, – subalansuotas ir darnus teritorijos vystymas, kuriame akcentuojamas kultūros paveldo išsaugojimas, vykdant Lietuvos plėtrą bei lengviau prieinamos ir efektyviau koordinuojamos viešosios paslaugos. Tokių tikslų kėlimas nurodo, kad egzistuoja viešųjų paslaugų prieinamumo problematika ir situacijos gerinimas ateityje yra laikomas svarbiu uždaviniu valstybės lygmenyje („Lietuva 2050“, 2023).

Kitas svarbus dokumentas, siejamas su Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, yra LR Vyriausybės nutarimas dėl 2021–2030 metų LR Kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo

plėtos programos patvirtinimo (2021). Siekiant įgyvendinti „Lietuva 2030“ strategiją, Vyriausybė patvirtino programą, kurioje akcentuojamos kultūrinės problemos bei jų įgyvendinimui iškeliami tikslai (LR Vyriausybės nutarimas, 2021). Išskiriamos septynios probleminės sritys:

1. neišnaudojamas kultūros ir kūrybinių industrijų potencialas kurti aukštos pridėtinės vertės ekonomiką ir inovatyvias, socialines paslaugas, sistemiškai ir specifiškai neauginant paties kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus;
2. neaktyvus gyventojų dalyvavimas kultūroje ir netolygus jos vartojimas nesutelkia kultūros potencialo sąmoningai visuomenei ugdyti;
3. nesubalansuotos sąlygos kūrybai neužtikrina kūrybinio potencialo puoselėjimo ir jo konkurencingumo;
4. visuomenės atvirumo tautinėms mažumoms stoka trukdo kurti darnią daugiakultūrę pilietinę valstybę;
5. istorinės atminties pristatymas per kultūros paslaugas neskatina visuomenės susidomėjimo ir įsitraukimo;
6. kultūros paveldas kaip unikalūs išteklių nėra efektyviai naudojami kurti pridėtinę vertę šalies ekonomikoje ir stiprinti tautinę tapatybę;
7. IT pažanga ir globalizacija kelia lietuvių kalbai ir tarmėms gyvybingumo skaitmeninėje terpėje ir kalbinio tapatumo iššūkių (LR Vyriausybės nutarimas, 2021).

Apžvelgiant problemas galima pastebėti, kad visuomenės dalyvavimas kultūroje yra neaktyvus, kitaip tariant, kultūra sulaukia mažai gyventojų įsitraukimo ir susidomėjimo, tačiau pagrindinės problemos, kurios gali daryti įtaką visuomenės neaktyvumui, yra kultūros sektoriaus ugdymo stoka bei subalansuotų sąlygų kūrėjams nebuvimas. Taip pat pastebėtinas kultūrinių išteklių efektyvumo trūkumas, o daugiausia iššūkių kelia menkas informacinių technologijų panaudojimas globalizacijos kontekste. Išanalizavus problemines sritis, galima aptarti, kokių veiksmų LR Vyriausybė žada imtis, siekdama įgyvendinti „Lietuva 2030“ strategiją.

Pirmiausia, planuojama didinti „kultūros ir kūrybinių industrijų potencialą ir skatinti kūrybiniu turiniu grįstų naujų produktų ir paslaugų kūrimą“. Dokumente teigiama, kad kultūros ir kūrybinių industrijų indėlis į šalies ekonomiką ir yra tiesiogiai susijęs su iškelta problema, todėl pastarųjų auginimas ir stiprinimas turėtų reikšmingai prisidėti prie problemos sprendimo. Toliau planuojama „skatinti gyventojus dalyvauti kultūrinėse veiklose ir prisidėti prie kultūros plėtos.“ Analizuojamai temai šis uždavinys itin svarbus, vertinant esamą situaciją Kauno rajono savivaldybėje bei teikiant rekomendacijas ateičiai. Kaip teigiama dokumente, kultūros paslaugų tolygumas ir prieinamumas regionų gyventojams iki 2025 metų turėtų siekti 87 procentus, o 2030 metais net 95 procentus. Mažas visuomenės aktyvumas dalyvaujant kultūrinėse veiklose, remiantis gyventojų nuomonės tyrimais, kaip reiškinyz egzistuoja dėl kultūrinių paslaugų kokybės ir nepakankamo prieinamumo. Šio tikslo įgyvendinimas būtinas, ypačiai tuose regionuose, kur visuomenės nariai yra atitolę nuo didžiųjų miestų, o sąlygos patogiai pasiekti kultūrinės veiklas neužtikrinamos. Dar vienas uždavinys – „gerinti sąlygas kuriantiems Lietuvoje ir didinti Lietuvos kultūros sklaidą užsienyje“, kuriuo siekiama sukurti patrauklias sąlygas Lietuvos menininkams, kad pastarieji rinktųsi realizuoti savo talentus Lietuvoje, tokiu būdu prisidėdami prie kultūrinių paslaugų kuriamų verčių. Taip pat bus siekiama labiau integruoti tautines mažumas į kultūrinį gyvenimą, skatinant visuomenės toleranciją kitų šalių kultūrų kalboms, savitumui ir įvairovei. Penktajai problemai spręsti planuojama koncentruoti dėmesį į istorinės atminties aktualizavimo visuomenėje stiprinimą, pagrinde per gilesnę komunikaciją ir su ja

susijusias priemones. Kultūros paveldo problemas bus siekiama spręsti didinant kultūrinio ir tautinio paveldo panaudojimą visuomenės poreikiams, motyvuojant visuomenės grupes aktyviau įsitraukti į komunikaciją ir visuomenės edukaciją šioje srityje. Paskutinę įvardintą problemą bus siekiama spręsti didinant lietuvių kalbos aktualumą, skatinant visuomenę kalbėti taisyklingai, nevartoti anglicizmų ar netaisyklingų žodžių. Taip pat akcentuojamas dėmesys elektroninei erdvei bei lietuvių kalbos diegimui naujose technologijose, siekiant platesnio kalbos funkcionavimo (LR Vyriausybės nutarimas, 2021).

Apibendrinant „Lietuva 2030“ strategiją bei LR Vyriausybės nutarimą dėl 2021–2030 metų LR Kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programos patvirtinimo, galima teigti, kad kultūrinių veiklų ir paslaugų probleminės sritys yra tikslingai identifikuotos bei kryptingai siekiama tas problemas spręsti, pasitelkiant visas įmanomas priemones, atsakingas institucijas. Šių strateginių dokumentų rezultatų vertinimas bus aktualus ateities perspektyvoje, kai programos bus pilnai įgyvendintos. Šiandieniniame kontekste galima teigiamai įvertinti dedamas pastangas kultūrinių paslaugų kuriamą vertę padaryti valstybės prioritetu, o kultūrinį gyvenimą regionuose populiariesniu bei lengviau prieinamu visiems visuomenės nariams.

Dar vienas svarbus strateginis dokumentas – Lietuvos kultūros politikos strategija „Kultūra 2030“ (2019), kurią parengė LR Kultūros ministerija. Pagrindinis šios strategijos siekis „užtikrinti reikšmingą kultūros indėlį, kuriant darnią Lietuvos visuomenę, orų nacionalinį ir europietiškaį tapatumą, socialinę ir ekonominę gyventojų gerovę, tarptautinį valstybės prestižą ir konkurencingumą“. Kultūros ministerija šioje strategijoje kultūrą laiko lemiamu „nacionalinės pažangos, asmens ir bendruomenės savivertės, įvairių kūrybingumo formų bei inovacijų“ veiksmu, be kurio užtikrinti šiuolaikišką politikos demokratijos raidą, ekonominį augimą ir stabilumą, socialinę darną bei visavertį kiekvieno visuomenės nario gyvenimą, yra neįmanoma. Strategijoje „Kultūra 2030“ (2019) yra numatytos trys pagrindinės kryptys:

1. subalansuota ir integrali kultūros politika;
2. kūrybinga asmenybė ir tvirtos tapatybės visuomenė;
3. vertę kurianti kultūra („Kultūra 2030“, 2019).

Šios kryptys skaidomos į keturis tikslus, kiekvienas jų turi uždavinius, kurių įgyvendinimas kultūros sektoriui „kurtų didesnę vertę, o valstybė ir atskiras žmogus kur kas geriau ją naudotųsi – taip, kaip kitose brandžiose Europos ir pasaulio visuomenėse.“ Galima pastebėti, kad vienas iš pagrindinių strategijos tikslų yra kultūrinių paslaugų vertės didinimas bei siekis tapti brandesne šalimi kultūriniu atžvilgiu. Strategijoje pateikiama kultūrinė Lietuvos raida nuo įstojimo į Europos Sąjungą iki šių dienų, kurią galima apžvelgti, siekiant tolimesnėje baigiamojo projekto dalyje nustatyti, kokių priemonių bus reikalinga imtis ateityje, kad kultūrinis aspektas išliktų prioritetu bei būtų toliau vystomas. Yra išskiriami šeši svarbūs raidos etapai, kurių įgyvendinimas pažymimas vertingais rezultatais Lietuvos visuomenei („Kultūra 2030“, 2019). Raidos etapai ir rezultatai pateikiami lentelėje apačioje (žr. 5 lent.).

6 lentelė. Kultūrinė Lietuvos raida nuo įstojimo į ES (sudaryta autorės, remiantis „Kultūra 2030“ strategija)

Raidos etapai	Rezultatai
Nacionalinio masto kultūros investicijų panaudojimas	Nacionalinė dailės galerija, Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, atnaujinamos valstybinių ir regioninių kultūros institucijų bei paveldo infrastruktūros.

Lietuvos kultūros sklaida ir mainai	Lietuvos kultūros instituto programos, literatūros vertimai, tarptautiniai kino, muzikos, teatro ar kitų sričių festivaliai, šiuolaikiniai Lietuvos kūrėjai ėmė įgyti vis didesnę pasaulinę pripažinimą.
Depolitizuoto projektinio kultūros finansavimo modelio sukūrimas	Įkurta Lietuvos kultūros taryba, Lietuvos kino centras prie Kultūros ministerijos
Kultūros regioninė decentralizacija	Sukurtos kultūros ir švietimo tinklą jungiančios vaikų ir jaunimo edukacijos, regioninės kultūros tarybos, Kultūros pasas, Kultūros sostinių programos
Nevyriausybinių organizacijų įtaka meno kūrybai ir kultūros industrijų raidai	Nevyriausybinių organizacijų ir privačios institucijos pozityviai konkuruoja su valstybiniais sektoriumi, skatinančios jo atsinaujinimą.
Įsisavintos skaitmeninės technologijos šiuolaikinei žinių visuomenei kurti	Viešųjų bibliotekų informacinių funkcijų ir tinklo kaita, įdiegtos nacionalinės ir europinės kultūros paveldo skaitmeninimo sistemos, pradėta įgyvendinti nuosekli visuomenės informavimo politika.
Dinamiška ir konkurencinga leidyba	Tarptautinė Vilniaus knygų mugė, skaitymo skatinimo programa

Lietuvos kultūros politikos strategija „Kultūra 2030“ (2019) vadovaujasi „vertybiniais orientyrais, kuriuos skatinama diegti ir įvairių sričių kultūrinėje veikloje“. Orientyrai nusako, kokie veiksmai turi būti atlikti, siekiant įgyvendinti išsikeltus uždavinius. Pastarieji apima kultūros tradicijų suvokimą ir vertinimą, palankesnių sąlygų sudarymą kūrėjams ir darbuotojams bei deramą jų įvertinimą. Taip pat nurodo, kokie veiksmai turi būti atlikti, kad pavyktų įgyvendinti uždavinius – stimuliuoti bendruomenių veiklą, skatinti „skirtingų tapatybių, gabumų ar pasaulėvokų žmonių ir bendrijų“ saviraišką, ugdyti kūrybiškumą, puoselėti kultūrinę edukaciją bei stiprinti „visuomenės tapatybę, kuriant konkurencingumą ir dvasinę gerovę“. Strateginis dokumentas deklaruoja, kad kultūros bendruomenių išteklių sutelkimas visuose instituciniuose lygmenyse yra būtinas, siekiant permainų, o visuomenės daroma, gerovė ir kultūrinė vertė yra neatsiejama kultūros objekto dalis („Kultūra 2030“, 2019).

Apibendrinant „Kultūra 2030“ strategiją (2019), kurią inicijavo LR Kultūros ministerija, galima teigti, kad valstybinės institucijos nacionalinės reikšmės kultūros augimą laiko valstybės prioritetine sritimi. Išsikelti tikslai ir uždaviniai reikšmingai prisideda prie kultūrinės vertės kūrimo bei puoselėjimo. Valstybės veiksmai socialinės ir ekonominės raidos procesuose yra nukreipti tikslingai, siekiant subalansuoti kultūros politiką bei padaryti ją integraline. Taip pat orientacija į kūrybingą asmenybę ir tvirtą tapatybę turinčią visuomenę, bei vertę turinčią kultūrą yra tikslingas ir reikšmingas siekis Lietuvos kultūros paslaugų politikoje.

Lietuvos regionine politika siekiama užtikrinti kokybiškas viešąsias paslaugas visoje Lietuvos teritorijoje, kad patogiai ir pilnavertiškai vietos gyventojai galėtų gyventi didmiesčiuose ir atokesniuose miesteliuose. Toliau nagrinėjamos viešųjų paslaugų ir kultūros paslaugų sampratos teisiniuose dokumentuose – analizuojami projekto temai reikšmingiausi Lietuvos Respublikos teisės aktai bei strateginiai dokumentai, nagrinėjamas projektas KEKS2022, kuris tiesiogiai susijęs su tolimesniu baigiamojo projekto tyrimu. Analizuojama, kaip kultūros paslaugų kuriama vertė atsispindi teisės aktuose ir kokią svarbą ji įgauna nacionaliniame ir savivaldybių lygmenyje.

Kultūros paslaugų samprata yra neatsiejama nuo kultūros politikos, todėl svarbu išnagrinėti, kaip kultūra yra reglamentuojama Lietuvos teisės aktuose ir kokias sąsajas kultūros samprata ir paslaugų teikimas turi su viešosiomis paslaugomis, taip pat kokius įgyvendinimo panašumus galima išvelgti. Kultūros sampratą reglamentuoja Lietuvos Respublikos kultūros politikos pagrindų įstatymas (2019). Įstatymo antrame straipsnyje kultūros samprata apibrėžiama kaip „meninė ar pažintinė veikla, kuria

teikiama nemateriali nauda ar sukuriamas materialus produktas, tenkinantis viešuosius visuomenės kultūrinius poreikius ir interesus“. Kultūros paslaugų teikėjais yra laikomi „meno kūrejai ir kiti fiziniai bei juridiniai asmenys, teikiantys kultūros paslaugas“. Apibendrinant, kultūra reglamentuojama kaip veikla, kuri teikia nematerialinę naudą ir tenkina visuomenės poreikius kultūrine prasme. Todėl galima daryti prielaidą, kad kultūros paslaugų teikimas turi glaudžias sąsajas su viešųjų paslaugų teikimu. Tiek kultūrinės, tiek viešosios paslaugos orientuojasi į nematerialią naudą ir visuomenės narių poreikių tenkinimą, kuriant viešąsias gėrybes (LR kultūros politikos pagrindų įstatymas, 2019).

Lietuvos Respublikos kultūros politikos pagrindų įstatymo (2019) trečiame straipsnyje formuluojami pagrindiniai kultūros prieinamumo ir lygiateisiškumo principai. Įstatyme reglamentuojama, kad valstybė turi sudaryti sąlygas „visiems Lietuvos Respublikos gyventojams pažinti kultūros raiškos įvairovę ir dalyvauti kultūroje visoje Lietuvos teritorijoje“, taip pat visi visuomenės dalyviai turi vienodas teises dalyvauti kultūriniuose procesuose bei išreikšti idėjas, „nepaisant jų lyties, etninės priklausomybės, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, amžiaus, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų, religijos, negalios ar kitų savybių“. Šiame įstatymo straipsnyje taip pat galima pastebėti kultūros paslaugų ir viešųjų paslaugų panašumus, kurie pasireiškia per lygiateisiškumo principą. Kultūrinės paslaugos teisinėje bazėje reglamentuojamos kaip viešoji gėrybė, prie kurios prieigą gali gauti visi visuomenės dalyviai vienodomis teisėmis (LR kultūros politikos pagrindų įstatymas, 2019).

Lietuvos Respublikos kultūros politikos pagrindų įstatymo (2019) aštuntajame straipsnyje reglamentuojami šeši pagrindiniai viešojo administravimo subjektai, kurie yra atsakingi už kultūros politikos įgyvendinimą Lietuvoje:

1. Lietuvos kultūros taryba
2. Lietuvos kultūros institutas
3. Lietuvos kino centras
4. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos
5. Žiniasklaidos rėmimo fondas
6. kiti viešojo administravimo subjektai, kuriems įstatymo nustatyta tvarka suteikti įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą kultūros srityje.

Svarbu pabrėžti, kad visi išvardinti viešojo administravimo subjektai, išskyrus paskutinįjį, yra biudžetinės įstaigos, kurių vienintelė savininkė yra valstybė, ir jų tikslai bei politikos įgyvendinimo gaires siejamos su kultūros ir meno plėtra, kultūros vertybių tausojimu ir skatinimu. Privatus sektorius kultūros politikos įgyvendinime pagal įstatymą nėra minimas. Tačiau įstatymas numato skatinamąsias priemones fiziniams ir juridiniams asmenims, norintiems prisidėti prie kultūros finansavimo mecenato statusu, taikant jiems mokesčių lengvatas: „privatų fizinių ir juridinių asmenų lėšomis skatinamas mokesčių teisės aktų sistemoje, numatant mokesčio lengvatas, Lietuvos Respublikos mecenavimo įstatymo nustatytais kriterijais ir sąlygomis, suteikiant nacionalinio mecenato ar savivaldybės mecenato vardą ir kitais būdais“. Tuo tarpu nevyriausybinių organizacijų veikla kultūros politikos įgyvendinime yra reglamentuojama devynioliktame straipsnyje. Nevyriausybines organizacijas, norinčias dalyvauti kultūros paslaugų teikime, turi ribotas teises bei privalo bendradarbiauti „su valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis“, gali teikti siūlymus „valstybės ir savivaldybių institucijoms dėl kultūros politikos formavimo“, atstovauti savo narių interesus, organizuoti mokymus bei steigti fondus. Kultūros įstaigų savininke gali būti ne tik valstybė,

bet ir savivaldybės ir jų institucijos, todėl bendradarbiavimas su jomis, remiantis įstatymu, yra būtina priemonė, siekiant bendrų valstybės tikslų ir interesų (LR kultūros politikos pagrindų įstatymas, 2019).

Svarbų vaidmenį kultūros paslaugų organizavime ir teikime, be prieš tai išvardintų viešojo administravimo įstaigų, atlieka kultūros centrai. Pagal veiklos pobūdį kultūros centrai gali specializuotis vienoje kultūros srityje arba puoselėti ir skleisti įvairias kultūros sritis ir žanrus. Tai priklauso nuo jų tikslų ir misijos. Kultūros centrų veiklą koordinuoja Lietuvos nacionalinis kultūros centras, kuris taip pat gali teikti paramą ir bendradarbiauti su šiomis įstaigomis, siekiant skatinti kultūrinę įvairovę ir plėtoti kultūrinį gyvenimą Lietuvoje. Lietuvos Respublikos kultūros centrų įstatymo (2004) antras straipsnis reglamentuoja, kad kultūros centrai Lietuvoje yra „skirstomi į valstybės kultūros centrus, savivaldybių kultūros centrus ir kitus kultūros centrus.“ Įstatymo aštuntajame straipsnyje reglamentuojama, kad kultūros centrų finansavimas yra teikiamas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, o kiti kultūros centrai gali būti finansuojami iš steigėjų turimų lėšų (LR kultūros centrų įstatymas, 2004).

Analizuojamai temai svarbūs savivaldybių kultūros centrai, todėl galima apžvelgti pastarųjų funkcijas, apibrėžiamas Lietuvos Respublikos kultūros centrų įstatymo (2004) penktajame straipsnyje. Savivaldybių kultūros centrai „bendradarbiaudami su Lietuvos ir užsienio institucijomis, valstybės, savivaldybių įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, kuria ir teikia įvairias kultūros paslaugas, užtikrina jų prieinamumą visuomenei“, taip pat kultūros centrams yra pavesta įgyvendinti priemones, skirtas paveldo vertybių saugojimui, organizuoti įvairius kultūros renginius, meno veiklas, edukuoti kultūrine prasme gyventojus, įgyvendinti iniciatyvas, kurios saugo Lietuvos tapatybę ir tradicijas bei skatina kultūros pažinimą, kultūros paslaugų prieinamumą įvairioms žmonių grupėms. Be organizavimo ir įgyvendinimo funkcijų, kultūros centrai atsakingi už kultūrinių paslaugų teikimą savivaldybėse bei tų paslaugų kokybės stebėseną (LR kultūros centrų įstatymas, 2004).

Apibendrinant kultūros sampratą Lietuvos teisės aktų kontekste, galima daryti išvadą, kad kultūra reglamentuojama kaip veikla, kurios tikslas teikti materialinę ir nematerialinę naudą bei tenkinti visuomenės kultūrinius poreikius. Už šių paslaugų įgyvendinimą yra atsakingi viešojo administravimo subjektai. Savivaldybių kultūros centrai atlieka svarbų vaidmenį kultūros paslaugų teikime, užtikrindami tų paslaugų prieinamumą, įgyvendinimą bei stebėseną. Ryšys tarp kultūros paslaugų teikimo ir viešųjų paslaugų yra glaudus, nes abi orientuojasi į viešąsias gėrybes ir visuomenės narių poreikių tenkinimą.

Lietuvoje bendrą kultūros įstaigų organizaciją, kaip visumą, sudaro kultūros centrai, viešosios bibliotekos, muziejai, įvairių tipų teatro įstaigos, koncertinės įstaigos, kino ir vizualaus meno sklaidos įstaigos, kultūros bei gamtos paveldo objektai, be kurių kultūrinis miestų gyvenimas neegzistuotų. Pirmiausia apžvelgiamas vienas svarbiausių kultūros įstaigų tinklo objektas – kultūros centrai. Remiantis LR Kultūros centrų įstatymo (2004) ketvirtuoju straipsniu, Lietuvos kultūros centrų tinklas susideda iš trijų rūšių kultūros centrų:

1. Lietuvos nacionalinis kultūros centras – biudžetinė įstaiga, kurios savininkė yra valstybė, o savininko teises ir pareigas įgyvendina Kultūros ministerija.

2. savivaldybių kultūros centrai – biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos, kurios priklauso savivaldybėms, arba viešosios įstaigos, kurių dalininkės yra dvi ar daugiau savivaldybių, o steigėjas yra savivaldybės taryba.
3. kiti kultūros centrai, kurie gali būti viešieji arba privatūs juridiniai asmenys, išskyrus tuos, kurie priklauso pirmoms dvejoms rūšims (LR Kultūros centrų įstatymas, 2004).

Kultūros centrai, išskyrus Lietuvos nacionalinį kultūros centrą, pagal veiklos sritį skirstomi į daugiasričius ir specializuotus kultūros centrus. Tačiau, jei savivaldybėje veiklą vykdo tik vienas daugiasritis arba specializuotas kultūros centras, savivaldybė gali pasitelkti kitus kultūros centrus ir kultūros paslaugų teikėjus, siekdama užtikrinti kitų savivaldybių kultūros centrų funkcijų įgyvendinimą (LR Kultūros centrų įstatymas, 2004).

Remiantis LR Kultūros centrų įstatymo (2004) dvyliktu straipsniu, kultūros centrų veiklą koordinuoja Kultūros ministerija: „Valstybės politiką kultūros centrų veiklos reglamentavimo srityje įgyvendina ir pagal savo kompetenciją koordinuoja Kultūros ministerija. Pastaroji yra atsakinga už kultūros centrų steigimą, reorganizavimą ir likvidavimą, nustato plėtros strategiją, finansuoja programas, rengia teisės aktus, aktualius koordinuojamai veiklai, atlieka personalo valdymo funkcijas, nustato akreditavimo taisykles, teikia įvairių organizacinę pagalbą bei yra atsakinga už autorinių kūrinių pirkimą ir informacinės literatūros leidimą“ (LR kultūros centrų įstatymas, 2004).

Dar vienas analizuojamai temai svarbus teisės aktas – LR Kultūros ministro įsakymas Dėl regionų kultūros plėtros 2012–2020 metų programos patvirtinimo (2011). Pastarajame regionų kultūra apibrėžiama kaip „regionų gyventojų kuriama ir puoselėjama kultūrinė aplinkos bei joje vykdomos kultūrinės veiklos visuma, atspindinti etninį, kalbinį, istorinį, kultūrinį regionų savitumą ir tradicijas bei sudaranti prielaidas šiuolaikinės visuomenės poreikius atitinkančių kultūrinių ir socialinių kompetencijų ugdymui regionuose“ (Regionų kultūros plėtros 2012–2020 metų programa, 2011). Tuo tarpu regionų kultūros politika laikoma „valstybės, savivaldybių institucijų ir joms pavaldžių kultūros įstaigų, nevyriausybinų organizacijų ir verslo veiklos koordinavimo, koncentravimo, partnerystės, vietinės plėtros skatinimo politika, kuria siekiama tolygiai ir kryptingai plėtoti kultūrą regionuose, stiprinti jos vaidmenį regionų socialiniame ir ekonominiame gyvenime“ (LR Kultūros ministro įsakymas, 2011). Apibendrinant galima teigti, jog už regionų kultūros puoselėjimą, ugdymą ir plėtrą yra atsakingos valstybės ir savivaldybių institucijos bei kitos joms pavaldžios kultūros įstaigos, nevyriausybinių organizacijos bei verslo sektorius. Regionų kultūros plėtros 2012–2020 metų programa (2011) buvo įgyvendinama trimis etapais: 2012–2014 m., 2015–2017 m. ir 2018–2020 m., o jos parengimo paskirtis turėjo padėti nustatyti „regionų kultūros plėtros prioritetines kryptis, sudaryti sąlygas kultūros prieinamumui ir sklaidai, didinant regionų patrauklumą vietos bendruomenėms, investuotojams, turizmui“ (Regionų kultūros plėtros 2012–2020 metų programa, 2011). Programa turėjo tris pagrindinius tikslus:

1. gerinti kultūrinės aplinkos ir paslaugų kokybę, prieinamumą regionuose, didinti jų patrauklumą vietos gyventojams, atvykstantiems svečiams ir turistams;
2. skatinti regionines kultūros iniciatyvas ir kūrybinę raišką, didinant socialinį ir kultūrinį kapitalą regionuose, plėtojant bendruomeniškumą, pilietiškumą bei socialinę sanglaudą.
3. skatinti tarptautinį, tarpregioninį, tarpinstitucinį bendradarbiavimą, sudarant sąlygas panaudoti kultūros procesus šalies ekonominei ir socialinei pažangai (Regionų kultūros plėtros 2012–2020 metų programa, 2011).

Tikslai sudaryti remiantis tuometinės situacijos analize, kuri nurodo, kad kultūros išteklius regionuose sudarančių kultūros įstaigų infrastruktūra bei bendra šalies ekonominė situacija yra nestabili, regionuose suformuotas savivaldybių kultūros įstaigų tinklas sunkiai prieinamas gyventojams ir nepatrauklus, todėl išsikeltas pirmasis programos tikslas. Už šio tikslo įgyvendinimą atsakinga LR Kultūros ministerija, savivaldybės ir bibliotekos. Kultūros veikla regionuose yra plati ir įvairi, tačiau statistinių duomenų rinkimo metodika nėra pakankamai kokybiška, savivaldybėse teikiamomis kultūrinėmis paslaugomis naudojasi kas antras gyventojas, o besinaudojantys nėra jomis patenkinti, jaučiama socialinės sanglaudos stoka bei kokybiškų sąlygų kultūrinės raidos galimybės trūkumas, todėl išsikeltas antras tikslas. Už šio tikslo įgyvendinimą atsakinga LR Kultūros ministerija, Kultūros paveldo departamentas, Ūkio ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei savivaldybės. Nepakankamai išnaudojamos socialinės apsaugos ir kultūros sričių komunikavimo tarpusavyje galimybės bei aukštųjų mokyklų intelektinis potencialas, trūksta gerosios praktikos ir platesnės naujovių sklaidos tarp visų kultūroje dalyvaujančių institucijų, todėl išsikeltas trečiasis tikslas. Už šio tikslo įgyvendinimą atsakinga LR Kultūros ministerija, LR Švietimo ir mokslo ministerija, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, LR Sveikatos apsaugos ministerija bei savivaldybės.

Lietuvos kultūros tarybos atstovė Dzemydaitė (2019), vertindama Regionų kultūros plėtros 2012–2020 metų programos rezultatus, pastebi, jog kultūrinė veikla bent jau didžiųjų miestų savivaldybėse vyko didesne apimtimi nei ankstesniais metais. Tokį vertinimą grindžia didesne koncentracija. Pasak autorės, kūrėjų ir kitų kultūros veiklų rodiklių skaičius vienam gyventojui išaugo. Dzemydaitė (2019) pastebi, kad kultūrinių projektų paraiškas teikusių įmonių ir nevyriausybinų organizacijų skaičius savivaldybėse yra netolygus. Biudžetinės įstaigos kultūrinių projektų paraiškas teikė aktyviau mažesnėse savivaldybėse, o didesnėse aktyvumo trūko. Apibendrinama rezultatus autorė teigia, kad regionuose, kuriuose vyrauja mažesnis verslumo lygis ir žemesnis pragyvenimo lygis, buvo įgyvendinta mažiau kultūrinių projektų nei tikėtasi. Remiantis duomenimis galima teigti, jog programa veikiama šalutinių ekonominių veiksnių turėjo mažesnę poveikį regioninei kultūrai (Dzemydaitė, 2019).

Kultūros tarptautiškumo politikos koncepcija yra kitas analizuojamai temai svarbus teisinis dokumentas – LR Kultūros ministro įsakymas Dėl kultūros tarptautiškumo politikos koncepcijos patvirtinimo (2018). Pastarajame prioritetu laikoma kultūrinė vertė, kuri yra šio baigiamojo projekto pagrindinis objektas. Minėtame įsakyme yra nurodomos keturios kultūros vertės: kultūrinė, socialinė, ekonominė ir diplomatinė vertė. Analizuojamai temai aktuali kultūrinė vertė, kuri, remiantis įsakymu (2018), skatina suvokti „tarptautinį kultūrinį bendradarbiavimą kaip savaimę vertingą žinių, patirties ir atsinaujinimo šaltinį“. Pastarasis sukuria palankias sąlygas „kūrėjams ir kultūros srities specialistams aktualizuoti savo kūrybą ir veiklą tarptautiniame kontekste, pasiekti tarptautinę auditoriją ir formuoti auditoriją Lietuvoje, pristatant užsienio kūrėjus ir jų darbus, teikiant įvairesnes ir patrauklesnes paslaugas“ (Dėl kultūros tarptautiškumo politikos koncepcijos patvirtinimo, 2018). Lietuvoje kultūros tarptautiškumo politiką įgyvendina nacionalinės, valstybinės ir savivaldybių kultūros įstaigos, nevyriausybinės organizacijos bei privatūs ir fiziniai asmenys. Tačiau LR Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų įsitraukimas į tarptautinio kultūrinio bendradarbiavimo veiklas yra nepakankamai sistemingas, jaučiama stoka kultūros tarptautiškumo uždavinių kėlime. Teisės akte reglamentuojama, kad pavaldžių „įstaigų tarptautinio kultūrinio bendradarbiavimo projektai turėtų būti vertinami pagal jų poveikį kūrėjų ir kultūros srities specialistų profesiniam tobulėjimui, auditorijų plėtrai, potencialo pristatymui tarptautiniu mastu <...> turėtų būti nustatyti su kultūros

tarptautiškumu susiję veiklos rodikliai bei vykdoma jų stebėseną“ (Dėl kultūros tarptautiškumo politikos koncepcijos patvirtinimo, 2018). Todėl jaučiamas koordinavimo trūkumas politikos formavime, nėra sudaromos galimybės efektyviai planuoti ir valdyti tikslines priemones, tokiu būdu neišnaudojamas kultūros potencialas, o kultūros paslaugų kokybė bei konkurencingumas silpnas. Įsakyme keliamas tikslas plėtoti esamą Lietuvos kultūros tarptautiškumą bei skatinti kultūros raiškos įvairovę, labiau prisitaikant prie nuolat kintančios visuomenės. Dokumente taip pat minimas analizuojamas strateginis dokumentas „Lietuva 2030“ bei jo svarba kultūrinei vertei, pasireiškianti per elektroninių produktų ir informacinių sistemų suderinamumą su Europos skaitmenine biblioteka „Europeana“. Galima teigti, kad išryškintos problemos instituciniame lygmenyje, komunikacijos bei politikos formavimo srityse sukelia poreikį nagrinėti kultūrinę vertę, jos formavimą ir įgyvendinimą nacionaliniu ir savivaldybių bei institucijų lygmeniu, siekiant užtikrinti teigiamą progresavimą šioje srityje (Dėl kultūros tarptautiškumo politikos koncepcijos patvirtinimo, 2018).

Apibendrinant Lietuvos teisinį reglamentavimą kultūros paslaugų vertės kontekste, galima pastebėti, kad Kultūros ministerijos vaidmuo Kultūros centrų veiklos vystyme ir bendrame kultūrinės vertės kūrime yra itin reikšmingas. Didelis vaidmuo vykdant kultūrinę plėtrą regionuose atitenka savivaldybėms ir joms pavaldžioms institucijoms. Kultūros centrai kaip vietinės reikšmės institucijos atlieka atsakingas funkcijas ir prisideda prie kultūros puoselėjimo regione. Vertinant ankstesniais metais įgyvendintas programas pastebima, kad egzistuoja didelis atotrūkis tarp savivaldybių kultūriniu požiūriu. Analizuojamos institucijų sukurtos strateginės priemonės įrodo, koks svarbus visų kultūros įstaigų dalyvavimas kultūros kuriamos vertės kontekste, siekiant stiprinti kultūros politiką ir įgyvendinimą valstybės ir savivaldybių lygmenyje.

2.3. Kultūros paslaugų vertė „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022” projekto kontekste

Dar viena analizuojamai temai svarbi Europos Komisijos iniciatyva, startavusi 1985 m., – Europos kultūros sostinės projektas, kuris kiekvienais metais apdovanoja ir tituluoja vieną ar kelis Europos miestus. Miestai teikia paraišką tapti Europos kultūros sostine, paraišką vertina nepriklausomos ES institucijos ir ekspertų grupės. Paskelbus nominuotą miestą, į jį atkreipiamas tarptautinio ir nacionalinio lygmens dėmesys, skatinantis kultūrinių paslaugų ir programų plėtrą, tarptautinį žinomumą, didesnę turistų susidomėjimą bei miesto regeneraciją. Pagal Europos Komisijos projekto taisykles, miestas kandidatuodamas į šį statusą, per ateinančius šešis metus, iki titulo metų, yra įpareigojamas atlikti tam tikrus veiksmus, susijusius su kultūrinės situacijos mieste ir rajone gerinimu. Kauno miesto ir rajono savivaldybės dar 2015 metais pradėjo siekti Europos kultūros sostinės titulo, kurdamos kultūrinius pamatus šiam įvykiui. Paraiškos pateikimas vykdomas per nacionalinės reikšmės instituciją – LR Kultūros ministeriją. 2018 metų pradžioje buvo paskelbta, kad 2022 metais Kaunui bus suteiktas Europos kultūros sostinės statusas (Europos komisija, 2023).

Remiantis „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“ programos knyga (2021), nuo 2018 m. Kaune įvyko didelė gausa iniciatyvų ir programų, ruošiantis būsimai kultūrinei šventei: „daugiau nei 1000 naujų bendruomeninių iniciatyvų, šimtai „Kauno iššūkio“ dalyvių rengė projektus jaunimui“, kurios aprašė kultūros vaidmenį nacionaliniu lygmeniu“. Galima apžvelgti, kokių iniciatyvų, pateikiamų programos knygoje (2021), atsirado Kauno miestui ir rajonui įgavus Europos kultūros sostinės titulą: koncertų ciklai, architektūrinės ir fotografijų parodos, ekskursijos, muzikos, architektūros ir kino festivaliai, spektakliai, filmų kūrimas, nacionalinės ir tarptautinės konferencijos ir vasaros mokyklos, Europos paveldo dienų renginiai, internetinių svetainių kūrimas, sezoninės renginių parodos, sukurtas pasaulinis litvakų forumas ir pan. Tokia gausa iniciatyvų, renginių ir pramogų reikšmingai skatina

sąmoningumą ir gyventojų ryšį su miestu, rajonu ir modernizmo paveldu iš esmės. Apžvelgiant KEKS2022 programos struktūrą, galima atkreipti dėmesį, kad programa skirstoma į devynis etapus/grupes, turinčias žaismingus pavadinimus bei produktyvius tikslus:

1. Modernizmas ateičiai – programa skatinanti bendruomenių sąmoningumą ir ryšį su Kauno modernizmo paveldu;
2. Atminties biuras – programa skirta stiprinti skirtingų čia gyvenančių bendruomenių ryšį ir bendravimą;
3. Dizainas laimei – programa skirta kurti naują patogaus miesto ir miestietiškumo sampratą, skatina mokymąsi pritaikyti miestą visiems miestiečiams;
4. Kylantis Kaunas – programa skirta įvairaus amžiaus jaunajai kartai, siekiant kurti kitokio miesto ateities viziją;
5. Fluxus labas! / visi kaip vienas – programa skatina Kauno ir Kauno rajono gyventojus per bendras veiklas burtis į glaudžias ir kūrybiškas bendruomenes;
6. Programa Kauno rajone – skirta plėtoti vietos ir bendruomenės identitetu paremtus projektus;
7. Kultūros partnerystės – programa vystanti unikalius meninius, skirtus specialiajai 2022 metų programai;
8. Kultūros tempo akademija – neformali mokymų programa, orientuojamasi į kultūros projektų naujoves;
9. Mitinis Kauno žvėris – pramoginė programos dalis, kurianti legendą apie Mitinį Kauno Žvėrį (KEKS2022 programos knyga, 2021).

Pagal kiekvieną iš šių programų buvo suorganizuota daugybė renginių Kauno mieste ir Kauno rajone, viso suorganizuota 1000 įvairių renginių, nemaža dalis jų turi ilgalaikį kultūrinį paveldą. Programai pasibaigus, Kauno modernizmo pastatai buvo įtraukti į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą, tai parodo ženklų programos indėlį ir išliekamąją vertę Kauno kultūros raidai ir ateities perspektyvoms. Apibendrinat programos reikšmę valstybei, miestui ir visuomenei, svarbu paminėti, kad projektas KEKS2022 buvo itin svarbus įvykis Lietuvos kultūros gyvenime, formavime ir ateities perspektyvose. Šis projektas yra reikšmingas indėlis ateities kartoms kultūrine prasme, pritraukęs daugiau nei 1,2 milijono lankytojų per penkis pasiruošimo metus, iš kurių daugiau nei pusė apsilankė Kaune ir Kauno rajone 2022 metais. Šio projekto dėka suorganizuoti daugiau nei 3000 kultūrinių renginių miesto ir rajono gyventojams bei svečiams. Projekto rezultatas – išaugęs turizmas, tarptautinės žiniasklaidos dėmesys, sukurtas kultūrinis palikimas, pritraukta daugybė rėmėjų, padėjusių įgyvendinti iniciatyvas (Kaunas-2022. Pranešimas spaudai, 2022). Pasak projekto kuratorių ir organizatorių, Kauno miesto vardas buvo minimas įvairiose, pasaulinį populiarumą turinčiose, mokslo ir žiniasklaidos priemonėse (CNN, BBC, National Geographic ir tt.), o naujienos apie šį projektą pasiekė tris milijardus žmonių, kas lėmė suaktyvėjusį turizmą mieste. Organizuoti festivaliai ir renginiai jau dabar tapo neatsiejama miesto ir rajono dalimi, todėl pasak organizatorių, jų veikla bus tęsiama ir ateityje. Taip pat meno renginiai ir parodos, sulaukę didelio susidomėjimo, bus toliau tęsiami, o meno kūriniai sukurti programos eigoje bus eksponuojami dar ne vienerius metus (Kaunas-2022. Pranešimas spaudai, 2022). Analizuojamai baigiamojo projekto temai šis įvykis taip pat yra reikšmingas, siekiant įvertinti kuriamą kultūros paslaugų vertę vietos gyventojams, todėl toliau galima analizuoti, kaip pakito kultūros paslaugų vertė Kauno mieste ir Kauno rajone.

Vėlesnėje tyrimo eigoje, atliekant atvejo analizę Kauno rajone, paaiškėjo, kad kultūros vertės rodikliai smarkiai pakito po to, kai Kauno miestas ir Kauno rajonas tapo Europos kultūros sostine,

tačiau iššūkių dėl to nesumažėjo. Tai patvirtina ir Kultūros politikos tyrėja ir Vilniaus universiteto mokslininkė Mažeikaitė (2023), kuri pristatinėdama 2022 metų kultūros indeksą savivaldybėse pažymi, kad Kauno miestas ir Kauno rajonas turėjo didžiausią finansavimą kultūrai bei ryškiausią kultūros pokytį tarp savivaldybių. Pasak autorės, Kauno miesto savivaldybė 2022 metais skyrė beveik dviem kartais daugiau lėšų nei 2021 metais. Kultūros biudžetas sudarė apie 27,5 mln. Eur, todėl didesnę finansavimą kultūrai tais pačiais metais skyrė ir Kauno rajono savivaldybė – 8,5 mln. Eur. Autorė teigia, kad Lietuvos kultūros taryba užsakė savivaldybių kultūros indekso tyrimą, kurio pagalba analizavo kultūros pokyčius ir situaciją skirtingose savivaldybėse, lyginant su praėjusiais metais. Tyrimo duomenys nurodė, kad po „Kaunas – Europos Kultūros sostinė 2022“ projekto į savivaldybių kultūros indekso dešimtuką pakilo Kauno miesto savivaldybė, su ja kartu per septynias pozicijas pakilo ir Kauno rajono savivaldybė ir šiuo metu yra 35-oje vietoje (Mažeikaitė, 2023).

Mažeikaitė (2023) pastebi, kad nepaisant reikšmingų pokyčių, bendra kultūros indekso situacija yra prasta, grįsdama tuo, kad net pirmoje vietoje esanti savivaldybė, tyrimo duomenimis, surinko tik pusę visų galimų balų. Kultūros indeksą sudaro septynios rodiklių grupės, tačiau nei vienoje savivaldybėje šios grupės nėra pilnai atliepiamos. Kultūros indekso duomenis teikė Lietuvos kultūros taryba, Valstybės duomenų agentūra, savivaldybių administracijos, Valstybinė kultūros paveldo komisija, Kultūros paveldo departamentas. Lietuvos kultūros taryba (2023) nurodo pagrindinį savivaldybių kultūros indekso tikslą – „objektyviai ir visapusiškai reprezentuoti kultūros situaciją kiekvienoje savivaldybėje, palyginti situaciją tarp savivaldybių ir laike bei sudaryti galimybes identifikuoti problemiškausius aspektus, kuriuos politikos formuotojai galėtų spręsti kiekvienoje savivaldybėje“. Tuo tarpu Mažeikaitė (2023) išskiria septynias, prieš tai minėtas rodiklių grupes, pagal kurias yra atliekamas kultūros indekso tyrimas:

1. kultūros organizacijų skaičius;
2. kūrėjų skaičius;
3. finansavimas kultūrai;
4. kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus rezultatai;
5. gyventojų dalyvavimas kultūroje;
6. kultūros paveldas;
7. savivaldybėje vykstantys pokyčiai kultūros srityje (Mažeikaitė, 2023).

Kiekvienais metais atliekami tyrimai, pasak Mažeikaitės (2023), įrodo, kad šie septyni rodikliai nėra atliepiami taip, kaip turėtų ir galėtų būti, dėl ko egzistuoja dideli atotrūkiai tarp savivaldybių kultūros srityje. Kauno miesto, tapusio Europos kultūros sostine, atotrūkis nuo sostinės Vilniaus yra ženklus, nors tai antras pagal dydį miestas. Autorė vertina susidariusią situaciją remdamasi trečiuoju kultūros indekso rodikliu – kūrėjų skaičiumi, kuris nurodo, kiek vienam tūkstančiui savivaldybės gyventojų tenka menininkų. Vilniuje vienam tūkstančiui gyventojų tenka 11 menininkų, tuo tarpu Kaune mažiau nei šeši meninkai. Kaunas, kaip antras pagal dydį miestas Lietuvoje, pasak autorės, turi potencialo pritraukti menininkus, kad pastarieji liktų gyventi ir kurti Kaune, tačiau taip nenutinka. Mažeikaitė (2023) teigia, kad Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybėse 2022 metais buvo sukurta plati Europos kultūros sostinės statusą turinčio miesto programos vertė, kuri atsispindėjo miesto paminėjimais tarptautinėse žiniasklaidos priemonėse ir bendrame tarptautiniame kontekste, taip pat į miestą atvyko daugiau turistų bei susibūrė daugybė menininkų. Tačiau, remiantis 2022–2023 metų „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ tyrimo duomenimis, tose programose apsilankė tik du trečdaliai Kauno miesto ir Kauno rajono gyventojų. Autorė pabrėžia,

kad toks lankomumas nurodo, kad kas trečias kaunietis nesilankė ar kitais būdais nepatyrė kultūros teikiamų paslaugų ir veiklos, maža to, kultūros prieinamumą 2022 metais vertino prasčiau nei iki COVID-19 pandemijos sukeltų suvaržymų. Mažeikaitė (2023) daro prielaidą, kad, galimai, kultūrinuose renginiuose lankosi tik tie gyventojai, kurie įprastai visada lankosi tokio pobūdžio programose. Priešingai, tie visuomenės nariai, kurie nėra linkę lankytis kultūrinuose renginiuose, nebuvo suinteresuoti juose lankytis ir per KEKS2022 renginius. Autorės nuomone, ne visi gyventojai yra linkę naudotis kuriamomis kultūrinėmis gėrybėmis, tai patvirtina anksčiau atlikti tyrimai kitose kultūrinių įstaigų organizuojamose iniciatyvose (Mažeikaitė, 2023).

Apibendrinant projekto KEKS2022 rezultatus galima pastebėti, kad buvo sukurta didelė gausa kultūrinių gėrybių, ženkliai padidintas finansavimas Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybių kultūriniam tikslams pasiekti, miestas susilaukė tarptautinio dėmesio ir pripažinimo, subūrė bendruomenes, kūrėjus ir gyventojus vienam bendram tikslui – kultūrai. Tačiau kultūros indeksas Kauno mieste ir Kauno rajone išlieka žemas, jaučiamas didelis atotrūkis nuo kitų savivaldybių, ypač Kauno rajono atveju. Kultūros indekso rodikliai nurodo, kad nepaisant įvykusių permainų pastaraisiais metais, problema vis dar išlieka opi.

3. Vietos gyventojams kuriamos kultūros paslaugų vertės Kauno rajono savivaldybėje tyrimas

Išnagrinėjus mokslinius šaltinius, tarptautinius bei nacionalinius teisės aktus, toliau baigiamajame projekte siekiama išanalizuoti kultūros paslaugų kuriamą vertę vietos gyventojams Kauno rajono savivaldybėje bei nustatyti galimas alternatyvas kultūros paslaugų vertės didinimui. Šiam tikslui pasiekti, skyriuje pristatoma tyrimo metodika, išnagrinėta situacijos analizė, apibendrinami empirinio tyrimo duomenys.

3.1. Tyrimo metodika

Siekiant išanalizuoti kultūros paslaugų kuriamą vertę vietos gyventojams Kauno rajono savivaldybėje, buvo pasirinktas pirminių duomenų analizės metodas – kokybinis tyrimas. Pastarasis, pasak Žydžiūnaitės (2007), naudojamas norint surinkti konkrečius duomenis iš natūralios aplinkos, šiuo atveju kompetenciją analizuojamoje temoje turinčių žmonių, dirbančių su kultūros paslaugomis tiesiogiai. Šis tyrimo metodas pasižymi orientacija į analizuojamo reiškinio interpretaciją bei padeda atskleisti analizuojamo objekto priežastinius ryšius. Tuo tarpu kiekybinis tyrimas orientuojasi į analizuojamo reiškinio požymių matavimą skaičiais (Žydžiūnaitė, 2007). Pasak Tidikio (2003), kokybinis tyrimas padeda giliau išanalizuoti informaciją nei kiekybinis. Pastarasis yra selektyvus ir uždaras, apribojantis probleminį analizuojamo objekto lauką, tuo tarpu kokybinis – atviras, padedantis surinkti autentišką informaciją (Girdzijauskienė, 2006). Siekiant išanalizuoti kultūros paslaugų kuriamą vertę konkrečioje lokacijoje, tikslinga suprasti, kokiais būdais kultūros paslaugos kuria vertę vietos gyventojams, todėl matuoti kultūros vertės požymius skaitine išraiška nėra aktualu. Taip pat svarbu surinkti autentišką informaciją apie kuriamą vertę vietos gyventojams iš kompetenciją turinčių žmonių, kurie susiduria su analizuojamu objektu kiekvieną dieną. Dėl šių priežasčių pasirinktas būtent kokybinis tyrimo metodas – pusiau struktūruotas interviu. Šį pasirinkimą lėmė laisvesnė pokalbio forma bei galimybė užduoti papildomus klausimus pagal poreikį. Pusiau struktūruoto interviu būdu iš anksto sudaromas klausimynas, kurio laikomasi viso tyrimo metu, tačiau klausimus eigoje galima koreguoti, papildyti ar perfrazuoti, tokiu būdu užtikrinamas lankstumas skirtingų tyrimo situacijų atveju (Tidikis, 2003).

Kokybinis tyrimas – pusiau struktūruotas interviu buvo atliktas su aštuoniais ekspertais, turinčiais kompetenciją kultūros paslaugų teikimo vietos gyventojams srityje bei galinčiais pateikti patikimą ir išsamią informaciją apie analizuojamą temą. Tokiu tyrimo metodu siekta gauti kuo daugiau nestruktūruotų duomenų apie analizuojamą objektą. Šiuo tyrimu siekiama nustatyti, koks yra kultūros sritį Kauno rajono savivaldybėje koordinuojančiųjų ir įgyvendinančiųjų institucijų atstovų požiūris į kultūros paslaugų kuriamą vertę vietos gyventojams. Tyrimo klausimai numatyti iš anksto, siekiant lengvesnio bendravimo su informantais. Pastaruosius galima skirstyti į tris grupes pagal paskirtį.

Pirminių duomenų analizei papildyti taikyta antrinių duomenų analizė, kurios pagalba tiksliau apdorojami gauti pirminiai duomenys. Antrinių duomenų analizei naudoti moksliniai šaltiniai bei statistiniai duomenys, padedantys giliau identifikuoti problemas. Mišrus pirminių ir antrinių duomenų rinkimo metodas pasirinktas siekiant universaliai išanalizuoti problemą, remiantis informantų veiklos praktika bei pastoviais moksliniais šaltiniais.

Informantai buvo pasirinkti pagal analizuojamos temos specifiką. Vykdam atranką buvo atsižvelgta, kad visi informantai būtų Kauno rajono savivaldybės institucijų ir joms pavaldžių įstaigų atstovai, dirbantys kultūros paslaugas teikiančiose organizacijose ar kita darbine veikla susiję su

analizuojamos temos objektu. Pasirinkta apklausti skirtingų institucijų – LR Kultūros ministerijos, Kauno rajono savivaldybės, kultūros centrų, viešųjų įstaigų ir kitų kultūros paslaugas teikiančių įstaigų atstovus, siekiant išsiaiškinti skirtingus požiūrius į analizuojamą temą. Ekspertais pirminėje tyrimo stadijoje buvo pasirinkta 10 informantų, tačiau du iš jų atsisakė dalyvauti tyrime dėl laiko stokos ir asmeninių priežasčių. Todėl tyrime dalyvavo aštuoni informantai: trys Kauno rajono savivaldybės atstovai – vicemerė, taip pat Kauno rajono savivaldybės administracijos Kultūros, švietimo ir sporto skyriaus vyr. specialistė (anksčiau ėjusi ir VšĮ „Kaunas2022“ regioninių partnerysčių kuratorės pareigas) ir administracijos vyr. specialistas, atsakingas už paveldą (anksčiau ėjęs ir VšĮ „Kaunas2022“ regioninių partnerysčių kuratoriaus pareigas), vienas VšĮ „Kaunas 2022“ atstovas – regioninių partnerysčių kuratorius, trys skirtingų Kauno rajono kultūros centrų (Raudondvario, Vilkijos ir Ramučių) atstovai – direktoriai ir meno vadovai, Domeikavos kaimo bendruomenės centro pirmininkė, einanti ir Kauno rajono savivaldybės Tarybos nario pareigas. Ekspertai pateikė maksimaliai išsamią ir detalią informaciją apie analizuojamą temą bei pateikė galimas alternatyvas situacijos gerinimui. Lentelėje apačioje pateikiami su koduoti kokybiniame tyrime dalyvavę informantai, nurodant kokioje darbovietėje jie dirba. Kai kurie informantai atstovauja dvi įstaigas, pavyzdžiui dirba Kauno rajono savivaldybės administracijoje ir viešojoje įstaigoje „Kaunas2022“ arba dirba kultūros įstaigoje ir lygiagrečiai eina Kauno rajono savivaldybės tarybos nario pareigas. Dėl šių priežasčių informantai nėra skirstomi į grupes pagal vieną įstaigą, kuriai atstovauja. Siekiant objektyvesnio vertinimo, informantų vardai, pavardės ir užimamos pareigos yra koduojamos raidėmis (I) ir skaičiais (1-8), kad būtų galima juos atskirti. Taip pat nurodoma, koku būdu buvo vykdomas interviu (žr. 7 lent.).

7 lentelė. Informantų charakteristikos (sudaryta autorės, 2023)

Eil. Nr.	Informantų kodai	Darbovietė	Interviu vieta
1.	I.1	Kauno rajono savivaldybės (toliau – KRS) administracijos atstovas	KRS
2.	I.2	KRS Kultūros paveldo skyriaus atstovas	KRS
		VšĮ „Kaunas2022“ administracijos atstovas	
3.	I.3	VšĮ „Kaunas2022“ administracijos atstovas	Pokalbis telefonu
4.	I.4	KRS Kultūros, švietimo ir sporto skyriaus atstovas	KRS
		VšĮ „Kaunas2022“ administracijos atstovas	
5.	I.5	Kauno rajono Raudondvario kultūros centro atstovas	Pokalbis telefonu
6.	I.6	Kauno rajono Vilkijos kultūros centro atstovas	Pokalbis telefonu
7.	I.7	Kauno rajono Ramučių kultūros centro (RKC) atstovas	RKC
8.	I.8	Domeikavos kaimo bendruomenės centro atstovas	KRS
		KRS Tarybos narys	

Interviu klausimai. Tyrimo klausimai suformuluoti remiantis autorės išsikeltais tikslais, kuriais siekiama identifikuoti egzistuojančias problemas, apžvelgti Kauno rajono savivaldybės atvejo situaciją, įvertinti taikomas priemones bei išnagrinėti informantų nuomones apie siūlomas alternatyvas kultūros paslaugų kuriamos vertės didinimui. Interviu klausimynui sudaryti buvo išsikelti šie tikslai:

1. identifikuoti kultūros paslaugų kuriamos vertės vietos gyventojams problemines sritis ir apžvelgti esamą situaciją Kauno rajono savivaldybėje;
2. įvertinti teikiamų kultūros paslaugų priemones, išskiriant privalumus ir trūkumus;

3. išanalizuoti informantų rekomenduojamas alternatyvas, galinčias padėti didinti kultūros paslaugų kuriamą vertę vietos gyventojams.

Tyrimo instrumentas. Siekiant iširti kultūros paslaugų kuriamą vertę vietos gyventojams Kauno rajono savivaldybėje, buvo išgrynintos kategorijos, kuriomis remiantis buvo formuluojami interviu klausimai. Interviu klausimyną sudarė 10 pagrindinių klausimų. Lentelėje apačioje (žr. 8 lent.) pateikiamas suformuluotų struktūruoto interviu klausimų pagrindimas, pastaruosius grupuojant į tris skirtingas kategorijas, pagal analizuojamos **temos specifika**.

8 lentelė. Interviu klausimynas (sudaryta autorės, 2023)

Kategorija	Tyrimo klausimai	Ryšys su teorinėje dalyje nagrinėtais šaltiniais
Kultūros paslaugų kuriamos vertės samprata	1. Kaip Jūs suprantate kultūros paslaugų kuriamos vertės sampratą ir reikšmę? Kokią vertę šios paslaugos kuria vietos gyventojams? Kaip manote, kokią tiesioginę naudą gauna vietos gyventojai iš kultūros paslaugų kuriamos vertės?	Floridos (2022) teigia, kad kultūrinė vertė pasireiškia per turizmo ir ekonomikos vystymąsi, Redaelli (2016, p. 12-13) išskiria darbo vietų kūrimo naudą, Throsby, Zednik ir Araña (2021) pažymi nekilnojamojo turto vertės augimą, Kiaušienė ir Mikalauskiene (2022) kultūros kuriamą vertę įžvelgia darnaus vystymosi kontekste. Armbrecht (2012) teigia, kad kultūrinė vertė gyventojams yra tiesioginė ir netiesioginė.
Kultūros paslaugų prieinamumas vietos gyventojams	2. Remdamiesi darbine patirtimi išvardinkite, kokie veiksniai lemia kultūros paslaugų prieinamumą? Kuo prieinamumas svarbus vietos gyventojams? 3. Kokiomis priemonėmis Jūsų profesinėje veikloje gyventojai informuojami apie teikiamas kultūros paslaugas, jų prieinamumą? Kaip manote, kaip šių priemonių taikymas prisideda prie kultūros paslaugų kuriamos vertės vietos gyventojams? 4. Su kokiomis kultūros paslaugų teikimo vietos gyventojams problemomis esate susidūrę (-usi) savo profesinėje veikloje? Gal galite jas įvardinti? Kaip tos problemos buvo sprendžiamos?	Žalalytė (2020) teigia, kad kultūros paslaugų prieinamumas yra svarbi dedamoji dalis, siekiant skatinti kultūros plėtojimąsi savivaldybėse. Valstybės pažangos vizijoje „Lietuva 2050“ pažymima viešųjų paslaugų prieinamumo problematika ir situacijos gerinimas ateityje yra laikomas svarbiu uždaviniu valstybės lygmenyje („Lietuva 2050“, 2023) Europos Komisijos komunikatas didelį dėmesį skiria kultūrinėms veikloms, geresniam jų prieinamumui (Europos Komisija, 2021).
Kultūros paslaugų teikimo priemonės	5. Kokias priemones taiko Kauno rajono savivaldybė, siekdama didinti kultūros paslaugų prieinamumą? Kaip vertinate šių priemonių veiksmingumą? Kodėl? 6. Kokias priemones taikote savo įstaigoje, siekdami didinti kultūros paslaugų prieinamumą? Kaip vertinate šių priemonių veiksmingumą? Kodėl?	Erdvinės kultūros paslaugų tinklo analizė nagrinėjo, kokiomis priemonėmis galima pagerinti kultūrinių paslaugų prieinamumą visuose Lietuvos regionuose ir savivaldybėse (Kurk Lietuvai, 2020). Pasak Deviatnikovaitės (2019) savivaldybės pagal įstatymus yra atsakingos už kultūros paslaugų teikimą ir kokybinius rodiklius.
Teikiamų kultūros paslaugų kokybė ir vertė	7. Įvardinkite, Jūsų manymu, pagrindines problemas, trikdančias teikiamų kultūros paslaugų kokybę bei jų kuriamą vertę? 8. Kaip manote, kokią kultūros paslaugų vertę sukūrė projektas „Kaunas Europos kultūros sostinė 2022“? Ar kultūros paslaugų kokybė Kauno rajono savivaldybėje padidėjo šiam projektui pasibaigus? Kodėl?	Lietuvos kultūros politikos strategijoje „Kultūra 2030“ vienas iš pagrindinių tikslų yra kultūrinių paslaugų vertės didinimas („Kultūra 2030“, 2019). Mažeikaitė (2023) teigia, kad Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybėse 2022 metais buvo sukurta plati Europos kultūros sostinės statusą turinčio miesto programos vertė <...>, tačiau programose apsilankė tik du trečdaliai Kauno miesto ir Kauno rajono gyventojų. Pasibaigus projektui „Kaunas Europos kultūros sostinė 2022“ organizatoriai

		pranešime spaudai teigė, kad išaugo turizmas, pritrauktas tarptautinės žiniasklaidos dėmesys, sukurtas kultūrinis palikimas, pritraukta daugybė rėmėjų, padėjusių įgyvendinti iniciatyvas (Kaunas-2022. Pranešimas spaudai, 2022).
Rekomendacijos ir galimos alternatyvos kultūros paslaugų kuriamos vertės didinimui	9. Kokias priemones siūlytumėte taikyti, siekiant kad kultūros paslaugų kuriama vertė vietos gyventojams didėtų? 10. Kokias priemones siūlytumėte taikyti, kad gyventojams būtų užtikrintas kokybiškas kultūros paslaugų teikimas, o sukuriama vertė turėtų tiesioginę įtaką jų gyvenimo kokybės gerinimui?	Mažeikaitė (2023) teigia, kad ne visi gyventojai yra linkę naudotis kuriamomis kultūrinėmis gėrybėmis. Evans (2020) pabrėžia, kad kultūros įstaigos atitinka šiuolaikinius visuomenės poreikius, tačiau svarbu išsiaiškinti, kaip jos gali prisidėti prie gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo, o svarbiausia, prie vertės kūrimo gyventojams. Cliff (2012) geresnę gyvenimo kokybę sieja su dalyvavimu kultūriniame gyvenime.

Tolimesnėje tyrimo eigoje kategorijos skaidomos į subkategorijas, pateikiant surinktų duomenų rezultatus lentelėse. Skaidymas į subkategorijas padeda lengviau identifikuoti problemines sritis, išanalizuoti esamą situaciją ir išsiaiškinti, kaip kuriama kultūros paslaugų vertė vietos gyventojų atžvilgiu.

Tyrimo duomenų analizė: tyrimo duomenys buvo analizuojami remiantis kokybinio turinio analizės metodu, juos transkribuojant. Gauti duomenys buvo sintetinami grupuojant juos į kategorijas, pateikiami apibendrinimai bei išvados. Pusiau struktūruoto interviu duomenims analizuoti pasirinktas kokybinės turinio analizės metodas ir fenomenologinė analizė, kurių pagalba galima išvengti neapibrėžtų informantų išsakytų minčių bei paviršutiniško vertinimo, analizuojant duomenis nuosekliai. Kokybinė turinio analizė, priešingai nei kiekybinė, pasižymi kūrybišku interpretavimu, siekiant išgryninti informantų atsakymuose esančias prasmes (Žydžiūnaitė, 2007). Tuo tarpu fenomenologinė duomenų analizė taikyta, kad būtų galima giliau suvokti, identifikuoti ir interpretuoti fenomeno esmę, remiantis skirtingais požiūriais (Bitinas ir kt., 2008). Analizuojama, kaip informantai (kultūros paslaugų srityje dirbantys kvalifikuoti specialistai) suvokia kultūros paslaugų kuriamą vertę vietos gyventojams (fenomeną), kokias mato problemas bei galimas alternatyvas problemų sprendimui. Taikant šį analizės metodą, nesivadovaujama išankstinėmis nuostatomis, remiamasi tiriamojo asmeniniu požiūriu bei suvokiama, kad nuomonė gali būti subjektyvi (Strazdienė, 2009). Informantams buvo leista susipažinti su iš anksto suformuluotais klausimais, kad būtų pasiruošę į juos atsakyti išsamiai ir kokybiškai. Interviu buvo atliekami dviem būdais – telefonu ir susitikimo metu. Vieno interviu trukmė vidutiniškai truko apie 45 minutes. Visi informantai prieš interviu buvo supažindinti su teise į konfidencialumą pagal poreikį. Visi informantai sutiko, kad būtų viešinama jų darbovietė ir einamos pareigos, tik du iš jų pageidavo, kad jų pavardės nebūtų viešinos, todėl pasirinkta užkoduoti visus vardus ir pavardes.

Atliekant kokybinį tyrimą, svarbu įsivertinti galimas rizikas ir sprendimo būdus. Pasak Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016, p. 58), interviu metu yra rizika su informantu „įsitraukti į diskusiją nejučia, taip darant įtaką gaunamiems duomenims“, todėl svarbi savikontrolė ir budrumas. Taip pat autorės pažymi, kad tyrimo metu informantas iš emocijos gali papasakoti tai, ko neplanavo, todėl tyrėjas „įsipareigoja tyrimo dalyviui išlaikyti konfidencialumą“ (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016, p. 58). Autorės rekomenduoja „vengti sensacingų išvadų ir sąmoningai ignoruoti tokius duomenis, kurie

neatspindi realios situacijos“ (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016, p. 59). Dėl šių priežasčių, atliekant tyrimą, buvo pasirinkta duomenis nuasmeninti, užkoduoti informantus bei korektiškai pateikti tyrimo duomenis, atliekant sąmoningą ir visumą atspindinčią tokių duomenų analizę.

3.2. Kultūros paslaugų kuriamos vertės didinimo priemonės Kauno rajono savivaldybėje

Kauno rajono savivaldybėje už kultūros politikos įgyvendinimą, koordinavimą ir kultūros paslaugų organizavimą atsakingas Kauno rajono savivaldybės administracijos Kultūros, švietimo ir sporto skyrius. Tuo tarpu už kultūros paslaugų teikimą atsakingos kultūros įstaigos, kurių viso rajone yra dešimt:

1. Babtų kultūros centras su jam priklausančia 1 laisvalaikio sale;
2. Ežerėlio kultūros centras su jam priklausančiomis 4 laisvalaikio salėmis ir gotikine Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia Zapyškyje;
3. Garliavos kultūros centras su jam priklausančiomis 3 laisvalaikio salėmis;
4. Ramučių kultūros centras su jam priklausančiomis 4 laisvalaikio salėmis;
5. Raudondvario kultūros centras su jam priklausančiomis 3 laisvalaikio salėmis;
6. Samylų kultūros centras su jam priklausančiomis 2 laisvalaikio salėmis;
7. Vilkijos kultūros centras su jam priklausančiomis 4 laisvalaikio salėmis;
8. Kauno rajono muziejus ir 4 jo filialai;
9. Kauno rajono savivaldybės viešoji biblioteka ir 30 jos filialų;
10. VŠĮ „Raudondvario dvaras“ (Kauno rajono savivaldybė, 2023).

Išvardintuose kultūros centruose veiklą vykdo 72 mėgėjų meno kolektyvai bei 86 studijos ir/ar klubai, veikiantys visuomeniniu ar apmokamu pagrindu (Kauno rajono savivaldybė, 2023). Empirinio tyrimo informantais pasirinkti keliose iš šių įstaigų dirbantys asmenys, kurie su kultūros paslaugų organizavimu, koordinavimu, įgyvendinimu ir teikimu susiduria kiekvieną darbo dieną. Svarbu paminėti, kad Kauno rajono savivaldybėje yra net keturi kultūros sostinės vardu nominuoti miestai ir miesteliai. 2017 metais Raudondvaris tapo mažąja Lietuvos kultūros sostine, 2020 metais šiuo vardu buvo nominuota Kačerginė, o 2023 metais – Kulautuva. Kaip ir minėta prieš tai, reikšmingiausia kultūros sostinės vardo nominaciją buvo pelnęs Kaunas ir Kauno rajonas, iškovojęs Europos kultūros sostinės titulą 2022 metais (Kauno rajono savivaldybė, 2023). Šie pasiekimai įrodo, kad savivaldybei yra svarbi kultūros paslaugų kuriama vertė ir jos didinimas.

Vienas svarbiausių Kauno rajono savivaldybės dokumentų – 2022 metais patvirtinta „Kauno rajono savivaldybės kultūros strategija 2022–2027 m.“ (toliau – KRS), kurios paskirtis „užtikrinti reikšmingą kultūros indėlį, kuriant darnią Lietuvos visuomenę, orų nacionalinį ir europietiška tapatumą, socialinę ir ekonominę gyventojų gerovę, tarptautinį valstybės prestižą ir konkurencingumą“ (Kauno rajono savivaldybė, 2022, p. 3). Šia strategija siekiama išgryninti pagrindines „savivaldybės kultūros plėtros kryptis iki 2027 m.“ bei viziją, kaip tą plėtrą įgyvendinti, numatant prioritetus bei išsikeliant tikslus (Kauno rajono savivaldybė, 2022, p. 4). Strategijoje pažymima, kad „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“ buvo reikšmingas projektas, paskatinęs Kauno miestą ir Kauno rajono savivaldybę glaudžiau bendradarbiauti bei siekti tolimesnės kultūrinių jungčių plėtros (Kauno rajono savivaldybė, 2022). Strategijos kryptys, tikslai ir uždaviniai pateikiami lentelėje apačioje (žr. 9 lent.).

9 lentelė. KRS kryptys, tikslai, uždaviniai (sudaryta autorės, remiantis Kauno rajono savivaldybės kultūros strategija 2022–2027 m., 2023)

STRATEGINIS TIKSLAS			
Darniai visuomenei ir gerovei kurti įtrauki kultūra			
I KRYPTIS	II KRYPTIS		III KRYPTIS
Subalansuota ir integrali kultūros politika	Kūrybinga asmenybė ir tvirtos tapatybės visuomenė		Vertę kurianti kultūra
1 tikslas Stiprinti valstybinio, savivaldos ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimą, mažinant kultūrinę atskirtį ir netolygumus.	2 tikslas Skatinti kurti ir dalyvauti kultūroje.	3 tikslas Formuoti savo tapatumą kuriančios visuomenės kritinį mąstymą ir pilietiškumą.	4 tikslas Kurti tvarią socialinę ir ekonominę kultūros vertę nacionalinei pažangai.
1.1 uždavinys: Užtikrinti lyderystę ir funkcijų proporcingumą kultūros įstaigų tinkle.	2.1 uždavinys: Ugdyti ir palaikyti talentus, suteikiant tinkamas sąlygas kūrybai skirtingose meno srityse.	3.1 uždavinys: Stiprinti gyventojų ir institucijų atsparumą informacinėms grėsmėms, pilietinį aktyvumą ir žinias.	4.1 uždavinys: Užtikrinti kultūros politikos vaidmenį formuojant ir įgyvendinant nacionalinius prioritetus.
1.2 uždavinys: Didinti kultūros ir meno įstaigų veiklos kokybę ir efektyvumą, optimaliai paskirstant paslaugas jų tinkle	2.2 uždavinys: Skatinti tolygų, aukštos vertės ir įvairių raiškos formų kultūros prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms.	3.2 uždavinys: Stiprinti visuomenės kritinį mąstymą, profesionaliai vertinant kultūros reiškinius.	4.2 uždavinys: Sutelkti kultūros išteklius socialiniam kapitalui ugdyti.
1.3 uždavinys: Užtikrinti kultūros srities žmoniškųjų išteklių tvarumą, sutelkiant resursus ir siekiant tolygaus jų paskirstymo	2.3 uždavinys: Plėtoti dalyvavimą įvairioje kūrybinėje veikloje, ugdant kultūrinės kompetencijas visą gyvenimą.	3.3 uždavinys: Plėtoti nacionalinį sąmoningumą, materialaus ir nematerialaus paveldo pažinimą šiuolaikinėje visuomenėje.	4.3 uždavinys: Skatinti kultūros ir kūrybinių industrijų verslumą ir dalyvavimą kuriant inovacijas.

Apžvelgiant pagrindines kryptis galima pastebėti, kad strategijoje orientuojamasi į kultūros politikos integralumą, kūrybingumą, kultūrinį identitetą bei vertės kūrimą. Kaip pastebėta analizuojant mokslinius šaltinius teorinėje dalyje, keli autoriai išskiria kūrybingumą ir kultūrinį identitetą kaip pagrindines kultūros priemones, kurių pagalba formuojama kultūros paslaugų kuriama vertė. Tuo tarpu politikos integralumo klausimas teorinėje dalyje nebuvo analizuotas, tačiau iš strategijoje keliamų tikslų galima pastebėti, kad siekis stiprinti valstybės, savivaldybių ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimą įrodo, kad bendradarbiavimo stoka yra probleminė sritis. Analizuojamai temai aktuali trečioji strategijos kryptis, kurios tikslas yra socialinė ir ekonominė kultūros vertė. Teorinėje dalyje analizuoti mokslininkai nurodo šias dvi dedamąsias kaip itin svarbias, siekiant kurti kultūros paslaugų vertę. Strategijoje socialinės ir ekonominės kultūros vertės kūrimui numatomos priemonės – stiprinti kultūros politikos vaidmenį, sutelkti kultūros išteklius socialinio kapitalo ugdymui bei skatinti verslumą, kultūros ir kūrybinių industrijų srityse. Apibendrinant strategijos kryptis, tikslus ir uždavinius, keliamus KRS, galima teigti, kad egzistuoja valstybinio, savivaldos ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimo problematika, tai nurodo pirmasis tikslas ir jo uždaviniai,

o kultūros paslaugų vertės kūrimas yra prioritetinga kryptis Kauno rajono savivaldybės kultūros strategijoje. Tai nurodo, kad kultūros paslaugų kuriamai vertei turi būti skiriamas dėmesys šių dienų ir ateities perspektyvose.

Analizuojamai temai svarbi Kauno rajono savivaldybės tarybos iniciatyva – kasmetinė kultūros premija. Pastaroji skiriama remiantis Kauno rajono savivaldybės mero potvarkiu, o premijos dydis siekia 24 bazines socialines išmokas. 2023 metų sausį ši išmoka buvo pakelta iki 49 Eurų (LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2023), tai reiškia, kad kultūros premiją sudaro 1176 eurų. „Premija siekiama įvertinti ir paskatinti kultūros srities kūrėjus, tyrėjus ir kultūros darbuotojus dalyvauti kultūriniame gyvenime, siekti profesinio tobulėjimo kultūros, bibliotekininkystės, muziejininkystės bei darbo su vaikais ir jaunimu srityse“ (Kauno rajono savivaldybės taryba, 2023, p. 1). „Premijai gauti gali būti nominuojami kultūros centrų, muziejaus, viešosios bibliotekos, VŠĮ Raudondvario dvaras darbuotojai ir kitų įstaigų darbuotojai, kurių savininkė yra Kauno rajono savivaldybė. Taip pat asmenys, nusipelnę Kauno rajono kultūrai“ (Kauno rajono savivaldybės taryba, 2023, p. 1). Tokia iniciatyva skatina kultūros srityje dirbančius asmenis puoselėti kūrybingumą, tobulinti profesinius įgūdžius bei kurti kultūrinę vertę savivaldybės lygmenyje per kultūrinių paslaugų teikimo priemones.

Kitas svarbus projektas – „Šiuolaikinės seniūnijos“, kuriuo siekiama užtikrinti KEKS2022 tęstinumą Kauno rajono savivaldybėje (VŠĮ „Kaunas 2022“, 2023). Tai kūrybinė programa, skirta stiprinti vietos bendruomenes ir puoselėti Kauno rajono kultūrą, kurios organizatoriai – VŠĮ „Kaunas 2022“. Šiuo projektu siekiama įtraukti didesnę skaičių gyventojų, menininkų ir potencialių partnerių į meną ir kultūrą bei praplėsti vietos bendruomenių požiūrį į kultūros teikiamas paslaugas ir vertę. Vietos bendruomenių ir kultūros operatorių komunikacijos skatinimas, pasak projekto įkūrėjų, yra kultūrinių veiklų pagrindas, lemiantis kultūrinį identitetą. Projekte suformuluoti šie uždaviniai:

1. praplėsti vietos bendruomenių požiūrį į meną, kūrybą bei kultūrą;
2. sukurti sąlygas vietos infrastruktūros ir žmogiškųjų išteklių panaudojimui, stiprinant kultūros bei meno sklaidą Kauno rajone;
3. didinti abipusio dialogo tarp vietos bendruomenių ir kultūrinių įstaigų galimybes, suteikiant erdvę horizontaliosiomis praktikomis paremtai komunikacijai;
4. ugdyti bei stiprinti vietos bendruomenių ir kultūros įstaigų kūrybiškumo ir kultūrinės veiklos įgyvendinimo įgūdžius;
5. stiprinti vietos gyventojų norą puoselėti gyvenamąją aplinką ir ja didžiuotis (VŠĮ „Kaunas 2022“, 2023).

Apžvelgiant uždavinius galima pastebėti, kad orientuojamasi į kultūros puoselėjimą ir sklaidą, pasitelkiant vietos gyventojus ir kultūros operatorius. Didelė reikšmė skiriama komunikacijos ir įgūdžių gilinimui. Projekte dalyvauja Akademijos, Babtų, Domeikavos, Ežerėlio, Garliavos, Kačerginės, Karmėlavos, Kulautuvos, Lapių, Linksmakalnio, Raudondvario, Ringaudų, Rokų, Samylų ir Vilkijos seniūnijos, o jas atstovauja kultūros operatoriai. Kai seniūnija įsitraukia į projektą, pirmiausia vyksta bendruomenės identiteto tyrimas, siekiant išsiaiškinti bendruomenių ryšį su menu ir kultūra bei jų poreikius. Surinkus ir įvertinus tyrimo rezultatus, kiekvienai bendruomenei siūlomos meno sritys ir kryptys, atitinkančios jų poreikius. Vėliau ieškoma menininkų Lietuvoje ir užsienyje, kurie padėtų organizuoti menines ir kultūrinės veiklas seniūnijose. Projekto organizatoriai džiaugiasi atliktais darbais ir teigia, kad toks būdas padeda surasti bendruomenei ir jos savitam identitetui tinkamiausias meno sritis ir kultūros paslaugas (VŠĮ „Kaunas 2022“, 2023).

Analizuojamai temai aktualu ir būtina pažymėti, jog pasibaigus KEKS titulo metams, Kauno rajono savivaldybės tarybos 2023 m. sausio 26 d. sprendimu Nr. TS-47 patvirtintas Kauno rajono savivaldybės kultūros projektų „Šiuolaikinės seniūnijos“ atrankos ir finansavimo tvarkos aprašas (Kauno rajono savivaldybė, 2023), kuriuo užtikrinamas KEKS2022 programos tęstinumas savivaldybės teritorijoje, suformuoto arba formuojamo kultūrinio identiteto plėtra, teikiamų kultūros paslaugų kokybės didinimas, įtraukiosios kultūros vizijos įgyvendinimas. Šiuo sprendimu „Šiuolaikinių seniūnijų“ programos finansavimo atsakomybė iš VŠĮ „Kaunas 2022“ perkeliama Kauno rajono savivaldybės administracijai, taip užtikrinant programos tęstinumą ir sklaidą, pasibaigus KEKS titulo metams.

Apibendrinant kultūros paslaugų kuriamos vertės didinimo priemones Kauno rajono savivaldybėje galima pastebėti, kad savivaldybėje veikia daug skirtingų kultūros įstaigų, kurioms kultūros paslaugų kuriama vertė ir jos didinimas yra prioritetas. Tai įrodo savivaldybės strategijoje „KRS 2022–2027 m“ formuojamos pagrindinės kryptys, tikslai ir uždaviniai. Pastarieji orientuojasi į šio darbo tyrimo objektą – kultūros paslaugų kuriamą vertę vietos gyventojams. Socialinės ir ekonominės vertės kūrimas bei gilesnis tarpinstitucinis bendradarbiavimas, nurodomi strategijos tiksluose, yra šiam baigiamajam projektui aktualūs klausimai, kurie bus nagrinėjami kitame poskyryje – tyrimo duomenų analizėje. „Šiuolaikinių seniūnijų“ tęstinis kūrybinis projektas orientuotas į gilesnę Kauno rajono savivaldybės kultūros įstaigų ir vietos gyventojų komunikaciją bei kultūros paslaugų ir meno sričių praplėtimą, orientuojantis į konkrečios seniūnijos poreikius ir identitetą.

3.3. Tyrimo rezultatų analizė

Šiame poskyryje pateikiama empirinių duomenų analizė, kuri skirstoma į tris poskyrius pagal išsikeltus tyrimo klausimus. Interviu klausimai buvo sugrupuoti į kategorijas, o sutampanti informantų nuomonė pateikiama lentelėse, skirstant jų teiginius ir įžvalgas į subkategorijas. Toks skaidymas padeda tiksliau analizuoti gautus empirinius duomenis, identifikuoti problemines sritis bei išsiaiškinti, kaip kuriama kultūros paslaugų vertė Kauno rajono savivaldybės vietos gyventojams.

3.3.1. Kultūros paslaugų kuriamos vertės samprata ir prieinamumas vietos gyventojams

Šiame poskyryje analizuojama kultūros paslaugų kuriamos vertės samprata ir reikšmė, tiesioginė nauda vietos gyventojams bei kultūros paslaugų prieinamumas Kauno rajone, remiantis informantų nuomone. Pirmosios kategorijos klausimai apima kultūros paslaugų kuriamos vertės sampratą ir reikšmę, svarbiausios įžvalgos pateikiamos lentelėje apačioje (žr. 10 lent.).

10 lentelė. Kauno rajono savivaldybės informantų nuomonė apie kultūros paslaugų kuriamos vertės sampratą ir reikšmę (sudaryta autorės, 2023)

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai
Kultūros paslaugų kuriamos vertės samprata ir reikšmė	Vertės samprata skirtinga priklausomai nuo konteksto	„Vertės samprata gali skirtis priklausomai nuo to, kaip žmonės vertina kultūros paslaugas ir kaip jos atitinka jų poreikius ir lūkesčius“ (I.8) „<...> vertę galima interpretuoti ir suvokti skirtingai, priklausomai nuo požiūrio kampo ar konteksto. Kultūros srities darbuotojai ją suvoks per naudą gyventojams, o gyventojai per tai, kiek jiems tai lengvai pasiekama ir apskritai patrauklu“ (I.5)

		„<...> kultūra ir jos paslaugos suteikia galimybę pažinti savo tapatybę, gyvenamosios vietos paveldą, aktyviai įsitraukti į vietokūrą, bendruomeninę veiklą“ (I.2)
	Vertė yra daugiasritė	„Kultūros paslaugų reikšmė atsiskleidžia per ekonominę ir socialinę vertę, gerą savijautą, sveikatą ir pan., vadinasi, jei yra kultūros paslaugos, yra ir vertė“ (I.3) „<...> kultūros paslaugų kuriama vertė yra daugiasritė – ekonominė, socialinė, edukacinė, integracinė“ (I.6) „Kultūros paslaugų vertė atsiskleidžia per socialinius ir ekonominius veiksnius, jų vystymąsi lokaliai“ (I.1)
	Vertė pasireiškia per edukaciją ir naudą gyventojams	„Kultūros paslaugos – tarsi kultūrinė edukacija – patraukli, interaktyvi ir prieinama skirtingoms gyventojų grupėms“ (I.7) „vertės samprata <...> kokią tiesioginę naudą gyventojams paslaugos sukuria“ (I.1) „<...> viena iš pagrindinių edukacijos priemonių moko žmones priimti, suprasti ir veikti“ (I.3)
	Vertė koreliuoja su emocine gerove	„kultūros paslaugos ir jų vertė labai glaudžiai koreliuoja su vietos mikroklimatu ir žmonių gera savijauta ir jausena“ (I.4)

Išanalizavus lentelėje pateiktus informantų teiginius galima pastebėti, kad informantai kultūros paslaugų kuriamos vertės sampratą interpretuoja skirtingai, priklausomai nuo požiūrio kampo. Informantas (I.8) sampratą aiškina per žmogaus gyvenimo ciklą prizmę ir kur juose atsiranda kultūros paslaugų vertė: „Gyvenimo cikle žmogui užtikrinamos sąlygos išgyventi ir gyventi. Būtent tame lygmenyje „gyventi“ – gaunama kultūros ir jos teikiamų paslaugų vertė. Vertės samprata gali skirtis priklausomai nuo to, kaip žmonės vertina kultūros paslaugas ir kaip jos atitinka jų poreikius ir lūkesčius. Priimtina vadovautis ne tik bendrai priimtinomis normomis, bet teikiamą paslaugą praleisti per savo „vidinį vertintoją“. Tai reiškia, kad vertės samprata skiriasi priklausomai nuo asmens vidinių gebėjimų suvokti ir vertinti gaunamą naudą. Panašias išvalgas pateikia informantas (I.5): „Kultūros srities darbuotojai ją suvoks per naudą gyventojams, o gyventojai per tai, kiek jiems tai lengvai pasiekama ir, apskritai, patrauklu“. Remiantis išsakyta nuomone galima teigti, kad paslaugų teikėjai ir gavėjai vertę suvokia skirtingai. Gilesnį kultūros paslaugų teikiamos vertės suvokimą pateikia informantas (I.4). Pasak jo, paslaugos ir vertė turi glaudžias sąsajas su mikroklimatu konkrečioje lokacijoje ir vietos gyventojų gera savijauta: „<...> jei mikroklimatas ir savijauta gera, paslaugos bus vertinamos teigiamai, o kultūros paslaugų kuriamos vertės samprata siesis su gera patirtimi vietos gyventojų ir paslaugų teikėjų atžvilgiu“. Remiantis šia nuomone galima teigti, kad vertė koreliuoja su emocine gerove ir tai, dažnu atveju, lemia kultūros paslaugų kuriamos vertės sampratos suvokimą ir vertinimą.

Kultūros reikšmę informantai identifikuoja remdamiesi socialiniais ir ekonominiais naudingumo veiksniais, teigdami, kad vertė yra daugiasritė. Informantas (I.6) teigia, kad ekonominė kultūrinių paslaugų teikiama nauda pasireiškia per darbo vietų kūrimą toliau nuo miesto esančiose lokacijose: „Ekonominė nauda labiausiai atsispindi labiau nuo miesto nutolusiose gyvenvietėse, kuomet kultūros operatorius kuria darbo vietas, įdarbindamas vietos gyventojus“. Pasak jo (I.6), socialinė vertė atsiskleidžia per užimtumą: „Antroji vertė – socialinis užimtumas <...>. Tai ypač aktualu vaikams bei senjorams, kuomet nemokamų edukacijų ar repeticijų metu sudaromos sąlygos plėtoti socialinius

ryšius, edukuotis, saugiai praleisti dalį laiko po pamokų, gyvenant socialinės rizikos šeimose“. Panašias įžvalgas pateikia ir kitas informantas (I.3), išskirdamas turizmo indėlį, padedantį vietiniam verslui ir ekonomikai augti: „Kultūra sukuria turizmo produktus, savigarbą, įkvepia tolimesnei veiklai ir naujoms idėjoms, kurios ne tik veikia kaip žmogaus saviraiška, bet ir yra daug kam pragyvenimo šaltinis, verslas, ekonominė vertė miestui ar šaliai – sukuria darbo vietas, didina pajamas ir prisideda prie ekonominio augimo <...> tai padeda žmogaus, miesto, šalies identitetui, atpažįstamumui, istorijos sukūrimui ir jos plėtrai“. Informantas (I.1) taip pat pastebi ekonominių ir socialinių naudingumo veiksnių svarbą vertės sampratai bei tiesioginei gyventojų naudai: „Kultūros paslaugų vertė atsiskleidžia per socialinius ir ekonominius veiksnius, jų vystymąsi lokaliai ir kokią tiesioginę naudą gyventojams paslaugos sukuria, o tiesioginė nauda pasireiškia per bendro visuomeninio ir individualaus intereso atliepimą konkrečiose vietovėse, ekonomikos augimą, socialinę bendrystę, identiteto saugojimą“. Apibendrinant šią kategoriją galima teigti, kad dauguma informantų nuomonių sutampa – jie išskiria panašias įžvalgas apie kultūros paslaugų kuriamos vertės reikšmę. Vertės samprata mokslinių šaltinių analizės dalyje aiškinama panašiai, kaip ir informantų išsakytoje nuomonėje, – vertė yra sudėtingai apibrėžiama, priklausomai nuo konteksto, pasižymi ekonominiais ir socialiniais veiksniais. Teorinėje dalyje analizuotuose moksliniuose šaltiniuose šie veiksniai taip pat buvo išskiriami. Ekonominį veiksnių išskyrė Floridos (2022), teigdamas, kad kultūros paslaugų kuriama vertė pasireiškia per turizmo ir ekonomikos vystymąsi, kai kultūriniai objektai tampa traukos vietomis turistams. Kitas autorius (Redaelli, 2016) išskyrė, kad kultūros įstaigos suteikia daugiau galimybių įsidarbinti konkrečioje vietovėje bei plečia kultūros sektoriaus darbo vietų potencialą ateityje. Autoriai Throsby, Zednik ir Araña (2021) teigė, kad kultūros paslaugų kuriama vertė pasižymi nekilnojamojo turto vertės augimu. Tuo tarpu socialinį veiksnių išskyrė Korn (2018) teigdamas, kad vertė pasireiškia per švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą. Autoriai Silva ir Alvarez-Castro (2017) socialinę naudą išskyrė remdamiesi bendruomenių sanglauda. Pasak informantų, vertė glaudžiai siejasi su gera emocine sveikata, socializacija bei identitetu. Geresnę gyvenimo kokybę, sveikatą ir bendrą gyventojų gerovę pažymėjo Clift (2012) teigdamas, kad dalyvavimas kultūriniame gyvenime daro teigiamą poveikį gyventojams. Remiantis informantų nuomone, kultūros teikiamos paslaugos padeda saugoti ir puoselėti valstybės, miesto ir žmogaus identitetą. Pruskus (2013) taip pat teigia, kad kultūriniai identitetai susieja žmones, o kultūros teikiamos paslaugos tuos identitetus saugo ir puoselėja.

Analizuojant interviu duomenis galima pastebėti, kad informantai kultūros paslaugų kuriamą vertę gretina su tiesiogine nauda gyventojams. Mokslinės literatūros analizės dalyje nagrinėta tiesioginės naudos gyventojams sritis atskleidė, kad naudingumas vietos gyventojams sunkiai išmatuojamas, tačiau turi bendruosius požymius – viešojo intereso patenkinimo siekį, socialinių grupių poreikių atliepimą, kūrybingumo ir identiteto požymius. Panašios įžvalgos atrandamos ir informantų nuomonėse. Informantų atsakymai grupuojami subkategorijose apima identitetą ir kūrybingumą, socializacijos aspektą, gyventojų poreikių atliepimą, emocinę gerovę ir sveikatą bei ekonominio naudingumo faktorių (žr. 11 lentelė).

11 lentelė. Kauno rajono savivaldybės informantų nuomonė apie kultūros paslaugų tiesioginę naudą vietos gyventojams (sudaryta autorės, 2023)

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai
------------	---------------	----------------------

Kultūros paslaugų tiesioginė nauda vietos gyventojams	Identitetas ir kūrybingumas	<p>„<...> padeda išlaikyti mūsų tautos identitetą, kūrybingumą“ (I.1)</p> <p>„<...> lavina nacionalinių kultūros tradicijų, moderniosios kultūros ir meno suvokimą, ugdo kūrybingumą“ (I.7)</p> <p>„<...> savirealizacija dalyvaujant mėgėjų meno veikloje <...>“ (I.5)</p> <p>„<...> įkvepia tolimesnei veiklai ir naujoms idėjoms <...> skatina žmogaus savirašką <...> padeda žmogaus, miesto, šalies identitetui, atpažįstamumui, istorijos sukūrimui ir jos plėtrai“ (I.3)</p>
	Socializacija	<p>„<...> padeda žmogui socializuotis, rasti savo bendraminčius, bendruomenę, socialinę aplinką“ (I.3)</p> <p>„<...> teikia pagrindą ir stimulą burtis bendruomenėms, kuriant kūrybingą visuomenę“ (I.7)</p> <p>„<...> sudaro galimybes vietos bendruomenėms ir individams pažinti kitą žmogų, bendruomenę, kitą kultūrą, kitą tapatybę <...> praplėsti akiratį“ (I.2)</p> <p>„<...> socialiniai ryšiai ir socialinė integracija, kai sudaromos sąlygos dalyvauti, stebėti, bendrauti, įsitraukti į bendruomenę kuriančius ir auklėjančius, mokančius procesus“ (I.8)</p> <p>„Kultūros paslaugos apima švietimą, poilsį ir socializaciją, o šie komponentai tiesiogiai siejasi tiek su asmenine, tiek su visuomenine gerove“ (I.4)</p> <p>„<...> sudaromos sąlygos plėtoti socialinius ryšius, edukuotis, saugiai praleisti dalį laiko po pamokų, gyvenant socialinės rizikos šeimose. <...> nuo karo pabėgusių ukrainiečių socialinė integracija į vietos bendruomenes“ (I.6)</p> <p>„<...> komandinis darbas, teikiantis bendravimo džiaugsmą ir suteikiantis galimybę dar labiau integruotis į bendruomenę“ (I.5)</p>
	Ekonominė nauda	<p>„<...> kultūros operatorius kuria darbo vietas, įdarbindamas vietos gyventojus <...> paslaugas bei prekes perka iš vietos verslų, individualia veikla besiverčiančių gyventojų“ (I.6)</p> <p>„<...> sukuriamos darbo vietos, skatinami socialiniai verslai, turizmas“ (I.8)</p>
	Emocinės sveikatos palaikymas	<p>„<...> socialinis užimtumas padeda palaikyti emocinę sveikatą per mėgėjų meno ar kitas klubines veiklas“ (I.6)</p> <p>„<...> turiningai praleistas laisvalaikis, geros emocijos ir savivertės augimas <...>“ (I.5)</p> <p>„Vietos gyventojų turiningo laisvalaikio, užimtumo organizavimas, pramogos, tradicijų puoselėjimas, poilsio forma, kuri teigiamai veikia bendrą psichinę sveikatą ir nuotaiką“ (I.8)</p>
	Poreikių atliepimas	<p>„<...> tiesioginė nauda pasireiškia per bendro visuomeninio ir individualaus intereso atliepimą konkrečiose vietovėse“ (I.1)</p> <p>„<...> siekianti sukurti kažką naujo ir produktyvaus, atliepiančio šiuolaikines aktualijas ir gyventojų poreikius“ (I.5)</p>

Išanalizavus lentelėje pateiktas informantų įžvalgas galima pastebėti, kad tiesioginė nauda turi sąsają su gyventojų kūrybiškumu, saviraiška, savirealizacija ir bendruomeniškumu. Informantas **(I.7)** pastebi, kad kultūros paslaugų gerinimas ir investavimas į jų kokybę, sukuria ilgalaikę ir įvairiapusę vertę: „Kultūros paslaugos ir investicijos į jas, kuria ilgalaikę daugybinę naudą – lavina nacionalinių kultūros tradicijų, moderniosios kultūros ir meno suvokimą, ugdo kūrybingumą, teikia pagrindą ir stimulą burtis bendruomenėms, kuriant kūrybingą visuomenę“. Savirealizacijos, saviraiškos ir integracijos į bendruomenę naudą pastebi ir kitas informantas **(I.5)**: „Pagrindinė nauda – turiningai

praleistas laisvalaikis, geros emocijos ir savivertės augimas, savirealizacija dalyvaujant mėgėjų meno veikloje, komandinis darbas, teikiantis bendravimo džiaugsmą ir suteikiantis galimybę dar labiau integruotis į bendruomenę“. Be šių išvardintų tiesioginių naudų, svarbu paminėti ir identiteto saugojimą ir puoselėjimą, kuriam dėmesį skiria informantas (I.3): „*Kultūra kuria aplinką, erdves, gyvenimo kokybę, supratimą kitų kultūrų, visuomenės, pokyčių, padeda prisitaikyti ir susimąstyti. Tuo pačiu tai padeda žmogaus, miesto, šalies identitetui, atpažįstamumui, istorijos sukūrimui ir jos plėtrai“.* Apie istorinę ir kultūrinę raidą bei gyvenamosios vietos identiteto saugojimą išvalgas pateikia ir kiti tyrimo informantai (I.8): „*Labai svarbi vietos bendruomenei kultūros paslaugų reikšmė kuriant savo gyvenamosios vietos identitetą, vertinant istorinę, kultūrinę raidą, planuojant ir pasirenkant, kaip save pristatys šių dienų kontekste“.* Su šia nuomone sutiko ir kitas informantas (I.1), akcentuodamas individualų tobulėjimą: „*Kultūra per teikiamas paslaugas skatina žmones tapti geresniais, skatina tobulėti, domėtis naujovėmis, padeda išlaikyti mūsų tautos identitetą“.* Kitas svarbus tiesioginės naudos faktorius, glaudžiai susijęs su integracija į bendruomenę, kurį išskiria informantai, – socializacija. Dalyvavimas kultūrinėje veikloje, pasak informanto (I.5), teikia pasitenkinimo jausmą, bendravimo džiaugsmą bei praplečia integracijos į visuomenę galimybes: „*patenkinta bendruomenė, aktyviai įsiliejanti į kultūrinį gyvenimą, pati siekianti sukurti kažką naujo ir produktyvaus <...> savirealizacija dalyvaujant mėgėjų meno veikloje, komandinis darbas, teikiantis bendravimo džiaugsmą ir suteikiantis galimybę dar labiau integruotis į bendruomenę“.* Apie socialinių ryšių svarbą ir integraciją kalba ir kitas informantas (I.8), teigdamas, kad kultūros paslaugos turi teigiamą poveikį vietos gyventojams: „*<...> socialiniai ryšiai ir socialinė integracija, kai sudaromos sąlygos dalyvauti, stebėti, bendrauti, įsitraukti į bendruomenę kuriančius ir auklėjančius, mokančius procesus, turi teigiamą poveikį bei padeda kurti bendruomenės tarpusavio santykius, pažinti save, susipažinti su kitomis kultūromis, plėsti akiratį“.* Kultūra padeda ne tik socializuotis, atrasti bendraminčius ir sau priimtina socialinę aplinką, bet ir skatina kitų šalių piliečius integruotis. Informantas (I.6) pažymi, kad šių dienų kontekste, kultūros paslaugų tiesioginė nauda pasireiškia ne tik vietos gyventojams, bet ir karo pabėgėlių iš Ukrainos atveju: „*<...> reikėtų paminėti ir nuo karo pabėgusių ukrainiečių socialinę integraciją į vietos bendruomenes bei kokią vertę šios paslaugos kuria užsienio šalių piliečiams šiandieniniame kontekste“.* Gyventojų poreikių atliepimas – kita svarbi subkategorija, kurioje informantai pateikia išvalgas ir nuomones apie tiesioginę naudą gyventojams per jų poreikių tenkinimą. Poreikių atliepimo veiksnys, pasak informanto (I.1), kuria tiesioginę naudą gyventojams: „*<...> tiesioginė nauda pasireiškia per bendro visuomeninio ir individualaus intereso atliepimą konkrečiose vietovėse“.* Su šia išvalga sutinka ir ją papildo kitas informantas (I.5), teigdamas, kad pagrindinis kultūros paslaugų tikslas yra patenkinta bendruomenė, kurios poreikiai yra tenkinami pagal šiandienines aktualijas: „*Pagrindinis kuriamų kultūros paslaugų tikslas – jomis patenkinta bendruomenė <...>, o kultūrinis gyvenimas atliepia šiuolaikines gyventojų aktualijas ir poreikius“.* Informantas (I.2) teigia, kad „*kultūra ir jos paslaugos suteikia galimybę pažinti savo tapatybę, gyvenamosios vietos paveldą, aktyviai įsitraukti į vietokūrą, bendruomeninę veiklą. <...> sudaro galimybes vietos bendruomenėms ir individams <...> pažinti ne tik savo aplinką, bendruomenę, bet ir pasaulį, praplėsti akiratį“.* Remiantis šia nuomone, kultūros paslaugos padeda identifikuoti vietos kultūrinę tapatybę, paveldą, skatina socialinę sanglaudą, plečia akiratį, taip kurdamos tiesioginę naudą gyventojams.

Apibendrinant šias subkategorijas galima pastebėti, kad tiesioginė nauda turi glaudų ryšį su gyventojų individualių poreikių atliepimu ir visuomeninio intereso tenkinimu, gyventojų tobulėjimu bei identiteto išlaikymu ir puoselėjimu. Teorinėje dalyje analizuotuose moksliniuose šaltiniuose

tiesioginės vertės reikšmė taip pat buvo analizuojama. Armbrecht (2012) išskyrė, kad vertė yra skirstoma į tiesioginę ir netiesioginę. Kultūrinėje aplinkoje tiesioginė naudojimo vertė atsispindi kultūrinėse veiklose, tokiose, kaip muziejaus, parodos ar teatro spektaklio apsilankymas. Netiesioginė naudojimo vertė apima visą tai, ką vartotojai patiria, naudodamiesi kultūros paslaugomis. Remiantis informantų nuomonėmis, svarbų vaidmenį atlieka socializacijos veiksnys, kuris padeda gyventojams integruotis į visuomenę per panašius tarpusavio interesus ir kultūrinius poreikius, burtis į bendruomenes, plėsti akiratį bei padėti kitų šalių piliečiams integruotis. Bendruomenės sanglaudą moksliniuose šaltiniuose išskyrė Silva ir Alvarez-Castro (2017) teigdami, kad kultūros paslaugos veikia kaip socialiniai centrai, skatinantys priklausymo tam tikrai visuomenės daliai, jausmą.

Analizuojant duomenis pastebėta ekonominio ir socialinio užimtumo veiksnių svarba, tiesioginės naudos vietos gyventojams atžvilgiu bei su šiais veiksniais koreliuojanti gera emocinė sveikata. Tiesioginė nauda, pasak informantų, pasireiškia per vietos verslų palaikymą ir darbo vietų kūrimą. Informantas (I.6) išsako nuomonę apie vietinio verslo palaikymą: „Kultūros operatorius, siekdamas palaikyti vietos verslą, o ir iš ekonominių bei laiko taupymo paskatų, pirmiausiai paslaugas bei prekes perka iš vietos verslų, individualia veikla besiverčiančių gyventojų“. Jam pritaria informantas (I.8), papildomai išskirdamas darbo vietų kūrimo naudą ir turizmo plėtrą: „Nereikia pamiršti ir kultūrinėmis paslaugomis kuriamos ekonominės vertės, kai yra sukuriamos darbo vietos, skatinami socialiniai verslai, turizmas“. Kita svarbi subkategorija, koreliuojanti su ekonomine nauda – gera emocinė sveikata. Informantas (I.6) teigia, kad pastaroji formuojasi dalyvaujant kultūriniame gyvenime: „<...> emocinės sveikatos palaikymas formuojasi dalyvaujant mėgėjų meno, klubinėje veikloje“. Šiam požiūriui pritaria informantas (I.4), pateikdamas mokslinio tyrimo rezultatus, kurie patvirtina, kad kultūros paslaugos daro teigiamą poveikį emocinei sveikatai: „COVID pandemijos metu kultūros komunikavimo srityje gana garsiai nuskambėjo atlikto mokslinio tyrimo duomenys, kurie pagrindė muziejų lankymo teigiamą įtaką žmogaus psichologinei jausenai“. Informantas (I.4) pabrėžia, kad ne tik muziejų lankymas, bet visų kultūros paslaugų vartojimas turi teigiamą poveikį emocinei sveikatai: „Driestu hipotetiškai manyti, kad tą patį būtų galima pasakyti ne tiek apie muziejų lankymą, tačiau ir apie kultūros paslaugų vartojimą, dalyvavimą kultūroje plačiąja prasme“. Apibendrinant šias informantų nuomones galima teigti, kad tiesioginė nauda vietos gyventojams yra reikšminga ekonomine prasme – kuriamos darbo vietos, skatinama vietinio verslo plėtra ir turizmas. Taip pat egzistuoja kultūros paslaugų vartojimo ir geros emocinės sveikatos ryšys, kuomet bendruomenės nariai, dalyvaudami kultūriniame gyvenime, patiria teigiamas emocijas, tokiu būdu gerindami savo psichoemocinę jauseną.

Siekiant įvertinti kultūros paslaugų prieinamumo priemones, Kultūros paslaugų prieinamumo vietos gyventojams kategorija skirstoma į penkias subkategorijas pagal gautus interviu duomenis. Galima pastebėti, kad gyventojų poreikių atliepimas šioje kategorijoje taip pat yra reikšmingas veiksnys. Informantai išskiria ir kitus svarbius veiksnius, lemiančius prieinamumą, – atstumas iki kultūros įstaigos, resursų trūkumas, gilesnis kultūros politikos formuotojų ir įgyvendintojų bendradarbiavimas bei informacijos sklaida (žr. 12 lent.).

12 lentelė. Kauno rajono savivaldybės informantų nuomonė apie kultūros paslaugų prieinamumą vietos gyventojams (sudaryta autorės, 2023)

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai
------------	---------------	----------------------

Kultūros paslaugų prieinamumas vietos gyventojams	Atstumas ir patogus laikas, patalpos	<p>„<...> preinamumui svarbios kultūros įstaigos <...> kuo jos arčiau vietos gyventojų, tuo prieinamumas geresnis <...> (I.1)</p> <p>„Kultūros paslaugos turi būti kuo arčiau vietos gyventojų, didinant atstumus prarandamas ryšys“ (I.8)</p> <p>„Atstumas iki kultūrinės paslaugos teikimo vietos, patogus renginio laikas <...>“ (I.6)</p> <p>„Infrastruktūros taškai, kuriuose teikiamos vietos gyventojų poreikius atitinkančios paslaugos yra fiziškai prieinami (patogūs)“ (I.7)</p> <p>„Patrauklios, erdvios, renovuotos patalpos, kuriose vyksta veikla, patogus kultūros centro darbo ir užsiėmimų laikas“ (I.5)</p>
	Resursų trūkumas	<p>„<...> svarbus finansavimas, užtikrinantis kultūros paslaugų įvairovę. Didesnės finansavimo galimybės leidžia atverti naujas kultūros formas ir erdves“ (I.1)</p> <p>„Dažniausiai yra susiduriama su resursų trūkumais, tiek finansiniais, tiek žmogiškaisiais“ (I.3)</p> <p>„Kultūros paslaugas, vienokiu ar kitokiu formatu teikiančių asmenų ir grupių yra daug, jų paieška yra laiko resursų reikalaujantis procesas <...>“ (I.4)</p> <p>„Siekiant teikti paslaugas kuo arčiau vietos gyventojų, labai sunku subalansuoti tiek žmogiškuosius, tiek finansinius, tiek struktūrinius išteklius“ (I.8)</p>
	Valdžios ir vietos bendruomenių bendradarbiavimas	<p>„Egzistuojant konstruktyviam dialogui tarp kultūros politikos formuotojų bei vietos bendruomenių, randasi ir motyvacija, ir įrankiai kultūros paslaugų prieinamumo didinimui“ (I.4)</p> <p>„<...> kultūros prieinamumas turi tamprų ryšį su gaunamomis dotacijomis, viešųjų paslaugų užsakovų požiūriu ir vertinimo“ (I.8)</p>
	Poreikių atliepimas ir įvairovė	<p>„<...> pagrindinis veiksnys, nulemiantis prieinamumą, yra bendravimas ir įsiklausymas į žmogaus poreikius <...> nesvarbu, ar esi kitakalbis, ar žmogus rateliuose“ (I.3)</p> <p>„Prieinamumą didina įvairūs, įvairioms amžiaus grupėms patrauklūs renginiai <...> didelis mėgėjų meno kolektyvų ir veiklos juose pasirinkimas“ (I.5)</p> <p>„Didesnius geruosius pokyčius matau <...> renginių įvairovės ir pasiūlos didinime“ (I.2)</p> <p>„<...> kultūrinių veiklų aktualumas visoms amžiaus ir socialinėms grupėms“ (I.6)</p>
	Informacijos sklaida	<p>„<...> veiksmingiausios sklaidos priemonės yra <...> plakatai, skelbimai, „reklama iš lūpų į lūpas“, <...> socialiniai tinklai taip pat yra svarbus informacijos sklaidos įrankis“ (I.4)</p> <p>„Prieinamumą didina išsami ir nuolat atnaujijama informacija apie vykstančias veiklas ir renginius – socialiniuose tinkluose, spausdintuose skelbimuose skelbimų lentose, informaciją perduodant iš lūpų į lūpas“ (I.5)</p> <p>„<...> gyventojai <...> informuojami socialinių tinklų pagalba, informacija skelbiama įvairiose internetinio svetainėse, galima rasti kultūros renginių dienraštyje „Kauno diena“ (I.1)</p> <p>„Dažnai renginys neprieinamas dėl to, kad tas žmogus informacijos neranda, arba ji jo neranda“ (I.3)</p> <p>„<...> tinkama komunikacija ir sklaida didina prieinamumą <...>“ (I.6)</p> <p>„Per mažai informacijos arba jos visai nėra, išskirčiau nuorodų į informaciją trūkumą“ (I.2)</p>

Kaip minėta prieš tai, poreikių atliepimas ir kultūros paslaugų įvairovė daro įtaką prieinamumui. Prieinamumo klausimą poreikių atliepimo prasme plačiai aptarė informantas (I.3), teigdamas, kad prieinamumas „yra supratimas, ko žmogui ar grupei žmonių reikia, kaip to reikia, kodėl to reikia <...> kiekvienam visuomenės atstovui svarbu būti suprastam, priimtam“. Taip pat informantas (I.3) išskiria pagrindinį veiksni, lemiantį prieinamumą, – „įsiklausymas į žmogaus poreikius“. Gyventojų poreikius informantas (I.3) vertina per visų bendruomenės narių prizmę, ne tik tų, kurie turi specialių poreikių ar yra kitos šalies piliečiai: „Suvokimas, kad kartais sudėtingi dalykai yra patogūs ne tik išskirtinių poreikių turintiems žmonėms, bet ir visiems likusiems, padeda įvertinti prieinamumą kaip visų žmonių sąlygų pagerinimą, nesvarbu, ar esi kitakalbis, ar žmogus rateliuose“. Informantas (I.1) pritaria šiai nuomonei, išskirdamas kultūros įstaigų svarbą prieinamumo klausimu: „Kultūros paslaugų prieinamumui svarbios kultūros įstaigos – bibliotekos, kultūros centrai, laisvalaikio salės“. Remiantis tyrimo duomenimis, kultūros paslaugų prieinamumas vietos ir laiko atžvilgiu taip pat yra svarbus veiksnys. Pasak informanto (I.1), kultūros paslaugomis naudojama intensyviau, kai jos yra mažai nutolusios nuo gyvenamosios vietos: „Kuo jos arčiau vietos gyventojų, tuo prieinamumas geresnis, o naudojimas paslaugomis didesnis“. Identišką nuomonę išsako informantas (I.7), teigdamas, kad paslaugų infrastruktūros taškų patogus prieinamumas yra svarbus dėl gyventojų įsitraukimo į kultūros kūrimą: „Tai svarbu, nes teikia galimybę patiems dalyvauti kultūros reiškiniių kūrime“. Geografinės padėties svarbą pabrėžia ir kitas informantas (I.8), teigdamas, kad siekiant intensyvesnio naudojimosi kultūros paslaugomis, atstumai turi būti lengvai įveikiami, kitu atveju nyksta ryšys tarp bendruomenės narių ir kultūros įstaigų bei paslaugų: „<...> nors jau gyvename labai mobiliame pasaulyje, vis dėl to, labai svarbi yra geografinė padėtis. Visi atstumai yra įveikiami, bet jie yra labai svarbūs. Kultūros paslaugos turi būti kuo arčiau vietos gyventojų, didinant atstumus – prarandamas ryšys“. Analizuojant tyrimo duomenis pastebėta, kad svarbi ne tik paslaugas teikiančios kultūros įstaigos lokacija, bet ir patalpų kokybė. Informantas (I.5) išskiria kultūros įstaigų patalpų kokybės svarbą paslaugų prieinamumui ir intensyvesniam naudojimui: „Patrauklios, erdvios, renovuotos patalpos, kuriose vyksta veikla, patogus kultūros centro darbo ir užsiėmimų laikas“. Taip pat jis (I.5) pabrėžia, kad svarbi kultūros renginių įvairovė bei kad tie renginiai tiktų skirtingoms amžiaus grupėms: „<...> įvairūs, įvairioms amžiaus grupėms patrauklūs renginiai“. Apibendrinant gyventojų poreikių atliepimo ir kultūros įstaigų infrastruktūros subkategorijas galima pastebėti, kad siekiant intensyviai naudoti kultūros teikiamomis paslaugomis, svarbu įsigilinti į konkrečios bendruomenės poreikius bei gerinti infrastruktūrą atstumo, patalpų kokybės ir renginių įvairovės prasme. Siekiant kokybiškesnio paslaugų teikimo išvardintais klausimais, reikalingi finansiniai ir žmogiškieji išteklių, kurių, remiantis informantų nuomone, trūksta. Teorinėje dalyje analizuotuose moksliniuose šaltiniuose (Stasiukynas (2010), Walle ir Scoto (2009), Vitkienė (2004), Brazienė ir Merkys (2015)) gyventojų poreikių atliepimas nurodomas kaip vienas svarbiausių valstybės uždavinių viešųjų paslaugų teikimo kontekste. Viešosios paslaugos, pasak mokslininkų, siejamos su gyventojų poreikių ir viešojo intereso tenkinimu. Kadangi kultūros paslaugos yra viešosios paslaugos, poreikių atliepimas taip pat yra svarbus veiksnys, siekiant viešosios vertės didinimo. Teorinėje dalyje, analizuojant viešųjų ir kultūros paslaugų sampratą bei bruožus nebuvo mokslininkų pateiktų įžvalgų apie finansinių ir žmogiškųjų išteklių trūkumą. Tačiau antrajame – teisės aktų analizės – skyriuje, Lietuvos kultūros politikos strategijoje „Kultūra 2030“ (2019) nurodoma, kad visų išteklių sutelkimas yra būtinas, siekiant permainų kultūros srityje.

Išteklių trūkumas yra kita svarbi subkategorija. Informantas (I.1) finansavimo klausimui skiria didelę svarbą, nes, pasak jo, finansiniai išteklių padeda užtikrinti kultūros paslaugų įvairovę: „Didesnės

finansavimo galimybės leidžia atverti naujas kultūros formas ir erdves“. Informantas (I.3) išskiria finansinius ir žmogiškuosius išteklius, kurių trūkumas trikdo išskylančių problemų sprendimą: „<...> susiduriama su resursų trūkumais, tiek finansiniais, tiek žmogiškaisiais. Dažnu atveju dėl šių trūkumų nepavyksta spręsti komunikacijos su vietos gyventojais klausimų, su jais rasi bendrystę ir tenkinti tiek jų, tiek mano užsibrėžtus tikslus“. Taip pat informantas (I.3) pažymi, kad dėl šių trūkumų, dažnu atveju, priimami sprendimai, nepaisant gyventojų poreikių, ir tikimasi juos pripratinti prie naujovių: „<...> problemos dažnai sprendžiamos agresyviais metodais, darant veiksmą neatsiklausus visuomenės ir vietos gyventojų, arba palaipsniui, pratinant gyventojus prie pokyčių ar naujienų“. Finansų trūkumo klausimą pastebi ir kiti informantai, dirbantys skirtingose įstaigose. Informantas (I.4) išreiškia nuomonę apie mažą finansavimą, remdamasis pavyzdžiu, kai dėl išteklių trūkumo tenka derėtis ir prašyti nuolaidų: <...> visuomet norisi tikėtis didėjančio kultūrinių veiklų finansavimo, už kokybiškai teikiamas paslaugas turėtų būti atitinkamai apmokama ir norėtųsi sulaukti dienos, kuomet nereikėtų nuleidus akių menininko ar kūrėjo prašyti suteikti paslaugas už mažesnę kainą dėl turimo biudžeto“. Tuo tarpu informantas (I.8) pabrėžia, kad situacija gerėja ir finansiniai ištekliai yra didinami, tačiau jų nepakanka gyventojų poreikiams patenkinti: „Didėja finansavimas, pradedama orientotis į rezultatus <...>. Ar to finansavimo užtenka visiems poreikiams patenkinti? Manychiau, kad tikrai ne“. Apibendrinant išteklių trūkumo subkategoriją galima pastebėti, kad didžioji dauguma informantų išskiria finansinių išteklių stygių, kaip vieną pagrindinių prieinamumą lemiančių veiksnių. Todėl, galima daryti prielaidą, kad išteklių trūkumas sudaro nepalankias sąlygas atliepti gyventojų poreikius, – tai sukelia mažiau intensyvių naudojamasi kultūros teikiamomis paslaugomis. Tik vienas iš informantų mini žmogiškųjų išteklių trūkumą. Tolimesnėje tyrimo eigoje ši problematika bus analizuojama plačiau, nagrinėjant kultūros paslaugų teikimo priemones.

Kita kultūros paslaugų prieinamumą lemianti sritis – valdžios ir vietos bendruomenių bendradarbiavimas. Informantas (I.4) pabrėžia konstruktyvaus dialogo svarbą, siekiant didinti kultūros paslaugų prieinamumą vietos gyventojams: „Egzistuojant konstruktyviam dialogui tarp kultūros politikos formuotojų bei vietos bendruomenių, randasi ir motyvacija, ir įrankiai kultūros paslaugų prieinamumo didinimui <...> mes visi turime teisę dalyvauti valstybės kūrimo ir formavime“. Informantas, pažymėdamas gilesnę institucijų ir įstaigų bendradarbiavimą, nurodo politinių partijų vaidmenį ir jų siekį dominuoti kultūros politikos srityje. Pasak informanto (I.4), politinių partijų įsitraukimas turėtų būti minimalus, o kultūra apolitiška: „šiam kontekste turėtų būti kuo mažesnis politinių, atskirų partijų dominavimas per kultūrą siekis – kultūra turėtų būti apolitiška erdvė, kurioje veiktų ar būtų skatinamas konstruktyvus mąstymas“. Intenstyvus politikos lauko dalyvavimas kultūros formavime, remiantis informanto (I.4) nuomone, kuria žalingą praktiką kultūros paslaugų prieinamumo gerinimui: „<...> kuomet politiniai interesai ima užgožti kultūros turinį ar jo įvairovės galimybes, yra veiksniai, kurie galėtų būti laikytini žalingais, siekiant kultūros paslaugų prieinamumo plėtrą“. Informantas (I.4) išskiria ne tik politikos formuotojų veiksmus, bet ir Kauno rajono savivaldybės administracijos bei kultūros operatorių veiksmus, darančius neigiamą poveikį potencialiai kultūros paslaugų prieinamumo plėtrai: „<...> savivaldybės administracija atmesdavo tam tikrus siūlymus, susijusius su kultūros paslaugomis <...> kartais tokie sprendimai „pasėdavo“ nemažai klausukų. Tuo tarpu vietos kultūros operatoriai dažnai vengdavo diskusijų, galinčių pakeisti administracijos manymą <...> ypač tais atvejais, kuomet kultūros operatoriai turi gilesnių žinių bagažą kultūros paslaugų organizavimo srityje“. Šia nuomone siekiama išreikšti konstruktyvaus dialogo svarbą kultūros paslaugų organizavimo srityje. Panašią nuomonę išsako ir kitas informantas (I.8), vertindamas prieinamumą mažinančius veiksnius: „Prieinamumą gali mažinti

ir fizinės, organizacinės kliūtys. Nereikia pamiršti ir politinių sprendimų, nes kultūros prieinamumas turi tamprų ryšį su gaunamomis dotacijomis, viešųjų paslaugų užsakovų požiūrio ir vertinimo“. Šia nuomone siekiama pabrėžti organizacines problemas, egzistuojančias kultūros organizavime bei politinius sprendimus, kurie, pasak informanto, turi glaudų ryšį su dotacijomis, kurias gauna kultūrinių paslaugų teikėjai. Apibendrinant valdžios ir vietos bendruomenių bendradarbiavimą, pastebimas aiškesnio bendravimo tarp skirtingų institucijų ir įstaigų trūkumas bei organizacinės kliūtys. Panaši problematika buvo pastebėta analizuojant Kauno rajono savivaldybės kultūros strategiją 2022–2027 m. (2022), kurioje vienas iš formuojamų tikslų – savivaldos ir nevyriausybinių sektoriaus bendradarbiavimo skatinimo poreikis. Taip pat pastebima, kad kultūros operatorių kompetencijos, organizuojant kultūros paslaugas, yra probleminė sritis. Informantų atsakymai nurodo, kad į kultūros operatorių nuomonę turėtų būti labiau atsižvelgiama, siekiant bendrų interesų. Kauno rajono savivaldybės kultūros strategijoje 2022–2027 m. (2022) kultūrinių kompetencijų ugdymas taip pat išskiriamas kaip vienas iš uždavinių, kuriuos būtina įgyvendinti.

Paskutinė šios kategorijos išskiriama subkategorija, lemianti kultūros paslaugų prieinamumą, – informacijos sklaida. Informantai, atsakydami į interviu klausimus, išskiria veiksmingiausias sklaidos priemones, pabrėždami jų svarbą. Informantas **(I.2)** teigia, kad informacijos apie kultūros teikiamas paslaugas nepakanka: „*Per mažai informacijos arba jos visai nėra, išskirčiau nuorodų į informaciją trūkumą*“. Pastarasis **(I.2)** taip pat priduria, kad savo darbinėje praktikoje identifikavęs sklaidos problematiką, siekia didesnio prieinamumo plečiant informacijos sklaidos priemones: „*Ten, kur mano darbinė veikla yra susijusi su kultūros paslaugų didinimu, stengiuosi plėsti informacijos ir jos šaltinių prieinamumą, skatinti pažinimą*“. Kitas informantas **(I.3)** nurodo, kad dalyvavimas kultūros renginiuose nebūna intensyvus dėl netinkamos komunikacijos: „*Dažnai renginys neprieinamas dėl to, kad tas žmogus informacijos neranda, arba ji jo neranda*“. Šiai nuomonei pritaria ir kitas informantas **(I.6)**, teigdamas, kad prieinamumas didinamas egzistuojant tinkamai informacijos sklaidai: „*<...> tinkamas viešinimas ir auditorijos pasiekiamumas yra esminė sąlyga renginio sėkmei. Dažnu atveju ne turinys, o tiksliai pasirinkta viešinimo forma, vizualinė ir tekstinė raiška, įtikina (arba ne) gyventoją apsilankyti siūlomame renginyje*“. Kiti informantai pabrėžia, kokios informacijos sklaidos priemonės yra veiksmingiausios. Informantas **(I.4)** veiksmingiausiomis priemonėmis laiko: „*<...> plakatai, skelbimai, „reklama iš lūpų į lūpas“, <...> socialiniai tinklai taip pat yra svarbus informacijos sklaidos įrankis*“. Informacijos perdavimą tiesioginiu būdu, gyventojams komunikuojant tarpusavyje, pabrėžia informantas **(I.5)**: „*Prieinamumą didina išsami ir nuolat atnaujinama informacija apie vykstančias veiklas ir renginius – socialiniuose tinkluose, spausdintuose skelbimuose skelbimų lentose, informaciją perduodant iš lūpų į lūpas*“. Kitas informantas **(I.6)** taip pat išskiria skelbimų lentas ir socialinius tinklus, tačiau pastebi, kad pakvietimas žodžiu atvykti į renginį ar veiklą yra efektyviausias: „*Vis dar svarbi viešinimo erdvė – gyvenvietėse esančios skelbimo lentos, žmonių susibūrimo vietos – parduotuvių ar kitų įstaigų vitrinos. Tačiau efektyviausias viešinimo būdas išlieka asmeninis pakvietimas žodžiu ar raštu*“. Apibendrinant informantų išsakytas nuomones informacijos sklaidos klausimu galima pastebėti, kad socialiniai tinklai yra reikšminga priemonė dalintis informacija. Kultūros įstaigų interneto svetainės, miesto ir rajono dienraščiai bei skelbimų lentos taip pat yra veiksmingos priemonės, didinančios paslaugų prieinamumą. Tačiau pačia efektyviausia priemone informantai įvardina tiesioginį kontaktą tarp paslaugų teikėjo ir gavėjo, kai informacija perduodama komunikuojant tiesiogiai, arba gyventojams komunikuojant apie paslaugas ir renginius tarpusavyje.

Apibendrinant kultūros paslaugų kuriamos vertės sampratos ir prieinamumo vietos gyventojams poskyrį bei išanalizavus surinktus tyrimo duomenis galima pastebėti, kad kultūros paslaugų kuriama vertė koreliuoja su tiesiogine nauda gyventojams. Tyrimo duomenys atskleidė, kad vertės samprata priklauso nuo konteksto, kuriame ji yra vertinama, taip pat ji pasižymi daugiasritiškumu. Tai reiškia, kad vertė atsiskleidžia per ekonominius, socialinius, edukacinius ir integracinius veiksmus. Pastebimas ryšys tarp kultūros paslaugų kuriamos vertės ir socialinės gyventojų gerovės ir emocinės sveikatos. Kultūros paslaugų naudingumas vietos gyventojams, remiantis pirminiais ir antriniais duomenų šaltiniais, yra sunkiai išmatuojamas, tačiau pasižymi bendrais kriterijais. Kultūros paslaugomis siekiama patenkinti viešąjį interesą, skirtingų socialinių grupių poreikius, skatinti gyventojų kūrybingumą, saviraišką, savirealizaciją, socializaciją bei puoselėti identitetą. Kultūros paslaugų naudingumas ekonominiu požiūriu turi svarbią reikšmę – kuria darbo vietas, remia ir skatina vietinį verslą, plėtoja turizmą. Siekiant didinti kultūros paslaugų prieinamumą, svarbu užtikrinti reikalingą finansavimą kultūros įstaigoms, kad pastarosios galėtų teikti kuo kokybiškesnes paslaugas. Reikalinga gerinti infrastruktūrą, kad kultūros paslaugos ir renginiai būtų kuo patogiau pasiekiami gyventojams. Kultūros paslaugų prieinamumas svarbus ne tik atstumo nuo gyventojų namų iki kultūros įstaigos prasme, bet ir patalpų, kuriose vykdomi kultūros renginiai ir veiklos, kokybės prasme – atnaujintos, renovuotos patalpos, patogus renginių laikas. Prieinamumą taip pat lemia gyventojų poreikių tenkinimas organizuojant kultūros paslaugų teikimą, reikalinga labiau atsižvelgti į jų nuomonę ir poreikius bei siekti kuo didesnės paslaugų įvairovės. Kultūros paslaugų prieinamumui svarbi informacijos sklaida ir komunikacija apie paslaugas. Tinkami sklaidos būdai didina paslaugų prieinamumą ir padeda gyventojams lengviau atrasti paslaugas ir renginius, kurie juos domina bei atliepia poreikius. Pirminių duomenų analizė atskleidė svarbiausias kultūros paslaugų prieinamumo sritis ir galimas problemas, kitame poskyryje bus analizuojamos paslaugų prieinamumo priemonės, jų privalumai ir trūkumai bei veiksniai, lemiantys kultūros paslaugų kokybę.

3.3.2. Kultūros paslaugų teikimo priemonės, jų kokybė ir vertė

Šiame skyriuje analizuojamos kultūros paslaugų teikimo priemonės ir teikiamų kultūros paslaugų kokybė bei vertė Kauno rajono savivaldybėje, remiantis informantų nuomone. Šios kategorijos klausimai apima Kauno rajono savivaldybės lygmeniu taikomas priemones ir jų veiksmingumą, informantų darbovietėse taikomas priemones bei jų veiksmingumą, identifikuojamos kliūtys, trikdančios kultūros paslaugų kokybę ir kuriamą vertę. Remiantis informantų nuomonėmis analizuojama projekto KEKS2022 sukurta vertė bei kokią įtaką jis turėjo paslaugų kokybei Kauno rajono savivaldybės atžvilgiu. Lentelėje apačioje pateikiamos svarbiausios informantų išvalgos (žr. 13 lent.).

13 lentelė. Kauno rajono savivaldybės informantų nuomonė apie kultūros paslaugų teikimo priemones (sudaryta autorės, 2023)

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai
Kultūros paslaugų teikimo priemonės	Finansavimas	<p>„<...> svarbu užtikrinti finansavimą kultūros renginių ir programų vyksmui.“ (I.1)</p> <p>„Didėja finansavimas, pradedama orientuotis į rezultatą <...>“ (I.8)</p> <p>„<...> „Šiuolaikinių seniūnijų“ finansavimo priemonė <...> tęstinis KEKS2022 projektinis finansavimas <...>“ (I.6)</p> <p>„Finansinės galimybės varžo kurti didesnius pasiūlymų paketus gyventojams ir tapti tinkamai prieinamais, tenka rinktis standartinius, dažnai pigiausių sprendimus“ (I.3)</p>

Vietos bendruomenių įtraukimas	<p>„Stengiamasi vietos bendruomenes labiau įtraukti į kultūrinę veiklą“ (I.1)</p> <p><...> įstaiga organizuoja ir skatina vietinius kultūros renginius, programas ir projektus“ (I.7)</p> <p>„Bendruomenei labai svarbi įtraukioji kultūra, kai patys gyventojai dalyvauja veiklose, kaip teikiamų kultūrinių paslaugų vartotojai, užsakovai, dalyviai“ (I.8)</p> <p>„Gyventojų ir vietos verslų įtrauktis į bendruomeninių kultūrinių projektų įgyvendinimą yra minimali <...> siekiama rasti ir prie turinio generavimo bei idėjų įgyvendinimo galinčių prisidėti verslų, individualių gyventojų“ (I.6)</p> <p>„Nuolatinis bendravimas su vietos gyventojais, organizuojant įvairius susitikimus, pokalbius, taip išsiaiškinant jų poreikius ir norus“ (I.5)</p>
Infrastuktūros ir patalpų gerinimas	<p>„<...> kultūros infrastruktūros paslaugų tinklas (kultūros centrai, laisvalaikio salės, bibliotekos) užtikrina kiekvienoje seniūnijoje kultūrinę veiklą“ (I.1)</p> <p>„Atnaujina ir plečia Kauno rajono savivaldybės kultūros įstaigų infrastruktūros tinklą bei aplinką“ (I.7)</p> <p>„<...> teikiamos paraiškos <...> prekių ir remonto paslaugoms pirkti. Šių tikslinių lėšų pagalba galima pagerinti kultūros centro infrastruktūrą“ (I.6)</p> <p>„Viena didžiausių problemų – nepatrauklios, nerenovuotos patalpos <...> ieškomi rėmėjai, galintys pagelbėti atnaujinat patalpas“ (I.5)</p>
KEKS2022	<p>„Vienas reikšmingiausių sprendimų, siekiant didinti kultūros paslaugų prieinamumą Kauno rajone, manau, buvo iniciatyva įsitraukti į projektą „Kaunas – Europos kultūros sostinė“ (I.4)</p> <p>„<...> iniciatyvos nukreiptos į visuomenės poreikius, jų pageidavimus, išlaikomas KEKS2022 įdirbis <...>“ (I.3)</p>
Darbuotojų kompetencijų gerinimas	<p>„<...> keliamos darbuotojų maketavimo bei kompiuterinio raštingumo kompetencijos <...> Didelis dėmesys skiriamas partnerių paieškai“ (I.6)</p> <p>„Kauno rajono savivaldybė <...> nuolat kelia atlyginimus kultūros darbuotojams, suteikia galimybę kelti kvalifikaciją <...>“ (I.5)</p>

Remiantis dažniausiai sutampančiomis informantų nuomonėmis, galima išskirti vietos bendruomenių įsitraukimą į kultūros paslaugų teikimą, kaip vieną svarbiausių priemonių. Informantas (I.8) teigia, kad „vietos gyventojai ir bendruomeninės organizacijos aktyviai dalyvauja kaip teikiamų kultūrinių paslaugų vartotojai, užsakovai, dalyviai“. Pasak jo (I.8), bendruomenei labai svarbu, kad kultūra įtrauktų gyventojus aktyviai dalyvauti kultūros veiklose: „Bendruomenei labai svarbi įtraukioji kultūra, kai patys gyventojai dalyvauja veiklose“. Šiai nuomonei pritaria informantas (I.1), pabrėždamas, kad yra dedamos pastangos, siekiant pritraukti bendruomenių narius, ir pažymi, kad tai tik viena iš galimų priemonių: „Stengiamasi vietos bendruomenes labiau įtraukti į kultūrinę veiklą. Tai tik viena iš priemonių, lemiančių geresnį prieinamumą, tolygumą, didesnę vartojimą“. Kitas informantas (I.5) išskiria nuolatinės komunikacijos su gyventojais svarbą, kuri, pasak jo, padeda išsiaiškinti poreikius teikiamoms kultūrinėms paslaugoms: „Nuolatinis bendravimas su vietos gyventojais, organizuojant įvairius susitikimus, pokalbius, taip išsiaiškinant jų poreikius ir norus“. Taip pat informantas (I.5) pabrėžia, kad svarbu padėkoti ir atsidėkoti dalyvaujantiems, tokiu būdu kuriant gerąją praktiką ir siekiant dar didesnio įsitraukimo: „Labai svarbu organizuoti bendruomeninius renginius, kuriuose dėkojama aktyviausiai įsijungiantiems į kultūrinį gyvenimą kolektyvų ir bendruomenių nariams, taip sukuriant geras patirtis kitiems įsitraukti“. Apie didesnę gyventojų įsitraukimą nuomonę išsako ir kitas informantas (I.6), pažymėdamas, kad vietos verslų įsitraukimas yra svarbus veiksnys, galintis paskatinti gyventojus aktyviau dalyvauti kultūriniame gyvenime: „Gyventojų ir vietos verslų įtrauktis į bendruomeninių kultūrinių projektų įgyvendinimą

yra minimali, dažnai remiasi instituciniu bendradarbiavimu, tačiau turėtų būti gerokai įtraukesnė. Galėčiau tai įvardinti kaip probleminę sritį: reikia nuolat ieškoti partnerių, tada ir gyventojai įsitrauks labiau“. Remiantis šio informanto nuomone, gyventojų ir vietos verslų įsitraukimas yra minimalus, dažniausiai bendradarbiaujama tarp institucijų, o ne tiesiogiai su vietos gyventojais. Minimalų įsitraukimą informantas laiko problemine sritimi ir, pasak jo, įsitraukimas turėtų būti skatinamas aktyviai ieškant partnerių.

Kitos dvi glaudžiai susijusios subkategorijos – finansavimas ir infrastruktūros bei kultūros įstaigų patalpų gerinimas. Nepakankamas finansavimas, remiantis informantų nuomone, daro neigiamą įtaką kultūros paslaugų įvairovei, prieinamumui bei potencialiam infrastruktūros gerinimui. Informantas (I.3), remdamasis darbine patirtimi, pabrėžia, kad nepakankami finansai nulemia pigių sprendimų priėmimą: „Finansinės galimybės varžo kurti didesnius pasiūlymų paketus gyventojams ir tapti tinkamai prieinamais, tenka rinktis standartinius, dažnai pigiausius sprendimus“. Pasak informanto (I.3), kultūros vertė yra kuriama ne pigiausiu ir greičiausiu būdu, o priešingai – brangiais ir ilgai trunkančiais procesais: „Dažnai trikdys yra noras greitai ir pigiai turėti rezultatą, nors vertės ir naudos kultūros srityje sukuriama dažnai per ilgus ir brangius procesus“. Tokiai nuomonei pritaria informantas (I.1), teigdamas, kad nepakankamas finansavimas turi tiesioginį ryšį kultūros paslaugų kokybei: „Nepakankamas finansavimas trikdo teikiamų kultūros paslaugų kokybę, nes esant didesniam biudžetui būtų galima suorganizuoti daug gyventojams patrauklesnių ir kokybiškesnių renginių ir veiklų“. Remiantis šių informantų nuomonėmis galima teigti, kad nepakankamas finansavimas neužtikrina kokybiškų kultūros paslaugų. Panašias įžvalgas apie finansavimo trūkumą ir bazinių poreikių tenkinimą išsako informantas (I.6), teigdamas, kad kultūros įstaigoms sudaromos sąlygos rinktis iš pigių ir vidutinės vertės paslaugų arba reikia ieškoti papildomo finansavimo galimybių: „Dabartinis finansavimo dydis uždaro į mažos ir vidutinės kainos atlikėjų pasirinkimo rėmus. Siekiant pakviesti aukščiausios klasės ar populiarumo atlikėjus, reikalingas papildomas finansavimas, kuris įmanomas rėmėjų ar projektinių lėšų pagalba“. Kaip pastebėta anksčiau, infrastruktūra ir renovuotos kultūros įstaigų patalpos didina kultūros paslaugų prieinamumą. Analizuojant duomenis pastebima, kad infrastruktūros gerinimas yra vienas iš kultūros įstaigų prioritetų. Pastarasis koreliuoja su finansiniais ištekliais. Pasak informanto (I.6), įstaigos biudžete turimų lėšų užtenka tik minimaliems poreikiams: „Minimaliems infrastruktūros poreikiams tenkinti yra naudojamos įstaigos biudžeto lėšos“. Informantas (I.6) pabrėžia, kad kasmet teikia tikslines paraiškas, siekiant didesnio finansavimo infrastruktūros poreikiams patenkinti, tačiau jų nepakanka: „Taip pat kiekvienais metais yra teikiamos paraiškos tiksliniams poreikiams finansuoti: prekių/paslaugų ir remonto paslaugoms pirkti. Šių tikslinių lėšų pagalba, galima pagerinti kultūros centro infrastruktūrą. Žinoma, tai nepatenkina visų poreikių“. Informantai nurodo, kad infrastruktūros finansavimo galimybių ieško nuolat, teikdami paraiškas, ieškodami rėmėjų. Pasak jų, kultūros įstaigų patalpų kokybė turi didelę reikšmę paslaugų prieinamumui. Informantas (I.5) teigia, kad su turimu finansavimu pavyksta atlikti tik kosmetinius remontus, o nerenovuotos patalpos vietos gyventojams yra nepatrauklios: „Viena didžiausių problemų – nepatrauklios, nerenovuotos patalpos <...>. Kauno rajono savivaldybė finansuoja patalpų remontus, bet to finansavimo nepakanka. Kiek įmanoma buvo stengiamasi patalpas atnaujinti, buvo atliekamas kosmetinis remontas, ieškomi rėmėjai <...>“. Apibendrinant šias dvi kategorijas galima pastebėti, kad finansavimo klausimas yra aktualus visose Kauno rajono savivaldybės kultūros įstaigose. Nepakankami finansiniai ištekliai lemia kultūros paslaugų kokybę, kultūros įstaigų darbuotojai dėl biudžetinių lėšų stokos renkasi pigesnius sprendimus, nors kultūros vertė turėtų būti kuriama brangesnėmis priemonėmis. Taip pat

dėl finansinių išteklių stokos, sudėtinga atlikti kultūros įstaigų renovaciją, atliekami tik būtiniausi kosmetiniai darbai, dėl to kultūros įstaigos yra mažiau patrauklios vietos gyventojams.

Remiantis informantų nuomone, išskiriama darbuotojų kompetencijos gerinimo subkategorija. Informantas (I.6) pastebi, kad jaučiamas pareigybių trūkumas, stokojama profesionalių, į konkrečią ar kelias sritis besifokusuojančių specialistų: „*Kultūros centre už renginių organizavimą atsakingas kultūrinių veiklų organizatorius, kuris atlieka plačias funkcijas: viešinimas, renginio vedimas, idėjų generavimas, scenarijaus rašymas, dekoravimas, vadybinė ir projektinė veika, dažnai atlieka ir fotografo ar net minimalaus įgarsinimo funkcijas. Visgi, viename asmenyje sunkiai įmanomas visų šių kompetencijų balansas*“. Taip pat informantas (I.6) priduria, kad kompetencijų tobulinimas nėra egzistuojančių problemų sprendimas, kultūros įtaigoms reikia daugiau žmogiškųjų resursų: „*Įvairių kursų ar praktikų metų trūkstamos kompetencijos gali būti tobulinamos, visgi tai neišsprendžia visų problemų, reikia daugiau savo srities specialistų*“. Šiai nuomonei pritaria informantas (I.5), teigdamas, kad Kauno rajono savivaldybė rūpinasi darbuotojų kvalifikacijų kėlimu ir didina atlyginimą už darbą, bet problema yra žmogiškojo kapitalo trūkumas: „*Kauno rajono savivaldybė <...> nuolat kelia atlyginimus kultūros darbuotojams, suteikia galimybę kelti kvalifikaciją <...> bet to finansavimo nepakanka. <...> trūksta specialistų atlikti specifines užduotis, todėl dažnu atveju vienas žmogus atlieka pavyzdžiui keturių žmonių darbą*“. Informantas (I.6), reiškdamas nuomonę apie darbuotojų kompetenciją ir žmogiškųjų išteklių trūkumą, pastebi, kad patalpų ar renginio vietų lokacijos dažnai būna nepritaikytos kultūrinei funkcijai atlikti. Pasak informanto (I.6), kultūros įstaigos stokoja salių ir didesnių erdvių, taip pat išryškėja renginiams nepritaikyta garso, apšvietimo, technikos problema bei darbuotojų, gebančių dirbti su turima technika, stoka: „*<...> dvi iš jų neturi jokios salės ar didesnės erdvės vidaus renginiams organizuoti. <...> Likusios 3 erdvės nėra visapusiškai pritaikytos renginiams organizuoti dėl garso, apšvietimo technikos bei specialisto šiai technikai valdyti trūkumo*“. Apibendrinant šią subkategoriją galima pastebėti kvalifikuotų specialistų trūkumą kultūros įstaigose, finansinių išteklių trūkumą bei patalpų, kuriose organizuojami renginiai, neatitikimą kultūros funkcijoms. Remiantis informantų nuomone, kultūros operatoriai darbinėje praktikoje dažnai atlieka įvairias, su savo tiesioginiu darbu nesusijusias funkcijas, ir tai sukelia trikdžių sklandžiam kultūros paslaugų teikimui. Todėl su renginiams skirta technika turi dirbti žmonės, kurie nėra scenos techninio aptarnavimo specialistai.

Paskutinė kultūros paslaugų teikimo priemonių subkategorija išskirta analizuojant KEKS2022 atvejo Kauno rajone tyrimo duomenis, informantų atsakymus, kuriuose minima šio projekto vertė. Pasak informantų, KEKS2022 projektas ir Kauno rajono savivaldybės dalyvavimas jame sukūrė pagrindą kultūros paslaugų prieinamumo gerinimui ir atliktų darbų tęstinumui. Informantas (I.4) dalyvavimą šiame projekte laiko itin reikšmingu: „*Vienas reikšmingiausių sprendimų, siekiant didinti kultūros paslaugų prieinamumą Kauno rajone, manau, buvo iniciatyva įsitraukti į projektą „Kaunas – Europos kultūros sostinė“ <...>*“. Iniciatyvą dalyvauti šiame projekte informantas (I.4) vertina teigiamai bei išskiria pagrindinius privalumus: „*<...> radosi naujų formatų renginiai, stiprėjo tradiciniai renginiai, renginių lankytojų ir dalyvių skaičius kiekvienais metais didėjo <...>*“. Kitas informantas (I.3), išreiškdamas nuomonę apie kultūros paslaugų teikimo priemones, taip pat pažymi KEKS2022 projektą, atskleidusį Kauno rajono savivaldybės kultūrinį potencialą: „*Pastaraisiais metais džiugina <...> išlaikomas „Kaunas2022“ įdirbis. Tikiu, jog tos veiklos priminė, kiek daug kultūrinio potencialo yra Kauno rajone, o jis neišvengiamai yra reikalingas, kuomet kalbame apie norą didinti kultūros paslaugų prieinamumą*“. Apibendrinant KEKS2022 projektą, kaip vieną iš teikiamų kultūros paslaugų priemonių, pastebimas teigiamas informantų požiūris šiuo klausimu.

Dalyvavimas projekte buvo reikšmingas, atsirado naujų renginių ir veiklų, kurios yra tęstinės. Taip pat projektas atskleidė Kauno rajono savivaldybės kultūrinį potencialą, kuris, remiantis informantų nuomone, buvo užmirštas.

Išanalizavus teikiamų kultūros paslaugų priemones, toliau analizuojama tų priemonių kokybė ir vertė vietos gyventojams. Informantų nuomone, kultūros paslaugų kokybei ir vertei įtaką daro nepakankamas finansavimas, komunikacijos stoka tarp sprendimus priimančių ir juos įgyvendinančių atstovų bei kultūros įstaigų darbuotojų kompetencijos stoka. Taip pat išskiriami projekto KEKS2022 privalumai ir trūkumai, kurie lemia kultūros paslaugų kokybę ir vertę Kauno rajono savivaldybėje.

14 lentelė. Kauno rajono savivaldybės informantų nuomonė apie kultūros paslaugų kokybę ir vertę (sudaryta autorės, 2023)

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai
Teikiamų kultūros paslaugų kokybė ir vertė	Kokybę lemia mažas finansavimas	<p>„Nepakankamas finansavimas trikdo teikiamų kultūros paslaugų kokybę, nes esant didesniai biudžetui būtų galima suorganizuoti daug gyventojams patrauklesnių ir kokybiškesnių renginių ir veiklų“ (I.1)</p> <p>„Lietuvos kultūros tarybai nuolat teikiame apgalvotus, brandžius, su vietos bendruomenėmis suderintus projektus, kuriems parašyti dažnai sugaištama daug laiko, bet finansavimas dažnai būna neskiriamas, dėl to nukenčia kokybė (I.5)</p> <p>„<...> materialinių išteklių trūkumas neleidžia sukurti aukščiausios kokybės ir patrauklaus kultūros produkto“ (I.6)</p> <p>„<...> noras greitai ir pigiai turėti rezultatą nulemia kokybę, nors vertės ir naudos kultūros srityje sukuriamos per ilgus ir brangius procesus“ (I.3)</p> <p>„<...> trūksta finansavimo išpildyti visoms idėjoms, kurių, beje, yra daug“ (I.7)</p>
	Komunikacijos stoka	<p>„Sprendimo galia turinčių asmenų ir sprendimus įgyvendinančių bei siūlančių asmenų nesusikalbėjimas, nesusitikėjimas, nesupratimas“ (I.3)</p> <p>„Dažnai susiduriu su prasta kultūros atstovų tarpusavio komunikacija“ (I.5)</p> <p>„Trūksta komunikacijos tarp sprendimo priėmėjų, organizatorių ir įgyvendintojų“ (I.2)</p> <p>„Konstruktyvus dialogas yra būtinas, siekiant gerinti kokybę, ypač tais atvejais, kuomet kultūros operatoriai turi gilesnių žinių bagažą kultūros paslaugų organizavimo srityje“ (I.4)</p>
	Kultūros darbuotojų kompetencija	<p>„Kultūros darbuotojų klausimas turi būti svarbiausias juos mokant, skatinant ir motvuojant ne tik profesionaliai atlikti savo darbą, bet ir būnant santykiyje su paslaugos gavėju“ (I.8)</p> <p>„<...> darbuotojų kompetencijų arba specialistų nebuvimas/trūkumas <...> neleidžia sukurti aukščiausios kokybės ir patrauklaus kultūros produkto“ (I.6)</p>
	„Kaunas Europos kultūros sostinė 2022“ vertė	<p>„Dalyvavimas projekte suteikė didesnes galimybes kultūros poreikiui, įtraukė aktyviai bendruomenes dalyvauti kultūrinėse veiklose“ (I.1)</p> <p>„<...> projektas atnešė žanrinę ir išraiškos priemonių įvairovę, prisidėjo prie darbuotojų profesinių žinių ir kūrybinės laisvės augimo, kas sąlygojo naujų formų atsiradimą Kauno rajono kultūriniame gyvenime“ (I.6)</p> <p>„Didžiausia vertė, kad projektas leido ieškoti, leido rinktis ir parodyti, kur esame ir kur norime ir galime nueiti kultūros paslaugų srityje, gavę laisvę patys prisidėti prie procesų“ (I.8)</p> <p>„Projektas pagerino paslaugų kokybę Kauno rajono savivaldybėje, palikdamas lankytojų pamėgtus festivalius ir renginius <...>“ (I.7)</p>

	<p>„KEKS2022 veiklos priminė, kiek daug kultūrinio potencialo yra Kauno rajone, o jis neišvengiamai yra reikalingas, kuomet kalbame apie norą didinti kultūros paslaugų prieinamumą“ (I.4)</p> <p>„KEKS2022 sukūrė ir pateikė daug galimybių Kauno rajonui, atskleidė naujas galimybes ir kontaktus <...> bet situacija keičiasi labai greitai ir pozityvumas grįžta į realybę“ (I.3)</p> <p>„Projektas išmokė į kultūrinį vyksmą žiūrėti ir jį vykdyti šiuolaikiškiau, koncentruočiau, daugiau dėmesio skirti individualiam žiūrovui <...> tačiau ne viskas, kas buvo pateikta, prigijo ir įgavo išliekamąją vertę“ (I.5)</p> <p>„Kai kuriais atvejais, manau ir matau, kad įvyko didelis pokytis, tačiau kai kuriose srityse ir vietose nepajudėta iš vietos“ (I.2)</p>
--	---

Finansinių išteklių trūkumas jau buvo apibendrintas prieš tai, analizuojant kultūros paslaugų teikimo priemonės. Atliktą analizę galima papildyti informantų nuomonėmis, kurios nebuvo susijusios su infrastruktūros klausimais, ir yra tiesiogiai nukreiptos į kultūros paslaugų kokybę ir vertės kūrimą vietos gyventojams. Informantas **(I.6)** teigia, kad kokybiškam kultūros produkto sukūrimui neigiamą poveikį daro finansinių išteklių trūkumas: „Pagrindinė problema yra <...> materialinių išteklių trūkumas, kuris neleidžia sukurti aukščiausios kokybės kultūros produkto“. Jam pritaria informantas **(I.7)**, teigdamas, kad didžiausia problema, siekiant išpildyti visas idėjas, yra finansavimo trūkumas: „Materialinę bazę išskirčiau kaip pagrindinę problemą: labai trūksta finansavimo išpildyti visoms idėjoms, kurių, beje, yra daug. Nuo to kenčia kultūros paslaugų kokybė. Esant didesniai finansavimui kultūros paslaugų teikiama vertė gyventojams tikrai galėtų didėti“. Tačiau informantas **(I.4)** pateikia priešingą nuomonę finansavimo klausimu. Pasak jo, ne visada padidėjęs finansavimas lemia geresnę kultūros paslaugos kokybę: „<...> teko stebėti pavyzdžius, kuomet ženkliai išaugus vienos ar kitos iniciatyvos finansavimui, turinys ar jo kokybė menkai pakito, kiekybė nėra lygu kokybei“. Pasak šio informanto, kultūros paslaugų kokybę ir kuriamą vertę lemia kultūros darbuotojų kompetencijų stoka ir nepasitikėjimas savo jėgomis: „<...> vietos kultūros operatorių nepasitikėjimas savo jėgomis arba užsisukimas viename ir tame pačiame rate lemia kultūros paslaugų kokybę“. Informantas **(I.4)** pateikia pavyzdžius, remdamasis KEKS2022 projekto praktika. Pasak jo, įvairių meno sričių atstovų paieška yra sudėtingas procesas, tačiau ilgainiui teikia pridėtinę vertę ir mažina kultūros staganciją: „Ne kartą teko matyti, kaip <...> pasiūlyti menininkai ir atlikėjai iš pradžių buvo vertinami skeptiškai, o po pasisėkusių jų darbo, pradėti samdyti daugelyje švenčių, veiklų ir renginių. <...> jų paieška yra laiko resursų reikalaujantis procesas, bendradarbiavimas su užsienio kultūros paslaugų tiekėjais gali kelti biurokratinius iššūkius, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje tai atsiperka“. Kitas informantas **(I.8)** taip pat pastebi, kad kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas yra tiek pat svarbus, kiek gero santykio kūrimas su paslaugų gavėjais – gyventojais: „Kultūros darbuotojų klausimas turi būti svarbiausias juos mokant, skatinant ir motyvuojant ne tik profesionaliai atlikti savo darbą, bet ir būnant santykyje su paslaugos gavėju“. Remiantis šio informanto nuomone, darbuotojai turėtų būti apmokomi prisitaikyti prie naujovių, ieškoti įvairesnių sprendimų gerinti kultūros paslaugų kokybę ir bendradarbiauti: „<...> bendradarbiavimo formų paieškos yra labai aktualios. <...> kultūros operatoriams dažnu atveju trūksta kvalifikacijos, žinių, ne visi geba prisitaikyti prie nuolat besikeičiančios aplinkos ir gyventojų poreikių, reikia daug permainų, jei norime padidinti vertę“. Apibendrinant finansinių išteklių trūkumo ir darbuotojų kompetencijos subkategorijas galima pastebėti, kad informantų nuomonės sutampa ne visais klausimais. Dauguma informantų materialinius išteklius tiesiogiai sieja su kultūros paslaugų kokybe ir kuriamą verte, tačiau kiti pastebi, kad ryšys tarp šių dviejų objektų ne visada yra glaudus. Pasitaiko

atvejų, kai pakankamas finansavimas neužtikrina kultūros paslaugų kokybės arba daro minimalų poveikį. Tuo tarpu kultūros darbuotojų kompetencijų stoka, kvalifikacija ir prisitaikymas prie permainų, remiantis informantų nuomone, laikoma svarbiu veiksniu, lemiančiu teikiamų kultūros paslaugų vertę vietos gyventojams. Taip pat svarbu, kad kultūros darbuotojai gebėtų kurti teigiamą ryšį su paslaugų gavėjais, nes tai lemia sklandų ir kokybišką kultūros paslaugų teikimą.

Dar viena svarbi sritis, daranti poveikį teikiamų kultūros paslaugų kokybei – komunikacijos stoka tarp sprendimus priimančių ir juos įgyvendinančių kultūros atstovų. Komunikacijos trūkumus apibūdina informantas (I.3.): „*Sprendimo galia turinčių asmenų ir sprendimus įgyvendinančių bei siūlančių asmenų nesusikalbėjimas, nepasitikėjimas, nesupratimas. Taip pat prioritetų nenustatymas arba jų nesilaikymas*“. Remiantis šio informanto (I.3.) nuomone, norimų rezultatų ir kultūros paslaugų kokybės siekimui neigiamą poveikį turi bandymas prisitaikyti prie daugumos nuomonės: „*Noras įtikinti masėms ir bijoti turėti savo viziją, jos laikytis, taip pat dažnai neleidžia pasiekti tinkamų rezultatų ir gerinti teikiamų kultūros paslaugų kokybę*“. Tuo tarpu informantas (I.4) išreiškia nuomonę apie kultūros darbuotojų baimes ir nepasitikėjimą savo kompetencija „*<...> galėčiau išskirti „valdžios baimę“, nes ne kartą teko susidurti su situacijomis, kuomet savivaldybės administracija norėdavo ar atmesdavo tam tikrus siūlymus, susijusius su kultūros paslaugomis, o kultūros operatoriai pabijodavo kažką pasakyti ir apginti savo nuomonę*“. Informantas (I.4) tokią sąveiką vadina „*konstruktyvaus dialogo ir komunikacijos bendrąja prasme trūkumas*“. Panašią nuomonę išreiškia ir kitas informantas (I.5), teigdamas, kad komunikacijos trūksta ne tik su gyventojais, bet ir organizacijų viduje: „*Nuolatinis bendravimas su vietos gyventojais <...> yra labai svarbus, bet tiek pat svarbus yra kultūros operatorių tarpusavio ryšys, savivaldybėje, įstaigose, kultūros centruose. Dažnai susiduriu su prasta kultūros atstovų tarpusavio komunikacija*“. Informantas (I.2) pritaria, kad komunikacijos stoka yra jaučiama: „*Trūksta komunikacijos tarp sprendimo priėmėjų, organizatorių ir įgyvendintojų*“. Apibendrinant šia subkategoriją ir informantų išreikštas nuomones galima teigti, kad komunikacijos trūkumas tarp savivaldybės ir kultūros įstaigų, vietos gyventojų ir kultūros operatorių yra dažnas reiškinys. Glaudesnis ryšys gali pagerinti teikiamų paslaugų kokybę ir kuriamą vertę vietos gyventojams, todėl tamprus ryšių tinklo didinimas yra svarbus kultūros paslaugų vertės kontekste.

Paskutinė subkategorija šiame poskyryje – programos KEKS2022 kuriama vertė, projekto privalumai ir trūkumai. Informantai, išsakydami savo nuomones, teigiamai vertina KEKS2022 projekto sukurtą teikiamų kultūros paslaugų naudą Kauno rajono savivaldybėje. Pastarieji išskiria, kad projekto dėka, Kauno rajone atsiskleidė naujos galimybės, atsirado naujų renginių ir veiklų, kurie turi tęstinumą iki šių dienų, kultūros paslaugų kokybė ženkliai pagerėjo. Informantas (I.1) pastebi, kad Kauno rajono savivaldybėje renginiams buvo atrastos naujos erdvės, KEKS2022 metu pradėti projektai turi tęstinumą, jaučiamas didesnis bendruomenių įsitraukimas, o kultūros paslaugų kokybė pagerėjo: „*Buvo atgaivintos naujos erdvės, pamatytos ir panaudotos dar kitos erdvės kultūriniam renginiams. Kauno rajonas tęsia pradėtus projektus, tokius kaip „Šiuolaikinės seniūnijos“, į kurias įsitraukė vietos bendruomenės <...>. Galima sakyti, kad paslaugų kokybė ar jų įvairovė padidėjo*“. Apie gilesnį bendruomenių įsitraukimą ir infrastruktūros gerinimą, kurį lėmė padidėjęs finansavimas, nuomonę išreiškė ir kitas informantas (I.6): „*Sėkmingi kūrybiniai projektai iš dalies įtikino sprendimų priėmėjus didinti finansavimą kultūros sričiai. To pasekoje vietos gyventojams buvo sudarytos sąlygos patiems įsitraukti į kultūrinių veiklų organizavimą, savo meninių poreikių patenkinimą, bendruomenės tapatybės paieškos procesus ar net įgyvendinti minimalius gyvenvietės infrastruktūros pagerinimo darbus*“. Remiantis šio informanto nuomone, KEKS2022

metu įvykę projektai sudarė palankias sąlygas sprendimo priėmėjams padidinti finansinius Kauno rajono savivaldybės kultūros įstaigų išteklius, todėl bendruomenių nariai ėmė aktyviau dalyvauti kultūros procesuose, realizuoti savo meninius poreikius bei puoselėti bendruomenės identitetą. Šiai nuomonei pritaria ir kitas informantas (I.8), teigdamas, kad projektas sudarė sąlygas atrasti naujas bendradarbiavimo formas tarp vietos gyventojų ir menininkų, tai, pasak jo, yra reikšmingas pokytis: „Sukurtos naujos bendradarbiavimo formos tarp vietos gyventojų, kūrėjų ir į vietą leista pažiūrėti kviestinių menininkų akimis. <...> Didžiausia vertė, kad projektas leido ieškoti, leido rinktis ir parodyti, kur esame ir kur norime ir galime nueiti kultūros paslaugų srityje, gavę laisvę patys prisidėti prie procesų“. Informantas (I.4) akcentuoja tris esminius KEKS2022 projekto pasiekimus, kurie susiformavo padidėjus renginių ir veiklų skaičiui Kauno rajono savivaldybėje: „<...> naujų renginių, veiklų ir iniciatyvų skaičius įrodė, kad Kauno rajonas, visų pirma, turi puikias sąlygas unikalių kultūrinių patirčių kūrimui (turiu omenyje turimas fizinės lokacijos), antra – kultūrinių veiklų paklausa Kauno rajone yra aktyvi, trečia – kultūrinių paslaugų įvairovė pasiteisina ir yra svarbi“. Pasak šio informanto (I.4), turint naujas erdves kultūros paslaugoms teikti, padidėjusią kultūros paslaugų paklausą ir įvairovę, ateityje galima tikėtis pagerėjusios kultūros paslaugų kokybės ir išaugusios vertės vietos gyventojams: „Tešiant šių trijų dėmenų jungtį, manau, galima pasiekti aukštų ir tvarių rezultatų kultūriniame žemėlapyje, kurie atsispindės per teikiamų kultūros paslaugų kokybę ir vertę bendruomenių nariams“. Informantas (I.7) pritaria nuomonei, kad kultūros paslaugų kokybė pagerėjo KEKS2022 projekto dėka, bei išvardina, kokie renginiai ir projektai, pasak jo, yra reikšmingiausi: „Šis projektas pagerino paslaugų kokybę Kauno rajono savivaldybėje, palikdamas lankytojų pamėgtus festivalius ir renginius, bendruomeninį projektą „Šiuolaikinės seniūnijos“, viešo meno objektų maršrutą „Smaragdo kelias“ ir daug kitų, iki tol neegzistavusių veiklų“. Taip pat informantas (I.7) išskiria, kad pasiruošimo KEKS2022 etape, pagerėjo kultūros operatorių galimybės edukotis, tobulintis įgūdžius bei kvalifikaciją: „Efektyvus buvo ir pasiruošimo projekto vykdymui etapas, kai kultūros darbuotojai buvo edukuojami, tobulinama jų profesinė kvalifikacija, supažindinami su naujais darbo metodais, lektoriams dalijantis gerąja patirtimi“. Nepaisant gerųjų patirčių ir nuomonių, keli informantai pastebi, kad projektui pasibaigus jaučiama, kad situacija keičiasi, pozityvus kultūros paslaugų potencialas blėsta, ne visos programos, renginiai ir veiklos turi išliekamąją vertę. Informantas (I.3), remdamasis darbine patirtimi, pastebi sulėtėjimą ir stagnaciją tarptautinių projektų organizavime ir naujų kultūros lyderių paieškose bei komunikacijose su jais: „Buvo manymas, kad pagaliau atsirado daugiau drąsos daryti tarptautnius projektus, būti šiuolaikiškais pasaulio dalyviais, tačiau pastebiu atsitraukimą. Džiugino naujų kultūros lyderių viliojimas, bet kartu pasimatė ir greitas nesusikalbėjimas ir išsiskyrimas“. Taip pat informantas (I.3) pabrėžia, kad šių dienų kontekste dar per anksti vertinti projekto išliekamąją vertę, nepaisant teigiamų pokyčių, nes situacija kinta: „<...> KEKS2022 sukūrė ir pateikė daug galimybių Kauno rajonui, atskleidė naujas galimybes ir kontaktus, dabar dar nėra laikas atsakyti į šį klausimą apie išliekamąją vertę, nes situacija keičiasi labai greitai ir pozityvumas grįžta į „realybę“. Informantas (I.5) taip pat pastebi, kad projektas turėjo trūkumų bei išvardina neigiamas patirtis KEKS2022 organizuojamų renginių ir veiklų metu: „<...> buvo ir neigiamos patirties – neįsiklausymas į kultūros vartotojų norus, nevertinimas tradicijų, kurias buvo susikūrusios bendruomenės. Ne viskas, kas buvo pateikta, prigijo ir įgavo išliekamąją vertę“. Pasak jo, trūko įsigilinimo į vietos kultūros vartotojų poreikius, buvo nepaisoma bendruomenių tradicijų, todėl ne visos iniciatyvos turi išliekamąją vertę. Informantas (I.5) išvardindamas trūkumus, išskiria ir teigiamas patirtis: „Projektas <...> išmokė į kultūrinį vyksmą žiūrėti ir jį vykdyti šiuolaikiškiau, koncentruočiau, daugiau dėmesio skirti individualiam žiūrovui“. Kitas informantas (I.2) taip pat pastebi, kad pokyčiai įvyko ne visose srityse ir daro

prielaidas, kad taip galėjo nutikti dėl žmogiškųjų išteklių stokos arba poreikio keisti esamą situaciją nebuvimo: „Kai kuriais atvejais, manau ir matau, kad įvyko didelis pokytis, tačiau kai kuriose srityse ir vietose nepajudėta iš vietos. Galbūt, tam nėra galimybių, žmogiškųjų išteklių, <...> poreikio keisti ir keisti nusistovėjusią situaciją“. Apibendrinant informantų išsakytas nuomones apie KEKS2022 projektą galima teigti, kad pastarasis pagerino teikiamų kultūros paslaugų vertę Kauno rajono savivaldybėje. Įgyvendinta daug naujų projektų, veiklų, festivalių ir renginių, kurie turi tęstinumą. Nors ne visi programos projektai pasiteisino, KEKS2022 sukurta nauda turi išliekamąją vertę. Kaip prieš tai analizuota teorinėje dalyje, organizuoti festivaliai ir renginiai jau dabar tapo neatsiejama miesto ir rajono dalimi, todėl, pasak organizatorių, jų veikla bus tęsiama ir ateityje (Kaunas-2022. Pranešimas spaudai, 2022). Remiantis tyrimo duomenimis, KEKS2022 dėka padidėjo finansinių išteklių galimybės bei bendruomenių įsitraukimas į kultūros paslaugų organizavimą, atrastos naujos erdvės kultūros renginių organizavimui, sukurtos sąlygos kultūros įstaigų darbuotojams tobulinti įgūdžius ir kompetencijas, edukuotis, taip pat gerinti įstaigų infrastruktūrą. Teorinėje dalyje analizuotas projektas „Šiuolaikinės seniūnijos“ taip pat orientuojasi į KEKS2022 veiklų tęstinumą ir vertės išlaikymą Kauno rajono savivaldybėje (VŠĮ „Kaunas 2022“, 2023).

Apibendrinant kultūros paslaugų teikimo priemonių, jų kokybės ir vertės poskyrį bei išanalizavus surinktus tyrimo duomenis, galima pastebėti, kad pagrindinės priemonės Kauno rajono savivaldybėje, lemiančios kultūros paslaugų kokybę ir kuriamą vertę, glaudžiai siejasi tarpusavyje. Pagrindiniu veiksnium, kuris padeda sukurti kokybišką kultūros paslaugos produktą, galima laikyti finansinius išteklius. Pastarieji turi tiesioginį ryšį su visomis Kauno rajono savivaldybėje naudojamomis priemonėmis. Finansiniai resursai koreliuoja su vietos bendruomenių įsitraukimu į kultūros paslaugų organizavimą ir dalyvavimą jose. Didesnės finansavimo galimybės leidžia sukurti patrauklesnę kultūros įstaigų infrastruktūrą, todėl gyventojai aktyviau dalyvauja kultūrinuose renginiuose ir veiklose. Esant didesniai finansavimui, kultūros operatoriams sudaromos sąlygos organizuoti kokybiškesnes ir patrauklesnes kultūros paslaugas, ieškoti naujų meno atstovų, išpildyti naujai sugeneruotas idėjas, nesirinkti pigiausių sprendimų dėl stokojamo biudžeto. Didesnis finansavimas suteikia galimybę kultūros operatoriams tobulinti kompetencijas, gilinti žinias, tokiu būdu kuriant gyventojams patrauklesnius kultūros produktus. Be finansinių išteklių trūkumo, pastebimas ir žmogiškojo kapitalo trūkumas įstaigose, dėl ko kultūros paslaugų teikimas organizuojamas nepakanamai sklandžiai, o kultūros paslaugų vertė vietos gyventojams mažėja. Egzistuoja ir konstruktyvaus bendravimo tarp vietos gyventojų ir sprendimo galią turinčių kultūros atstovų stoka, todėl teikiamų kultūros paslaugų kokybė nėra užtikrinama. Tyrimo duomenys atskleidė, kad vienas reikšmingiausių pastarųjų metų projektų „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“ padėjo pagerinti teikiamų kultūros paslaugų kokybę Kauno rajono savivaldybėje bei padidino kultūros paslaugų sukuriamą vertę vietos gyventojams. Nepaisant projekto trūkumų, dalyvavimas šiame projekte buvo svarbus ir reikšmingas pokytis teikiamų kultūros paslaugų kontekste, sukūręs išliekamąją vertę vietos gyventojams, bendruomenių identiteto kūrimui bei pasižymintis kultūros paslaugų tęstinumu.

3.3.3. Rekomendacijos ir galimos alternatyvos kultūros paslaugų kuriamai vertei didinti

Šiame poskyryje analizuojamos informantų pateiktos rekomendacijos ir galimos alternatyvos, siekiant pagerinti teikiamų kultūros paslaugų kokybę bei teikiamų kultūros paslaugų vertę vietos gyventojams Kauno rajono savivaldybėje. Subkategorijose pateikiamos sritys, kuriose reikalingi pokyčiai, remiantis tyrimo duomenų rezultatais. Lentelėje apačioje pateikiamos šešios

subkategorijos, suformuotos pagal informantų atsakymus, todėl šiame poskyryje pateikiamos šešios rekomendacijos kultūros paslaugų kuriamai vertei didinti vietos gyventojams (žr. 15 lent.).

15 lentelė. Kauno rajono savivaldybės informantų rekomendacijos kultūros paslaugų kuriamos vertės didinimui (sudaryta autorės, 2023)

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai
Rekomendacijos ir galimos alternatyvos kultūros paslaugų kuriamos vertės didinimui	Didesnis finansavimas	<p>„Vienareikšmiškai didinti finansavimą kultūros paslaugoms ir jų organizavimui bei įgyvendinimui <...>“ (I.1)</p> <p>„<...> reikalingi lankstūs ir pakankami finansiniai mechanizmai <...>“ (I.8)</p> <p>„Rekomenduočiau didinti finansavimą <...> didinti darbuotojų atlyginimus lygiagrečiai su kvalifikacijos kėlimu“ (I.6)</p>
	Darbuotojų kompetencijų gerinimas	<p>„Nuolatinis kultūros operatorių kultūrinių žinių gilinimas ir kultūros vadybos praktinių įgūdžių tobulinimas yra būtinas“ (I.4)</p> <p>„Kokybiškos kultūros paslaugos kūrime turėtų dalyvauti profesionali specialistų komanda <...>“ (I.7)</p>
	Infrastuktūros prieinamumas	<p>„<...> gerinti infrastruktūros prieinamumą visiems vietos gyventojams. Kultūros paslaugų prieinamumas yra prioritetas ir kultūros paslaugos turi būti kuo arčiau žmogaus“ (I.1)</p> <p>„<...> rekomenduočiau gerinti paslaugų prieinamumą per infrastruktūrą <...>“ (I.8)</p> <p>„Reikalinga kultūrinės paslaugas padaryti prieinamesnias rajono gyventojams, pasiekiamumo ir infrastruktūros požiūriu“ (I.6)</p>
	Poreikių atliepimas	<p>„<...> išiklausyti į vietinius gyventojus, jiems pasiūlyti ateitį gerinančius sprendimus, padidinti jų pasitikėjimą ir meilę vietai, ir skatinti juos augti.“ (I.3)</p> <p>„Turi būti organizuojami bendruomenės lūkesčius ir norus atitinkantys renginiai“ (I.5)</p> <p>„Stengtis atliepti įvairius, ne tik siaurus auditorijų poreikius“ (I.2)</p> <p>„Kad vertė didėtų reikalingos paslaugos, kurios atitiktų gyventojų poreikius ir lūkesčius“ (I.8)</p> <p>„<...> tirti lankytojų poreikius, atlikti tyrimu, s ko lankytojai nori, ir ką reikia padaryti, kad lankomumas padidėtų <...> vienas iš svarbiausių kriterijų yra komunikacija su lankytojais“ (I.7)</p> <p>„Nuolat atlikti auditorijų ir kultūros paslaugų vartotojų tyrimus, siekiant suprasti jų poreikius ir lūkesčius“ (I.4)</p> <p>„<...> atkreipti dėmesį į to regiono identitetą ir ypatingai paslaugų kokybę bei siekti ją didinti remiantis to regiono paklausa <...>“ (I.1)</p>
	Gyventojų įtraukimas ir edukacija	<p>„Reikalinga kuo didesnė gyventojų įtrauktis į visus vykstančius veiksmus kultūros lauke“ (I.5)</p> <p>„<...> edukuoti vietos gyventojus, jog kultūra gali būti kasdieninė gyvenimo dalis, o ne tik proginė, atsitiktinai palankiai susikloščius aplinkybėms“ (I.6)</p> <p>„Kad vertė didėtų reikalinga naujų bendradarbiavimo formų su vietos bendruomenės gyventojais paieška“ (I.8)</p>
	Rėmimasis gerąja praktika	<p>„<...> išlaikyti ryšį su praeities geriausiais rezultatais, jiems sudaryti galimybes (arba skatinti) augti ir tobulėti“ (I.3)</p> <p>„<...> puoselėti ne tik tradicines, saugias ir konservatyvias kultūros paslaugas <...> mokytis iš gerųjų praktikų ir pavyzdžių“ (I.2)</p>

		„Svarbus įvairovės kultūros paslaugų sektoriuje siekimas, remiantis gerosiomis praktikomis praeityje ir kultūros paslaugų stagnacijos vengimas“ (I.4)
--	--	--

Pirmoji rekomendacija formuojama remiantis informantų nuomone – didesnis finansavimas, kurio pagalba išsprendžiamos kultūros paslaugų srityje egzistuojančios problemos: gerėtų paslaugų kokybė ir vertė vietos gyventojams. Informantas (I.1) teigia, kad finansavimo didinimas yra būtina sąlyga, siekiant teikti kokybiškas kultūros paslaugas ir didinti jų vertę vietos gyventojams: „*Vienareikšmiškai didinti finansavimą kultūros paslaugoms ir jų organizavimui bei įgyvendinimui <...>. Finansavimas yra kertinis veiksnys siekiant didinti paslaugų kokybę bei kurti didesnę vertę gyventojams*“. Apie vertės kūrimą ir finansinių išteklių tarpusavio ryšį, nuomonę išsako informantas (I.8), pasak kurio, reikia ieškoti būdų didinti biudžetus kultūros įstaigoms, tokiu būdu tenkinant bendruomenių interesus: „*Vertingoms paslaugoms teikti reikalingi lankstūs ir pakankami finansiniai mechanizmai, todėl rekomenduočiau persvarstyti biudžeto skirstymą ir paieškoti galimybių finansus padidinti, nes tai nulemia mūsų bendruomenių gerovę ir ne tik ją*“. Šiai nuomonei pritaria ir kitas informantas (I.6) teigdamas, kad finansavimą reikėtų didinti skirtingose srityse, siekiant geresnių rezultatų ateities perspektyvoje: „*Rekomenduočiau didinti finansavimą kultūros infrastruktūrai plėtoti, kultūrinėms veikloms organizuoti <...> tai, mano manymu, padėtų pasiekti geresnių rezultatų ateityje*“. Informantas (I.6) taip pat siūlo: „*<...> didinti darbuotojų atlyginimus lygiagrečiai su kvalifikacijos kėlimu*“. Remiantis LR Kultūros ministerijos pranešimu (2023), 2024 metais yra numatytas biudžetas kultūros srityje, kuriuo planuojama skirti didesnę finansavimą kultūros ir meno darbuotojų atlyginimams didinti. Pasak kultūros ministro, atlyginimų didinimo klausimas buvo prioritetinga sritis formuojant biudžetą. Numatyta šios srities darbuotojų atlyginimus didinti vidutiniškai dvylika procentų (LR Kultūros ministerija, 2023). Kita prioritetinga sritis – didesnis kultūros ir meno sričių finansavimas, kuris padėtų gerinti teikiamų paslaugų kokybę ir įvairovę. Pasak LR Kultūros ministerijos (2023), didinamas finansavimas atvers galimybes visuomenei aktyviau dalyvauti kultūriname gyvenime (LR Kultūros ministerija, 2023). Apibendrinant informantų išvalgas, finansavimo didinimo klausimas yra prioritetas, kuriant kultūros paslaugų vertę, bendruomenių gerovę ir siekiant perspektyvių rezultatų ateityje, todėl šis klausimas turi būti sprendžiamas. Pastarąjį LR Kultūros ministerija suplanavusi spręsti jau ateinančiais metais, tačiau ar finansų didinimas bus pakankamas atliepti kultūros įstaigų darbuotojų ir vietos gyventojų poreikius, reikalinga atskira studija.

Darbuotojų kompetencijų gerinimas – kita rekomendacija, kurią siūlo tyrimo dalyviai. Pastarieji teigia, kad didelis dėmesys turi būti skiriamas darbuotojų atrankai, mokymams ir motyvavimui. Informantas (I.4) rekomenduoja nuolat gilinti kultūros darbuotojų žinias ir įgūdžius: „*Nuolatinis kultūros operatorių kultūrinių žinių gilinimas ir kultūros vadybos praktinių įgūdžių tobulinimas <...> galėtų būti viena iš rekomendacijų siekiant gerinti kultūros paslaugų teikimą ir kokybę*“. Šiai rekomendacijai pritaria ir kitas informantas (I.7), teigdamas, kad kokybiškų kultūros paslaugų kūrimo ir teikimo turi dalyvauti savo srities specialistų komanda: „*Rekomenduočiau pasitelkti atskirus specialistus, nuo idėjos autoriaus, organizatoriaus, komunikacijos specialisto, iki idėjos išpildymo – informacinių technologijų, garso ir vizualinių priemonių specialistų, tik tokiu būdu įmanoma išgauti aukštos kokybės produktą*“. Apibendrinant informantų pateiktas alternatyvas ir prisiminus prieš tai analizuotas kultūros įstaigų darbuotojų kompetencijas bei specialistų trūkumą, galima teigti, kad žmogiškųjų išteklių sritis turi būti tobulinama. Informantai siūlo gilinti kultūros operatorių žinias ir praktinius įgūdžius bei įsteigti naujų pareigybių, reikalingų sklandžiam kultūros paslaugų teikimui.

Kita subkategorija, kurią informantai siūlo tobulinti, – infrastruktūros prieinamumas. Šiuo klausimu trys informantai pateikia sąlyginai identišką alternatyvas. Informantas (I.8), kaip alternatyvą teikiamų kultūros paslaugų vertei didinti, siūlo infrastruktūrą daryti prieinamesne gyventojams: „*Kad vertė didėtų, rekomenduočiau gerinti paslaugų prieinamumą per infrastruktūrą, tai reiškia, kad patalpos turi būti renovuojamos, patrauklesnės gyventojams lankytis. <...> teikti paslaugas kuo arčiau vietos gyventojų <...>*“. Tokią pat rekomendaciją siūlo kitas informantas (I.1), teigdamas, kad infrastruktūros prieinamumas yra prioritetas, siekiant didinti kultūros paslaugų vertę: „*Kaip alternatyvą vertei didinti, siūlyčiau gerinti infrastruktūros prieinamumą visiems vietos gyventojams <...>. Kultūros paslaugų prieinamumas yra prioritetas ir kultūros paslaugos turi būti kuo arčiau žmogaus*“. Šiai nuomonei pritaria informantas (I.6): „*Reikalinga kultūrinės paslaugas padaryti prieinamesnėmis rajono gyventojams, pasiekiamumo ir infrastruktūros požiūriu*“. Apibendrinant šias informantų pateiktas rekomendacijas galima teigti, kad infrastruktūros prieinamumo gerinimas yra svarbi alternatyva, siekiant didinti kultūros paslaugų vertę.

Gyventojų poreikių atliepimas buvo dažniausiai rekomenduojama alternatyva. Apie pastarąją nuomonę išreiškė net šeši iš aštuonių informantų. Remiantis tokiu aktyvumu galima pastebėti, kad gyventojų poreikių atliepimas yra labiausiai pokyčių reikalaujanti sritis. Informantas (I.3) siūlo didinti vietos gyventojų pasitikėjimą kultūros įstaigomis, įsigilinant į jų poreikius: „*Rekomenduoju įsiklausyti į vietinius gyventojus, jiems pasiūlyti ateitį gerinančius sprendimus, padidinti jų pasitikėjimą ir meilę vietai, ir skatinti juos augti, kartais į kokybę, kartais į kiekybę*“. Tokią pat rekomendaciją pateikia informantas (I.5), siūlydamas organizuoti renginius remiantis paklausa: „*Siūlyčiau labiau įsiklausyti, kokių renginių ir pramogų nori gyventojai. <...> Turi būti organizuojami bendruomenės lūkesčius ir norus atitinkantys renginiai*“. Gyventojų interesų atliepimą siūlo ir kitas informantas (I.8), grįsdamas, jog tai suaktyvintų vietos gyventojų lankomumą ir susidomėjimą kultūros paslaugomis bei didintų kultūros paslaugų vertę: „*Rekomendacija iš mano pusės – siekti kuo tiksliau atliepti gyventojų interesus. <...> Atsižvelgiant į poreikius būtų lengviau pritraukti gyventojus lankytis kultūrinuose renginiuose, domėtis, taip kurti tradicijas ir vertę...*“. Informantas (I.7) siūlo atlikti tyrimus, siekiant išsiaiškinti gyventojų poreikius, ir kokių veiksmų imtis, kad lankomumas suaktyvėtų: „*Norėdami tobulinti pasiūlą, paslaugas ir didinti vertę, turėtume ne įsivaizduoti, ko lankytojui reikia, bet tirti lankytojų poreikius, atlikti tyrimus, ko lankytojai nori ir ką reikia padaryti, kad lankomumas padidėtų*“. Remiantis šio informanto (I.7) nuomone galima pastebėti, kad tyrimai nėra atliekami, remiamasi prielaidomis, kokia galimai yra paklausa, ir pagal tai formuojama pasiūla. Apie tyrimų nebuvimą nuomonę išsako ir kitas informantas (I.1), siūlydamas analizuoti situaciją lokaliai: „*Reikalinga atlikti situacijos analizę miesto, miestelio ar gyvenvietės atžvilgiu, bei įvertinti, kokių paslaugų norėtų vietos gyventojai, kokius jie turi lūkesčius. Tai būtų tiesioginis gyventojų įtraukimas, siekiant užtikrinti kokybiškas kultūrinės paslaugas, o tai prisidėtų prie gyvenimo kokybės gerinimo ir vertės didinimo*“. Pasak šio informanto (I.1), atliekant situacijos analizę, galima tikėtis gyventojų įsitraukimo, kokybiškesnių kultūros paslaugų, atliepiančių poreikius, bei didesnės tų paslaugų vertės. Apibendrinant informantų siūlomas alternatyvas galima teigti, kad situacijos analizė konkrečioje lokacijoje ir vietos gyventojų poreikių išsiaiškinimas bei atliepimas yra svarbus veiksnys, siekiant gerinti teikiamų kultūros paslaugų kokybę ir vertę.

Informantai siūlo ne tik įsigilinti į vietos gyventojų poreikius ir lūkesčius, bet ir skatinti jų įsitraukimą, bendradarbiavimą ir edukaciją. Informantas (I.8) rekomenduoja ieškoti naujų bendradarbiavimo būdų su vietos gyventojais, pasak jo, tai padėtų kurti glaudesnę ryšį ir didesnę kultūros paslaugų vertę: „*Svarbi naujų bendradarbiavimo formų su vietos bendruomenės gyventojais paieška. Tai, mano*

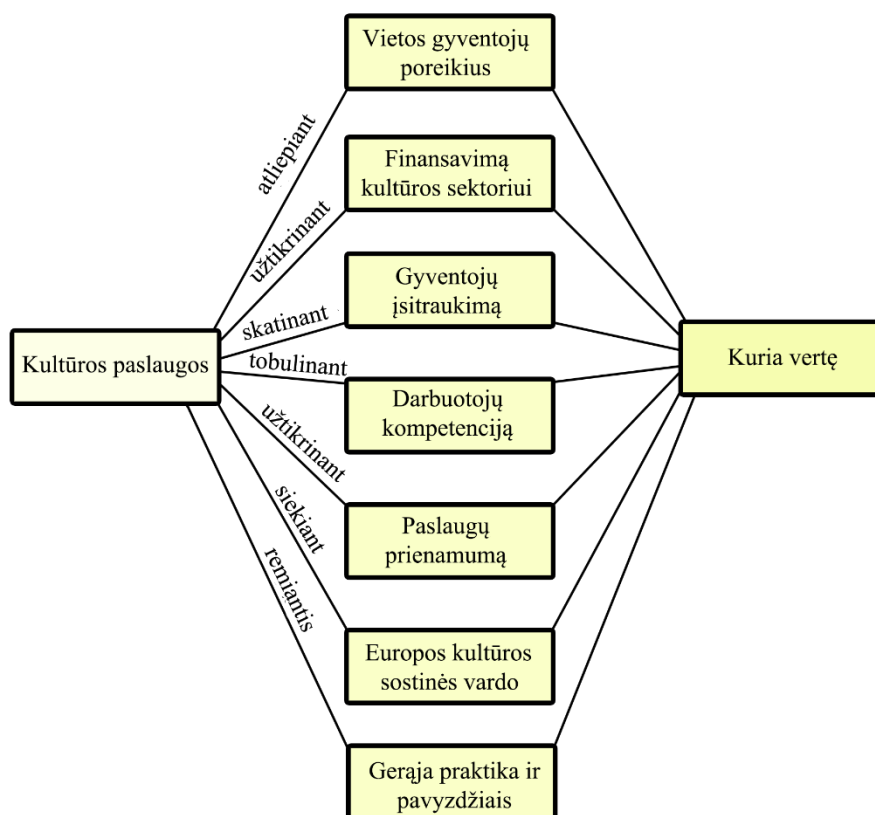
manymu, būtų rekomenduotina, norint suprasti bendruomenių narius, kurti žymesnę vertę kartu.“ Gyventojų įtraukimą į kultūros paslaugų organizavimą, teikimą ir dalyvavimą kultūros gyvenime siūlo informantas (I.5), teigdamas: „*Reikalinga kuo didesnė gyventojų įtrauktis į visus vykstančius veiksmus kultūros lauke*“. Šiai nuomonei pritaria ir kitas informantas (I.6), teigdamas, kad kultūros paslaugų kuriama vertė priklauso nuo gyventojų įsitraukimo: „*Kuriama vertė priklauso ne tik nuo kultūros paslaugų teikėjo, bet ir nuo gavėjo įsitraukimo bei priėmimo. Gyventojai patys turi būti suinteresuoti pasinaudoti gaunamomis kultūrinėmis paslaugomis bei įvertinti jas*“. Informantas (I.6) siūlo edukuoti vietos gyventojus, diegiant požiūrį, jog kultūra, kaip ir kitos viešosios paslaugos, yra svarbi gyvenimo dalis, o ne tik pramoginė veikla: „*<...> siūlyčiau edukuoti vietos gyventojus, jog kultūra gali būti kasdieninė gyvenimo dalis, o ne tik proginė, atsitiktinai palankiai susiklosčius aplinkybėms. <...> siūlyčiau įtraukti mokytojus, psichologus, meno terapijos specialistus, socialinių tinklų bei televizijos žvaigždes, nacionalinio bei savivaldybių lygio politikus, kurie savo veikla bei teisės aktais įtvirtintų, jog kultūra turi eiti lygia greta su kitomis viešosiomis paslaugomis, kaip švietimas, sportas bei sveikatos apsauga*“. Edukacijai informantas siūlo pasitelkti švietimo ir kultūros sistemų specialistus, žinomus žmones, politikus, kurie gebėtų įtvirtinti kultūros svarbą, ją prilygindami kitoms doktrinoms – sportui, švietimui ir sveikatai. Pasak informanto (I.6), tokiu būdu galima edukuoti gyventojus apie kultūros svarbą žmogaus emocinei gerovei, intelektui ir socialiniams interesams: „*<...> būtų pripažįstama, jog kultūra padeda užtikrinti gyventojų emocinę sveikatą, intelekto raidą, socialinius poreikius*“. Apibendrinant šias informantų siūlomas alternatyvas, galima daryti išvadą, kad bendruomenės narių įtraukimas į kultūros paslaugų organizavimą yra svarbus veiksnys, lemiantis kultūros paslaugų vertę. Pastarasis pasireiškia per gilesnį bendradarbiavimą su vietos gyventojais, jų edukaciją ir suinteresuotumo skatinimą.

Paskutinė informantų siūloma alternatyva kultūros paslaugų vertės didinimui – rėmimasis gerąja praktika bei sėkmingais rezultatais. Informantas (I.3) siūlo ieškoti naujų idėjų, kurios turėtų ryšį su ankstesnėmis sėkmingomis praktikomis: „*Turime galybę pasiteisinsiu pavyzdžių praeityje, todėl naujų idėjų generavimą siūlyčiau sieti su tuo, kas jau patikrinta. <...> išlaikyti ryšį su praeities geriausiais rezultatais, jiems sudaryti galimybes augti, gerėti, kartais atsinaujinti <...>*“. Identišką nuomonę išsako informantas (I.4), teigdamas, kad reikalinga siekti kultūros paslaugų įvairovės, neatsiribojant nuo sėkmingų praeities rezultatų, tokiu būdu išvengiant kultūros paslaugų stagnacijos: „*Svarbus įvairovės kultūros paslaugų sektoriuje siekimas, remiantis gerosiomis praktikomis praeityje ir kultūros paslaugų stagnacijos vengimas*“. Kitas informantas (I.2) siūlo ieškoti naujų būdų didinti paslaugų vertę, eksperimentuoti remiantis sėkmingomis praktikomis bei atsiriboti nuo tradicinių kultūros paslaugų: „*Atsiverti, stengtis pažinti ir puoselėti ne tik tradicines, saugias ir konservatyvias kultūros paslaugas, mėginti eksperimentuoti, išbandyti naujus dalykus, mokytis iš gerųjų praktikų ir pavyzdžių*“. Apibendrinant šią rekomendaciją galima teigti, kad kultūros paslaugoms svarbus progresas, naujų idėjų generavimas, praeityje patikrinti sprendimai ir pasiteisinę veiksmi, tuo pačiu siekiant netradicinių ir įvairesnių kultūros paslaugų. Todėl reikalinga ateities perspektyvoje neatsiriboti nuo gerųjų praktikų, priešingai, siekti jas tobulinti, papildyti ir plėsti.

Apibendrinant informantų siūlomas alternatyvas ir rekomendacijas teikiamų kultūros paslaugų vertei didinti galima pastebėti, kad paslaugų kokybė ir vertė yra glaudžiai tarpusavyje susijusios reikšmės. Pastarosios turi priežastinį ryšį – esant aukštai paslaugų kokybei, vertė didėja. Visos pateiktos alternatyvos koreliuoja su prieš tai analizuotomis teikiamų kultūros paslaugų priemonėmis, jų kokybe ir verte vietos gyventojams. Taip pat pastebima, kad informantai pateikia sąlyginai panašias rekomendacijas, jų nuomonė išsiskiria retai. Toks nuomonių sutapimas įrodo, kad rekomendacijos

yra reikšmingos ir aktualios baigiamojo projekto temos kontekste. Viena reikšmingiausių alternatyvų, pastebima analizuojant tyrimo duomenis, apima vietos gyventojų poreikių išsiaiškinimą (remiantis konkrečios lokacijos vietos analize) ir atliepimą. Su šia alternatyva sąsajas turi kita alternatyva – gyventojų įtrauktis į teikiamų kultūros paslaugų organizavimo procesus, bendradarbiavimas su jais ir edukacija. Remiantis tyrimo duomenimis, abi šios alternatyvos padėtų didinti kultūros paslaugų vertę Kauno rajono savivaldybėje, todėl yra rekomenduojamos. Kultūros įstaigų darbuotojų kompetencijų tobulinimas ir specialistų paieška taip pat aktyviai siūloma alternatyva, todėl žmogiškųjų išteklių sritis turi būti tobulinama, siekiant progreso ir didesnės vertės kūrimo ateityje. Nepakankamas finansavimas kultūros įstaigoms, kaip išsiaiškinta prieš tai poskyryje, yra probleminė sritis, todėl kaip vieną iš alternatyvų, informantai siūlo finansavimo didinimą. Pastarasis turėtų būti orientuotas į infrastruktūros gerinimą, darbuotojų atlyginimų didinimą bei kokybiškesnę kultūros paslaugų organizavimą bei įgyvendinimą. Infrastruktūros prieinamuo didinimas yra dar viena rekomendacija, kurią siūlo informantai. Prieinamesnė infrastruktūra didintų vietos gyventojų lankomumą, todėl didėtų kultūros paslaugų vertė. Paskutinė alternatyva orientuojama į gerąsias praktikas, pasiteisinusias praeityje. Siūloma vengti kultūros stagnacijos ir generuoti naujas idėjas, vadovaujantis praeityje pasiteisinusiais rezultatais.

Apibendrinant visą tyrimo duomenų analizę galima prisiminti baigiamojo projekto autorės sudarytą kultūros paslaugų kuriamos vertės modelį teorinėje dalyje. Pastarasis, remiantis mokslinių šaltinių analize, nurodė kokiais veiksniais kuriama kultūros paslaugų vertė. Išanalizavus empirinius duomenis, kultūros paslaugų kuriamos vertės modelis pateikiamas apačioje (žr. 4 pav.).

4 pav. Kultūros paslaugų kuriamos vertės modelis remiantis empirinio tyrimo duomenimis (sudaryta autorės, 2023)

Lyginant šį modelį su teorinėje dalyje pateiktu modeliu galima pastebėti, kad tik trys veiksniai sutampa – poreikių atliepimas, paslaugų prieinamumas ir Europos kultūros sostinės vardo siekimas. Informantai neišskyrė darnaus vystymosi tikslų siekimo, nacionalinio paveldo saugojimo ir kultūrinio identiteto, kaip esminių veiksnių, kuriančių kultūros paslaugų viešąją vertę vietos gyventojams. Vietoje to, informantai orientuojasi į finansinių išteklių užtikrinimą ir didinimą srityse, kuriose jaučiamas poreikis, darbuotojų kompetencijų tobulinimą, žinių gilinimą, rėmimąsi gera praktika ir pavyzdžiais, pasiteisinusiais praeityje. Mokslinės literatūros ir tyrimo rezultatų skirtumai įrodo, kad baigiamasis projektas yra reikšmingas ir šių dienų kontekste aktualus, kurio nauda yra ženkli. Apžvelgus šį modelį ir išsiaiškinus, kaip teikiamų kultūros paslaugų vertė pasireiškia Kauno rajono savivaldybės vietos gyventojams bei išanalizavus priemones, padedančias didinti kultūros paslaugų vertę, galima pateikti baigiamojo projekto temai aktualias rekomendacijas. Kadangi prie kultūros paslaugų kuriamos vertės prisideda visi kultūros sektoriaus dalyviai – Kauno rajono savivaldybės administracija, Kauno rajono kultūros įstaigos, Kauno rajono vietos gyventojai, rekomendacijos formuojamos jas adresuojant visoms šioms trimis grupėms.

Išvados

1. Atlikus kultūros paslaugų sampratos ir kultūros paslaugų kuriamos vertės teorinę analizę nustatyta, kad teikiamos kultūros paslaugos mokslinėje literatūroje yra apibrėžiamos, kaip bet kokia veikla, sąveikaujanti su visuomene ir aplinka kultūrine prasme. Šios veiklos apima bibliotekų, muziejų, kino teatrų, meno sklaidos, kultūros paveldo ir kitas kultūros paslaugas. Pastarosios skirtinguose moksliniuose šaltiniuose identifikuojamos kaip tiesioginės ir netiesioginės. Tiesioginės kultūros paslaugose visuomenės nariai dalyvauja fiziškai, netiesioginėse dalyvavimas vyksta nuotoliniu būdu. Teikiamos kultūros paslaugos pasižymi matavimo rodikliais, nurodančiais poreikio jomis naudotis dažnumą, – kaip greitai gali būti pasiekiamos. Kultūros paslaugų kuriama vertė klasifikuojama remiantis ekonominiais, socialiniais ir kultūriniais veiksniais. Ekonominiai veiksniai – tai turizmo plėtra, darbo vietų kūrimas, nekilnojamojo turto vertės didėjimas, socialiniai veiksniai – visuomenės švietimas, mokymasis visą gyvenimą, bendruomenės sanglauda, kultūriniai veiksniai – kultūros paveldo išsaugojimas, kūrybiškumas ir inovacijos, kultūros paslaugų įvairovė ir diplomatijos įrankis. Kultūros paslaugų kuriama vertė yra sudėtingai matuojamas rodiklis, tačiau pastarąją galima identifikuoti per gyventojų poreikių tenkinimą, nacionalinio paveldo išsaugojimą, kultūrinio identiteto kūrimą, darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimą, kultūros paslaugų prieinamumo užtikrinimą, Europos kultūros sostinės titulo siekimą, kokybiškų ir naudingų paslaugų teikimą. Išvardinti veiksmai kuria kultūros paslaugų vertę ir per jų prizmę vertė gali būti matuojama.
2. Išnagrinėjus tarptautinio ir nacionalinio lygmens kultūros paslaugų kuriamos vertės strateginius ir teisinius dokumentus galima teigti, kad kultūros paslaugos tarptautiniame lygmenyje yra laikomos prioritetine sritimi. Didelis dėmesys skiriamas kultūros skatinimui, kultūros paslaugų įvairovei ir rūšių plėtrai, partnerystės ir tarptautinio bendradarbiavimo stiprinimui. Jungtinių tautų dokumentų pagrindas formuojamas remiantis socialiniais ir kultūriniais veiksniais, kurie padeda kurti kultūros paslaugų vertę. Europos Sąjungos mastu tikslai visoms šalims narėms taip pat formuojami remiantis socialiniais ir kultūriniais veiksniais. Siekiama remti kultūros plėtrą, vertinant grįžtamąjį ryšį, tokiu būdu atrandant geriausias praktikas kultūros paslaugų kuriamos vertės didinimui. Vienas reikšmingiausių tarptautinių tęstinių projektų – Europos kultūros sostinė, kuris skatina miestų kultūros plėtrą, turizmą, susidomėjimą kultūros teikiamomis paslaugomis, kuria kultūros paslaugų vertę bei turi išliekamąją vertę. Lietuva šiame projekte dalyvavo du kartus ir poveikis kultūrai bei paslaugų vertei yra reikšmingas ir ilgalaikis. Nacionaliniu mastu Lietuva įgyvendina strategiją „Lietuva 2030“, kuri yra laikoma pagrindiniu planavimo dokumentu. Pastarajame akcentuojamos kokybiškos kultūros paslaugos ir jų prieinamumas kiekvienoje šalies dalyje. Taip pat šiais metais pristatyta Valstybės pažangos vizija „Lietuva 2050“, kurioje dėmesys skiriamas darniam teritorijos vystymuisi, kultūros paveldo saugojimui bei lengviau prieinamoms kultūros paslaugoms. Tokie tikslai leidžia daryti išvadą, kad kultūros paslaugų kuriama vertė yra prioritetas šių dienų kontekste ir ateities perspektyvose. Šių dokumentų pagrindu formuojama Lietuvos kultūros politikos strategija „Kultūra 2030“, kuri orientuojasi į kūrybingą asmenybę, tvirtą identitetą turinčią visuomenę ir vertę kuriančią kultūrą. Lietuvos teisės aktuose kultūra reglamentuojama kaip veikla, skirta teikti materialinę ir nematerialinę naudą, o kultūros paslaugų vertė identifikuojama per visuomenės kultūrinių poreikių ir viešojo intereso tenkinimą.

3. Atlikus teikiamų kultūros paslaugų kuriamos vertės Kauno rajono savivaldybėje vietos gyventojams tyrimą ir išanalizavus jo duomenis nustatyta, kad kultūros paslaugų vertė turi glaudų ryšį su tiesiogine nauda gyventojams ir jos didinimas yra prioritetas. Gerėjant kultūros paslaugų kokybei, tiesioginė nauda bei vertė didėja. Kultūros paslaugų kuriama vertė sąveikauja su gyventojų poreikių tenkinimu, darbo vietų kūrimu, verslo ir turizmo plėtra, identiteto puoselėjimu, bendruomenių socializacija, gera emocine sveikata. Siekiant didinti vertę reikalinga užtikrinti patogų kultūros paslaugų prieinamumą vietos gyventojams. Tyrimo duomenys atskleidė, kad prieinamumas nėra užtikrinamas, o jo gerinimui svarbu: gyventojų poreikius atitinkanti infrastruktūra, kultūros paslaugų įvairovė, tinkama informacijos sklaida, atsižvelgimas į vietos bendruomenių lūkesčius ir interesus. Kultūros paslaugų mechanizmo finansavimas yra viena reikšmingiausių taikomų priemonių, siekiant gerinti paslaugų kokybę ir vertę. Analizuojant duomenis pastebėta, kad pastarasis Kauno rajono savivaldybėje yra nepakankamas. Informantai nurodo finansinių išteklių trūkumą infrastruktūrai, darbuotojų atlyginimams didinti ir kompetencijoms tobulinti, kokybiškesniems sprendimams, susijusiems su įvairesnėmis kultūros paslaugomis, priimti. Taip pat išskiriamas konstruktyvaus bendravimo tarp vietos gyventojų ir sprendimo galią turinčių kultūros atstovų trūkumas, savo srities profesionalų kultūros įstaigose trūkumas, nepakankamas įsigilinimas į vietos gyventojų poreikius, naujoviškesnių sklaidos priemonių poreikis. Įvertinus teorinius ir empirinius duomenis, galima daryti išvadą, kad palaiptams kultūros paslaugų prieinamumas vietos gyventojams Kauno rajone yra didinamas. Tai patvirtina projektas „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“, kuris atvėrė naujas erdves kultūros paslaugoms, praplėtė paslaugų įvairovę, įtraukė vietos gyventojus ir turistus į kultūrinį gyvenimą. Kultūros Ministerijos biudžeto planas 2024 metams, nurodantis didesnę finansavimą kultūros įstaigoms, infrastruktūrai, darbuotojų atlyginimams ir žinių gilinimui, antrina prielaidą apie paslaugų prieinamumo vietos gyventojams didėjimą. Tačiau šiandienos kontekste dar anksti spręsti, ar padidėjęs finansavimas bus pakankamas, o projekto „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“ vertė neišblės ateities perspektyvoje.

Rekomendacijos

Atsižvelgiant į baigiamojo projekto tikslą – įvertinti kultūros paslaugų kuriamą vertę Kauno rajono savivaldybės vietos gyventojams – ir nustačius, kad vertė turi būti didinama, formuojamos rekomendacijos, skirtos empiriniame tyrime dalyvavusioms grupėms – Kauno rajono savivaldybės administracijos Kultūros, švietimo ir sporto skyriui, Kauno rajono savivaldybės kultūros įstaigoms bei Kauno rajono savivaldybės vietos gyventojams:

Kauno rajono savivaldybės administracijos Kultūros, švietimo ir sporto skyriui. Rekomenduojama aktyviau bendradarbiauti su Kauno rajono kultūros įstaigomis, ieškant būdų konstruktyviam bendravimui, priimant sprendimus dėl teikiamų kultūros paslaugų. Atsižvelgti į kultūros operatorių siūlymus ir generuojamas idėjas kultūros paslaugų teikimo klausimu. Rekomenduojama didinti finansavimą Kauno rajono kultūros įstaigų infrastruktūrai, darbuotojų kompetencijų tobulinimui, atlyginimų didinimui, įvairesnėms ir kokybiškesnėms kultūros paslaugų paieškoms, organizavimui ir įgyvendinimui. Tokiu būdu gali būti užtikrinamas geresnis kultūros paslaugų prieinamumas, didesnė tiesioginė nauda ir vertė vietos gyventojams. Siūloma įsteigti naujų pareigybių (pvz., IT specialistų, galinčių dirbti su vaizdo ir garso įranga renginiuose), reikalingų užtikrinti kokybiškam kultūros paslaugų teikimui, siekiant profesionaliesnio ir sklandesnio įgyvendinimo. Atsižvelgus į šias rekomendacijas, kultūros paslaugų kokybė būtų gerinama, o vertė didinama.

Kauno rajono savivaldybės kultūros įstaigoms. Rekomenduojama skatinti vietos gyventojų įsitraukimą į kultūros paslaugų organizavimo procesus, edukuoti juos per sklaidos priemones apie kultūros paslaugų kuriamą vertę ir naudą, kviesti bendradarbiauti ir kurti kultūros paslaugų vertę kartu. Rekomenduojama komunikuoti su gyventojais apie vykdomas veiklas, projektus, renginius naujesnėmis sklaidos priemonėmis, įsigilinant, kokiais būdais vietos gyventojai randa aktualią informaciją kiekvienoje seniūnijoje. Siūloma tirti vietos gyventojų poreikius, siekiant didesnio susidomėjimo teikiamomis kultūros paslaugomis, tokiu būdu atliepiant jų poreikius, lūkesčius ir interesus. Kultūros operatoriams rekomenduojama gilinti kultūrinės žinias, tobulinti praktinius įgūdžius, komunikuoti su Kauno rajono savivaldybe dėl reikalingo finansavimo mokymams, seminarams, kitoms žinių ir įgūdžių tobulinimo priemonėms, atsižvelgiant į kultūros įstaigos poreikius. Taip pat rekomenduojama organizuojant ir įgyvendinant kultūros renginius, projektus ir veiklas vadovautis sėkmingomis, praeityje pasiteisinusiomis praktikomis, bei ieškoti sprendimų, kaip jas papildyti, atnaujinti, tobulinti. Atsižvelgus į šias rekomendacijas, kultūros paslaugų vertė didėtų.

Kauno rajono savivaldybės vietos gyventojams. Rekomenduojama aktyviai dalyvauti kultūriniame gyvenime bei pateikti vertinimus ir išvalgas kultūros įstaigoms, apie įvykusius renginius, festivalius, programas ir kt., tokiu būdu siekiant didesnio kultūros paslaugų prieinamumo, individualaus ir viešo intereso atliepimo bei kultūros paslaugų vertės didinimo. Rekomenduojama išreikšti savo lūkesčius teikiamoms kultūroms paslaugoms, prisijungti prie kultūros paslaugų lauko padedant generuoti idėjas, organizuojant ir įgyvendinant renginius, tokiu būdu siekiant bendruomeninės sanglaudos ir didesnio įsitraukimo. Siūloma skatinti artimuosius, kaimynystėje gyvenančius draugus dalyvauti kultūros renginiuose ir teikiamose paslaugose. Atsižvelgus į šias rekomendacijas, tiesioginė nauda vietos gyventojams ir teikiamų kultūros paslaugų vertė didėtų.

Literatūros sąrašas

1. Aleksandravičius, A. (2014). *Elektroninių viešųjų paslaugų organizavimo kaimiškiosiose vietovėse modeliai* (pp. 6-18). Regional Formation and Development Studies
2. Armbrecht, J. (2012). *The Value of Cultural Institutions—Measurement and Description*.
3. Augaitytė, K., (2020). *Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo analizė Baltijos šalyse*, Mykolo Riomerio Universitetas
4. Balvočiūtė, R. ir Motiekaitytė, V. (2022). *Miestų gamtinės ekosistemos kultūrinės paslaugos ir jų vertinimo aspektai* (pp 128-141) Darnios aplinkos vystymas.
5. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V., (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija. II dalis*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla
6. Brazienė, R., Merkys, G. (2015). *Viešųjų paslaugų vartotojų pasitenkinimo indekso metodikos taikymas Lietuvoje* (pp. 103–114), Kauno technologijos universitetas.
7. Burkšienė, V., Dvorak, J., Burbulytė-Tsiskarishvili, G., Normantė, I., Dūda, M., Civinskas, R., (2017). *Viešosios paslaugos: iššūkiai kuriant gerovės visuomenę*, Klaipėdos universiteto leidykla.
8. Clift, S. (2012). *Creative arts as a public health resource: Moving from practice-based research to evidence-based practice* (pp. 120-127). Perspectives in Public Health.
9. Ćwikła, M., Góral, A., Bogacz-Wojtanowska, E. ir Dudkiewicz, M. (2020). *Project-based work and sustainable development - a comparative case study of cultural animation projects. Sustainability*
10. Deviatnikovaitė, I. (2019). *Viešasis interesas, viešosios paslaugos ir sutartys kaip viešojo administravimo turinys* (pp. 409 - 411), Mykolo Romerio universitetas.
11. Dziegoraitienė, A., (2006) *Kultūra ir Europos sąjungos teisė: sąsajų paieškos*. Mykolo Riomerio Universitetas
12. Evans, G. (2020). *Measure for measure: Evaluating the evidence of culture's contribution to regeneration. Culture-led urban regeneration*, (pp. 116-140).
13. Florida, R. (2002). *The rise of the creative class (Vol. 9)*. New York: Basic books.
14. Gaulė, E., Petrauskienė, R., Jovarauskiene, D., Rauleckas, R. *Viešųjų paslaugų vertė: ar tikrai vertiname tai, ką gauname kasdien?* [žiūrėta 2023-10-28]. Prieiga per internetą: <https://ktu.edu/news/viesuju-paslaugu-verte-ar-tikrai-vertiname-tai-ka-gauname-kasdien/>
15. Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N., (2016, pp. 58-59) *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vadovėlis. Mykolo Riomerio Universitetas
16. Girdzijauskienė, S. (2006). *Kokybinis interviu*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija
17. Gelderman, C. J., Semeijn, J., & de Bruijn, A. (2015) *Dynamics of service definitions - An explorative case study of the purchasing process of professional ICT-services* (pp. 220-227). Journal of Purchasing and Supply Management
18. Golcova, R. V. (2018). *Kaimo turizmo plėtros perspektyvos Vidurio Lietuvoje*.
19. Jurėnienė, V. (2012). *The role of cultural centres in the fields of children and youth artistic education* (pp. 501-505) Procedia-Social and Behavioral Sciences
20. Jurėnienė, V. ir Urbonienė, A. (2018). *Kultūros centrai: bendradarbiavimas, bendruomenių mobilizavimas ir edukacinės praktikos*

21. Jusel, T. ir Burinskienė, A. (2019). *Perėjimas prie žiedinės ekonomikos: stabdančių ir skatinančių veiksnių sąveika mikro-, mezo ir makrolygmenimis* (pp. 11). Science: Future of Lithuania
22. Kiaušienė, I. ir Mikalauskienė, A. (2020). *Kultūros kuriama vertė darnaus vystymosi kontekste: Baltijos šalių atvejis* (pp. 55-72) Vilniaus universiteto leidykla
23. Korn, R. (2018). *Intentional practice for museums: a guide for maximizing impact*. Rowman & Littlefield.
24. Krukauskienė, E., (2007), *Akademinio jaunimo Lietuvos kultūrinio identiteto įžvalgos: suvokimas, atpažinimas, raiška*. Lietuvos mokslų akademijos leidykla.
25. Kvieskienė, G. ir Kvieska, V. (2020). *Kultūros politikos bruožai šiandienės Lietuvos kontekste* (pp. 98-112) Socialinis ugdymas.
26. Lysgård, H. K. (2019). *The assemblage of culture-led policies in small towns and rural communities* (pp. 10-17). Geoforum.
27. Matulis, R. (2007). *Meno aritmetika: Kultūros centrų vadyba Lietuvoje*. (pp. 197-230). Žalpis, E. (sudar.), Vilnius: „Tyto alba“
28. Misevičiūtė, E. I. (2022). *Turizmo įtaka kaimo vietovių vystymuisi*. In Conference “Young Scientist 2023” (pp. 242-247)
29. Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. Public affairs.
30. Patapas, A., & Vilutytė-Žilienė, V. (2013). *Anykščių komunalinio ūkio teikiamų paslaugų kokybės vertinimas vartotojų požiūriu* (pp. 312-325). Viešojo politika ir administravimas
31. Pink, D. H. (2005). *A whole new mind: Moving from the information age to the conceptual age* (Vol. 50). New York: Riverhead Books.
32. Pranulis, V., Pajuodis, A., Urbonavičius, S., & Virvilaitė, R. (2008). *Marketingas*. Vilnius: Garnelis.
33. Pruskus, V., (2013) *Vertybės ir kultūrinis identitetas komunikacijos kontekste*. Gedimino technikos universitetas
34. Purvinas, M. (2020). *Lietuvos tradicinė kaimiškoji kultūra ir jos paveldas Europos kontekste* (pp. 3-14) Kultūros paminklai.
35. Redaelli, E. (2016). *Creative placemaking and the NEA: Unpacking a multi-level governance* (pp. 1-16). Policy Studies.
36. Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends (pp. 12-21) *Journal of Hospitality and Tourism Management*.
37. Romanazzi, G. R., Koto, R., De Boni, A., Palmisano, G. O., Cioffi, M. ir Roma, R. (2023). *Cultural ecosystem services: A review of methods and tools for economic evaluation*. Environmental and Sustainability Indicators, 100304.
38. Sazonova, L. (2014). *Cultural Aspects of Sustainable Development: Glimpses of the Ladies' Market*. Friedrich-Ebert-Stiftung, Office Bulgaria.
39. Sennett, R. (2008). *The craftsman*. Yale University Press.
40. Silva, N. ir Alvarez-Castro, I. (2017). *Clicks and Cliques. Exploring the Soul of the Community*
41. Stasiukynas, A. (2010). *Viešųjų paslaugų teikimo administravimas*. Kn. V. Smalskys (red.), Viešasis valdymas (pp. 294 - 304). Kaunas: Mykolo Romerio universitetas.
42. Strazdienė, G., (2009). *Kolegijų studentų verslumo ugdymas taikant imitacinės verslo įmonės modelį*. Šiaulių Universitetas

43. Šareikaitė, G. (2020). *Kultūrinis turizmas renginių vadyboje: festivalio „Kultūros naktis“ atvejis*. Doctoral dissertation, Vilniaus dailės akademija
44. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras
45. Throsby, D., Zednik, A., & Araña, J. E. (2021). Public preferences for heritage conservation strategies: a choice modelling approach. *Journal of Cultural Economics*
46. Ucinavičiūtė, I., ir Prapiestienė, R. (2019). *Lietuvos miestų įvaizdžio vertinimo metodologija* (pp. 5). Geologija. Geografija
47. Urvikis, M. (2016). *Viešųjų paslaugų tyrimų kryptis: kokybinio požiūrio plėtros poreikio pagrindimas* (pp. 291 – 304), Mykolo Romerio universitetas.
48. Vengrienė, B. (2006). *Paslaugų vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla
49. Vitkienė, E. (2004). *Paslaugų marketingas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla
50. Žydžiūnaitė, V. (2007) *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos*. Kaunas: Technologija

Informacijos šaltinių sąrašas

51. Cambridge Dictionary (2023), *Cambridge University Press & Assessment*, prieiga per internetą: <https://dictionary.cambridge.org/>
52. Dzemydaite, G., (2019) *Regionų kultūros plėtros 2012-2020 metų programos 2015-2017 metų etapo vertinimas*, Lietuvos kultūros taryba. Prieiga per internetą: <https://www.kulturostyrimai.lt/visos-temos/kulturos-politika/regionai/regionu-kulturos-pletros-2012-2020-metu-programos-2015-2017-metu-etapo-vertinimas/>
53. Europos komisija (2023). *Europos kultūros sostinė*. Prieiga per internetą: <https://culture.ec.europa.eu/policies/culture-in-cities-and-regions/european-capitals-of-culture>
54. Europos Parlamentas (1993), *Europos Sąjungos sutartis / Maastrichto sutartis*. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/lt/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>
55. Kauno rajono savivaldybė (2022), *Kauno rajono savivaldybės kultūros strategija 2022–2027 m.* prieiga per internetą: <https://www.krs.lt/media/39728/kauno-r-kulturos-strategija-2022-08-25-02-1-m-k-ts-274-1.pdf>
56. Kauno rajono savivaldybė (2023), *Kultūra Kauno rajone*, prieiga per internetą: <https://www.krs.lt/>
57. Kaunas2022 Pranešimas spaudai (2022), „*Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022*“ programa baigėsi: organizatoriai atskleidžia svarbiausius skaičius ir ateities planus, Prieiga per internetą: <https://kaunas2022.eu/2022/12/05/kaunas-europos-kulturos-sostine-2022-programa-baigesi-organizatoriai-atskleidzia-svarbiausius-skaicius-ir-ateities-planus/>
58. Kūrybiškos Europos Biuras (2023), *Apie “Kūrybišką Europą”*. Prieiga per internetą: <https://kurybiskaeuropa.eu/apie-kurybiska-europa/>
59. Kurk Lietuvai. (2020). *Erdvinė kultūros paslaugų tinklo analizė*. [žiūrėta 2023-10-14]. Prieiga per internetą: <https://data.kurkl.lt/wp-content/uploads/2023/04/Erdvine-analize-issamiai.pdf>
60. Lietuvos kultūros taryba (2023). *Naujienos. Tyrimas sugriovė mitą: regionuose kultūrai skiriama daugiau lėšų*. [žiūrėta 2023-10-01]. Prieiga per internetą: <https://www.ltkt.lt/naujienos/751-tyrimas-sugriove-mita-regionuose-kulturai-skiriama-daugiau-lesu.html>
61. Lietuvos kultūros taryba (2023), *Savivaldybių kultūros indeksas 2021, kultūros tyrimas*. Prieiga per internetą: https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2023/05/LKT_Savivaldybiu-kulturos-indeksas-2021.pdf
62. *Lietuvos Respublikos kultūros centrų įstatymas* (2004). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238644/asr>
63. Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija (2019). *Lietuvos kultūros politikos strategija „Kultūra 2030“*
64. Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija (2023). *2024 m. biudžeto projektas kultūros srityje: ilgalaikis didesnis finansavimas atskiroms kultūros ir meno sritims, bus daugiau galimybių NVO*
65. *Lietuvos Respublikos Kultūros ministro Įsakymas Dėl Kultūros tarptautiškumo politikos koncepcijos patvirtinimo* (2018), Kultūros ministerija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a0a3e11003d611e98a758703636ea610?jfwid=q8i88lp51>
66. *Lietuvos Respublikos Kultūros ministro Įsakymas dėl Regionų kultūros plėtros 2012–2020 metų programos patvirtinimo* (2011), LR Kultūros ministerija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.409806/asr>

67. Lietuvos Respublikos kultūros politikos įstatymas. (2019). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d4dda730fbb111e993cb8c8daaf8ff8a>
68. Lietuvos Respublikos kultūros politikos pagrindų įstatymas (2019). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d4dda730fbb111e993cb8c8daaf8ff8a>
69. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2022), *Nuo metų pradžios – didesnės socialinės išmokos*, prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/nuo-metu-pradzios-didesnes-socialines-ismokos-2?lang=lt>
70. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (2017), *Valstybinio audito ataskaita: Ar pasirengta priimti sprendimus dėl administracinių ir viešųjų paslaugų teikimo pertvarkos?* 2017 m. rugsėjo 29 d. Nr. VA-2017-P-40-2-17.
71. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas (1999). Galiojanti suvestinė redakcija 2023-01-01 – 2023-12-31 Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.83679/asr>
72. Lietuvos Respublikos Vyriausybės Nutarimas dėl 2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programos patvirtinimo (2021).
73. Lietuvos Respublikos vyriausybės Nutarimas dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo (2020),. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/1f5eadb1f27711eab72ddb4a109da1b5>
74. Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimas: Kultūra. Galutinė vertinimo ataskaita, 2019.
75. Mažeikaitė, K. (2023) *Kultūros indeksas atskleidė didelius atotrūkius tarp savivaldybių, Lietuvos kultūros taryba*. Prieiga per internetą: <https://www.ltkt.lt/naujienos/855-kulturos-indeksas-atksleide-didelius-atotrukus-tarp-savivaldybiu-.html?fbclid=IwAR1SKNM3-sRf2OpwyanPAODVwY5N0u4SPvwseKd07uoD8B1vLhCLV9VQzEs>
76. *Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija, (2019) Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija*. Prieiga per internetą: <https://unesco.lt/kultura/pasaulio-paveldas/pasaulio-paveldo-konvencija>
77. STRATA, (2022). *Kultūros ir iššūkių tapatybei sprendimo galimybių studija*. Vyriausybės strateginės analizės centras [žiūrėta 2023-10-08]. Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/wp-content/uploads/2023/02/Kulturos-ir-issukiu-tapatybei-sprendimo-galimybiu-studija.pdf>
78. Šarūnas T., Vaitkevičius R. ir Chraptaivičiūtė J., (2023). *Iš laikinosios į šiuolaikinę arba Ko siekėme Europos kultūros sostinės projektu nuo iniciatyvos pradžios. Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022*. [žiūrėta 2023-10-14]. Prieiga per internetą: <https://kaunas2022.eu/wp-content/uploads/2023/09/Tyrimo-issvada.pdf>
79. Vainienė R. (2023), *Vertė*. Verslo žinios. [žiūrėta 2023-10-08]. Prieiga per internetą: <https://zodynas.vz.lt/Verte>
80. Valstybės pažangos taryba (2014), *Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“*
81. Valstybės pažangos taryba (2023), *Valstybės ateities vizija „Lietuva 2050“ (2023)*
82. Visuotinė lietuvių enciklopedija, (2023). *Kultūra*. [žiūrėta 2023-10-08]. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/kultura-2/>
83. Visuotinė lietuvių enciklopedija, (2023). *Kultūros centrai*. [žiūrėta 2023-10-14]. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/kulturos-centrai/>
84. VšĮ „Kaunas 2022“ Programos knyga (2021) , *Kaunas Europos kultūros sostinė 2022*.

Prieiga per internetą: https://kaunas2022.eu/wp-content/uploads/2021/10/programos-knyga_16.5x23_09_22_WEB.pdf

85. VšĮ „Kaunas 2022“ (2023), „Šiuolaikinės seniūnijos“ Prieiga per internetą: <https://visikaipvienas.eu/siuolaikines-seniunijos/>
86. Žalalytė, V., (2020) *Kultūros paslaugų prieinamumas regionuose: erdvinė kultūros paslaugų tinklo analizė Teminio tyrimo ataskaita*. Vilnius: VšĮ Investuok Lietuvoje

Pusiau struktūruoto interviu klausimynas

1. Kaip Jūs suprantate kultūros paslaugų kuriamos vertės sampratą ir reikšmę? Kokią vertę šios paslaugos kuria vietos gyventojams? Kaip manote, kokią tiesioginę naudą gauna vietos gyventojai iš kultūros paslaugų kuriamos vertės?
2. Remdamiesi darbine patirtimi išvardinkite, kokie veiksniai lemia kultūros paslaugų prieinamumą? Kuo prieinamumas svarbus vietos gyventojams?
3. Kokiomis priemonėmis Jūsų profesinėje veikloje gyventojai informuojami apie teikiamas kultūros paslaugas, jų prieinamumą? Kaip manote, kaip šių priemonių taikymas prisideda prie kultūros paslaugų kuriamos vertės vietos gyventojams?
4. Su kokiomis kultūros paslaugų teikimo vietos gyventojams problemomis esate susidūręs (-usi) savo profesinėje veikloje? Gal galite jas įvardinti? Kaip tos problemos buvo sprendžiamos?
5. Kokias priemones taiko Kauno rajono savivaldybė, siekdama didinti kultūros paslaugų prieinamumą? Kaip vertinate šių priemonių veiksmingumą? Kodėl?
6. Kokias priemones taikote savo įstaigoje, siekdami didinti kultūros paslaugų prieinamumą? Kaip vertinate šių priemonių veiksmingumą? Kodėl?
7. Įvardinkite, Jūsų manymu, pagrindines problemas, trikdančias teikiamų kultūros paslaugų kokybę bei jų kuriamą vertę?
8. Kaip manėte, kokią kultūros paslaugų vertę sukūrė projektas „Kaunas Europos kultūros sostinė 2022“? Ar kultūros paslaugų kokybė Kauno rajono savivaldybėje padidėjo šiam projektui pasibaigus? Kodėl?
9. Kokias priemones siūlytumėte taikyti, siekiant kad kultūros paslaugų kuriama vertė vietos gyventojams didėtų?
10. Kokias priemones siūlytumėte taikyti, kad gyventojams būtų užtikrintas kokybiškas kultūros paslaugų teikimas, o sukuriama vertė turėtų tiesioginę įtaką jų gyvenimo kokybės gerinimui?